

ISSN 0125-0957

รัฐสภาสาร

ปีที่ ๕๕ ฉบับที่ ๕ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

THE SECRETARIAT OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES

LIRIT ๕๐.-

Legislative Institutional Repository of Thailand

ขอเชิญประชาชนทั่วประเทศร่วมเดินเทิดพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา

จัดโดย **สสร.**

ในวันอาทิตย์ที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๐ เวลา ๐๖.๐๐ นาฬิกา

เริ่มต้นเดินเทิดพระเกียรติฯ จากลานพระราชวังดุสิต (ลานพระบรมรูปทรงม้า)

ถึงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยแล้ววนกลับมายังจุดเริ่มต้น ระยะทาง ๔.๕ กิโลเมตร

สอบถามรายละเอียดได้ที่

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

โทร. ๐ ๒๓๔๗ ๓๐๕๕

Legislative Institutional Repository of Thailand

รัฐสภาสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ที่ปรึกษา

นายพิฑูร พุ่มทิวัญ
นายคัมภีร์ ดิษฐากรณ์

บรรณาธิการ

นางสาวอัจฉราฉวี นิ่มศิริ

ผู้จัดการ

นางบุษราคัม เขาวนศิริ

แรัญญิก

นางสาวสุพัตรา กบิลคาม

กองบรรณาธิการ

นางพรรณพร สิ้นสวัสดิ์
นางสาวอรทัย แสนบุตร
นางสาวอารีย์วรรณ พูลทรัพย์
นางสาวจุฬีวรรณ เต็มผล
นายพรชัย แว่นแคว้น
นายวิโรจน์ นุ่นสุวรรณ

ฝ่ายศิลปกรรม

นายมานะ เรืองสอน
นายนิธิทัศน์ องค์กรวิชัย
นางสาวทิพย์วิมล อ่อนกลิ่น

ฝ่ายธุรการ

นางอำไพ กันเกษแก้ว
นางสาวอาภรณ์ เนื่องเศรษฐ์
นางเสาวลักษณ์ สวนเศรษฐ์
นางภัทราภรณ์ ทับทิมศรี

พิมพ์

สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา

นายสมพงษ์ ปรีชาธนพจน์

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตย และ
เพื่อเสนอข่าวสารวิชาการในวงงานรัฐสภา และอื่นา
ทั้งภายในและต่างประเทศ

การส่งเรื่องลงรัฐสภาสาร

ส่งที่บรรณาธิการหนังสือรัฐสภาสาร
สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
๓๔ อาคารธนาคารทหารไทย (ชั้น ๕ c) ถนนพญาไท
แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๐ ๒๓๕๔ ๕๐๑๘-๒๒ โทรสาร ๐ ๒๓๕๔ ๕๐๒๐
e-mail : rattasapasarn@yahoo.com

การสมัครเป็นสมาชิก

ค่าสมัครสมาชิก ปีละ ๕๐๐ บาท (๑๒ เล่ม)
ราคาจำหน่ายเล่มละ ๕๐ บาท (รวมค่าจัดส่ง)
กำหนดออกเดือนละ ๑ ฉบับ

การส่งบทความลงเผยแพร่ในหนังสือรัฐสภาสารจะต้องเป็นบทความที่
ไม่เคยลงพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน การพิจารณาอนุมัติบทความที่นำ
ลงพิมพ์ดำเนินการโดยกองบรรณาธิการและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
ทั้งนี้ บทความ ข้อความ ความคิดเห็น หรือข้อเขียนใดที่ปรากฏใน
หนังสือเล่มนี้เป็นความเห็นส่วนตัวไม่ผูกพันกับทางราชการแต่ประการใด

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

บทบรรณาธิการ

ถึงวันนี้ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว พร้อมเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ เพื่อให้ประชาชน องค์กร และบุคคลตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ได้พิจารณาและเสนอความคิดเห็นเพื่อให้กรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญนำไปปรับแก้ให้เป็นรัฐธรรมนูญที่คิดว่าดีต่อทุกฝ่าย จนสามารถผ่านการยอมรับจากประชาชนโดยการลงประชามติได้ ซึ่งก่อนที่เราทุกคนจะลงประชามติรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็ขอให้มองรัฐธรรมนูญในภาพรวม อย่ามองเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เพราะเป็นการยากที่จะสามารถร่างรัฐธรรมนูญได้ถูกใจคนทุกมาตรา ขอเพียงให้เป็นรัฐธรรมนูญที่คิดว่าดีแม้จะไม่ดีที่สุดในที่สุดก็ตาม

ประเด็นที่มีการเรียกร้องให้แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญในขณะนี้ คือการให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ โดยหลายฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นแตกต่างกัน ดังนั้นหนังสือรัฐสภาสารฉบับนี้จึงได้เสนอบทความเรื่อง “ศาสนาประจำชาติกับรัฐธรรมนูญ” ที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์หาเหตุผลเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ที่จะบัญญัติให้ “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ตามที่พระสงฆ์และฆราวาสบางกลุ่มได้เรียกร้อง

นอกจากนี้ ยังมีบทความเรื่อง “ความแปลกแยกทางการเมือง : แนวความคิดเพื่ออธิบายพฤติกรรมการขาดส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล” ที่ผู้เขียนได้เสนอแนวความคิดในการศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองที่เกิดขึ้นกับบุคคลเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางหรือมาตรการเพื่อมิให้สมาชิกในสังคมการเมืองของรัฐถอยห่างแปลกแยกออกไปจากระบบการเมืองที่เขาดำรงอยู่ และกลับมาเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมพัฒนากระบวนการทางการเมืองให้เข้มแข็งต่อไป

บทความเรื่องสุดท้าย คือ “วิเคราะห์รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๙ (ฉบับชั่วคราว)” ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวที่คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมี

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ประกาศใช้ภายหลังการยึดอำนาจการปกครอง โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์แต่ละมาตราให้ผู้อ่านได้เข้าใจรัฐธรรมนูญฉบับนี้อย่างลึกซึ้ง

ส่วนคำศัพท์รัฐสภาภาษาอังกฤษ ได้เสนอคำว่า “Political ethics” (จริยธรรมทางการเมือง), “Reconciliation” หรือ “Conciliation” (สมานฉันท์) และ “Strategy” (ยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์) ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน โดยหวังว่าบทความและคำศัพท์ภาษาอังกฤษดังกล่าวจะเสริมความรู้และเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกท่าน

บรรณาธิการ

สารบัญ

ปีที่ ๕๕ ฉบับที่ ๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

Vol. 55 No. 5 May 2007

ความแปลกแยกทางการเมือง : แนวความคิดเพื่ออธิบายพฤติกรรม
การขาดส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล

ชัชวาลย์ ทัดสิวัช

วิเคราะห์รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๙ (ฉบับชั่วคราว)

พิชญญา มิ่งสุวรรณ

ศาสนาประจำชาติกับรัฐธรรมนูญ

ชนาทกร จิตติเดโช

คำศัพท์รัฐสภาภาษาอังกฤษ

สำนักภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๑

๕๕

๘๗

๑๑๗

LI RT

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธย ในวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ
เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕

LI RT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ความแปลกแยกทางการเมือง : แนวความคิดเพื่ออธิบายพฤติกรรม การขาดส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล

ชัชวาลย์ ทัดศิวัช^๑

บทคัดย่อ

ในแวดวงวิชาการรัฐศาสตร์ ความแปลกแยกทางการเมือง (Political Alienation) เป็นแนวความคิดหนึ่งซึ่งได้ถูกนำมาใช้อธิบายประเด็นความไม่สนใจต่อการเมืองหรือความรู้สึก/พฤติกรรมไม่เชื่อถือศรัทธาไว้วางใจต่อการเมืองการปกครองของปัจเจกบุคคลที่มีความรู้สึกหรือมักมองว่าการเลือกตั้งซึ่งแม้จะเป็นวิธีการที่นับว่าดีที่สุดเท่าที่มนุษยชาติคิดมาเพื่อการ

^๑ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยราชภัฏกาญจน์
อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนสุนันทา

LIBRT

ปกครองหรือการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเป็นวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งตัวแทนเจตจำนงของตน และเป็นสัญลักษณ์สำคัญหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ก็ตาม

ภาวะความแปลกแยกทางการเมือง เป็นทั้งพฤติกรรมทางสังคมและความรู้สึกทางจิตวิทยาที่สามารถวัดได้จากองค์ประกอบหลายด้านหรือหลายมิติ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวความคิดไว้ได้แก่ การวัดจากความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง (Powerlessness) ความรู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness) ความไร้สภาพ (Anomie) และ ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Isolation) หรือการวัดจากการไม่เชื่อถือไว้วางใจ (Distrust) ความรู้สึกไร้อำนาจ (Powerlessness) และความ รู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness) นี้ ได้รับความสนใจศึกษามานานแล้ว โดยเฉพาะในสังคมตะวันตก ภาวะความแปลกแยกทางการเมืองนั้น ในทางทฤษฎีรัฐศาสตร์แล้ว ยิ่งบุคคลมีความรู้สึกเช่นนี้มากเท่าใด ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับระบบการเมืองที่เขาดำรงอยู่ ไม่ว่าจะพิจารณาในเชิงสถาบันหรือมองการเมืองในเชิงกลุ่มผลประโยชน์ก็จะตึงห่างกว้างออกจากการเมืองไปทุกที และเป็นภาวะที่ท้ายสุดจะสะท้อนไปถึงความไร้เสถียรภาพทางการเมือง (Political Instability) ในแง่ที่ระบบการเมือง (รัฐบาลหรือสถาบันทางการเมือง) ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีแนวโน้มเป็นผลเสียต่อการพัฒนากระบวนการทางการเมืองในภาพรวม อันสามารถโยงใยไปถึงความถดถอยของการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง

บทนำ

เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปว่า ระบอบการปกครองที่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีกลไกเงื่อนไขรองรับศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคมคือการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่ถือว่าประชาชนคือเจ้าของอำนาจ อำนาจหน้าที่ในการปกครองประเทศจะต้องมาจากประชาชนหรือได้รับความยินยอมจากประชาชน โดยจะมีการกำหนดวิธีการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวไว้ แต่ความเป็นประชาธิปไตยในระบบการเมืองการปกครองของประเทศหนึ่งประเทศใด ในทางทฤษฎีและหลักการปฏิบัติแล้ว หาได้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะด้านโครงสร้างของบรรดาสถาบันหรือ

LI RT

กระบวนการทางการเมืองแต่เพียงด้านเดียว อีกส่วนหนึ่ง ความเป็นประชาธิปไตยโดยตัวของมันเอง จะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยพลเมืองผู้มีสิทธิเสรีภาพภายใต้การรองรับของบทบัญญัติแห่งกฎหมายสูงสุดของสังคมนั้น ทำหน้าที่และรับผิดชอบมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในด้านต่าง ๆ ในอันที่จะสรรค์สร้างให้กระบวนการประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือทางการเมืองการปกครองที่ตอบสนอง ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศอย่างทรงประสิทธิภาพ ให้ประชาชนบังเกิดผลเป็นความสมบูรณ์พูนสุข กระทั่งบรรลุซึ่งความสามารถในการพัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ได้อย่างเต็มที่ (Joseph A. Schumpeter อ้างถึงใน ทินพันธ์ นาคะตะ ๒๕๓๘, ๑๘๗)

ในสังคมที่ใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ย่อมมีอาชญากรรมได้ซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน (Political Participation) อันเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญซึ่งแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของสังคมหนึ่งสังคมใด และเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและกลไกอื่นที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน ตามหลักการและอุดมการณ์ของการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวในทางหนึ่ง ประชาธิปไตยจะไม่สามารถเข้มแข็งหรือปฏิบัติการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่ ได้เลยหากขาดเสียซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ไม่ว่าจะในรูปของการสนับสนุน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในเชิงการคัดค้านกระบวนการทางการเมือง การควบคุมการใช้อำนาจของระบบการเมือง

แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาความเฉยเมย เฉื่อยชา ขาดความสนใจและขาดส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็เป็นปัญหาที่สังคมจำนวนไม่น้อยประสบอยู่ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะสังคมของประเทศที่กำลังพัฒนาระบอบประชาธิปไตยหรือในสังคมที่จำกัดสิทธิทางการเมืองการปกครองของประชาชนในสังคมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของประชาธิปไตยปัจจุบัน และหลากหลายประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยในระดับสูงเช่น สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในช่วงคริสต์ทศวรรษ ๑๙๖๐-๑๙๘๐ อีกด้วย ปัญหาประการนี้ กลายเป็นสิ่งที่ได้ส่งผลกระทบและบั่นทอนต่อความเข้มแข็งของกระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เนื่องจากการเมืองการปกครองไม่ใช่เรื่องเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำหรือผู้ปกครองเท่านั้น

หากแต่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสมาชิก ทุกคนในสังคมไม่มากก็น้อย ด้วยไม่มีใครจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมโดยปราศจากความยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองการปกครอง จนอาจกล่าวได้ว่าความเฉยเมยเฉื่อยชา ขาดความสนใจและขาดส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนี้เอง ที่ทำให้เกิดความเบี่ยงเบนของความเป็นประชาธิปไตย ดังที่นักวิชาการบางท่านได้กล่าวไว้ว่า ความไม่สนใจมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองกับความเป็นจริงทางการเมือง ประชาธิปไตยจึงมักจะเป็นคณาธิปไตยทางปฏิบัติ โดยมีได้เกิดขึ้นมาเพราะความบกพร่องหละหลวมของโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองในกระบวนการประชาธิปไตยเท่านั้น หากยังเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากการที่บุคคลขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย (จรรยา สุภาพ ๒๕๒๒, ๑๒๓-๑๒๔)

ปัญหาการขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ปรากฏออกมาให้เห็นในหลายลักษณะ ประการหนึ่งที่มีกล่าวถึงและทำการศึกษากันมากทางรัฐศาสตร์คือการพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งก็ถือเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งในบรรดาการมีส่วนร่วมหลายรูปแบบตามทัศนะของเวนเนอร์ (Myron Weiner) ซึ่งก็มีประเด็นการศึกษาที่หลากหลายอยู่ไม่น้อย เป็นต้นว่า การไม่สนใจเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือกระทั่งรับฟังเสนอความคิดเห็นในการประชาพิจารณ์ในประเด็นที่เขามีส่วนได้ส่วนเสียต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายหรือโครงการของภาครัฐ หรือความเมินเฉยไม่สนใจต่อการรวบรวมรายชื่อเสนอร่างกฎหมาย (initiative) ตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจรับรองไว้ เป็นต้น ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจเป็นที่ศึกษาวิเคราะห์กันมาอย่างต่อเนื่องได้แก่ การค้นหาคำอธิบายสาเหตุของการที่ประชาชนเพิกเฉยไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือนอนหลับทับสิทธิ์ (ทั้งที่ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๔๐ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง) ตลอดจนข้ออธิบายต่อพฤติกรรมการขายสิทธิ์ขายเสียงของประชาชน

การศึกษาเพื่อหาคำอธิบายต่อสาเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมไม่สนใจต่อการเมืองหรือจำเพาะลงมาที่พฤติกรรมการขายสิทธิ์ขายเสียงของประชาชนดังตัวอย่างที่ได้ยกมากล่าวข้างต้นนั้น มีผู้สนใจดำเนินการศึกษาอยู่ไม่น้อย แต่พฤติกรรมแบบที่เรียกขานกันติดปากว่า “เงินไม่มากไม่เป็น” นั้น ในแง่มุมมองทฤษฎีแล้ว หากชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

เมืองการปกครองในระดับหนึ่ง ย่อมเป็นที่คาดหมายหรืออาจสรุปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปได้ว่าชาวบ้านเหล่านี้จะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือกระทั่งไม่ขายเสียงของตนเป็นแน่ แต่หากชาวบ้านทั้งที่มีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองแต่ก็ยังคงขายเสียง นั้นแสดงให้เห็นว่า น่าจะมีมูลเหตุจูงใจประการอื่นที่ซับซ้อนขึ้น เป็นต้นว่า ชาวบ้านอาจไม่ค่อยให้ความสำคัญ ชาวบ้านขาดความสำนึกทางการเมือง วิชาการหรือองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ จึงถูกคาดหมายว่าจะสามารถใช้หรือเป็นเครื่องมือค้นหาคำอธิบายต่อพฤติกรรมทางการเมืองเช่นนี้ของประชาชนได้ ซึ่งนั่นเป็นคุณูปการหนึ่งที่รัฐศาสตร์พึงหยิบยื่นให้กับสังคม

หลากหลายผลงานการศึกษาวิจัย ต่างได้คำตอบต่อกรณีความไม่สนใจต่อการเมืองของชาวบ้าน เป็นต้นว่า ชาวบ้านคิดว่าตนเองไม่ได้คาดหวังอะไรกับนโยบายสาธารณะ เพราะรู้ดีว่ารัฐบาลแต่ละรัฐบาลต่างสร้างฝันไปวัน ๆ เพื่อแลกกับอะไรบางอย่างในวันข้างหน้า (อี๊ด เทอร์โบ ๒๕๔๖, ๖) ในขณะที่ประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยเห็นว่านักการเมืองทั้งหลาย ล้วนมุ่งหวังเข้ามาเป็นรัฐบาลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก ด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวงงบประมาณแผ่นดินดังที่เป็นข่าวให้เห็นอยู่เนือง ๆ หรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ภาครัฐจัดทำขึ้นมาก็เพื่อแลกกับคะแนนนิยมทางการเมือง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตแต่อย่างใด และแม้ประชาชนจะมีส่วนร่วมเข้าร่วมประชาพิจารณ์นโยบายหรือโครงการสาธารณะของรัฐบาล แต่การตัดสินใจดำเนินโครงการก็ยังเป็นอำนาจของฝ่ายรัฐบาลอยู่เช่นเดิม ซึ่งว่าไปแล้วก็มีใช่เฉพาะเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ประชาชนรู้สึกหรือบ่นว่านักการเมืองเลวเช่นนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๔๓) ให้ทัศนะว่า ความจริงแล้ว โลกนี้มองเห็นนักการเมืองเลวลงหมด คนเชื่อว่านักการเมืองทุกคนในโลกพูดโกหก ซึ่งจริง ๆ แล้ว นักการเมืองจะพูดโกหกหรือไม่ก็ตาม แต่นักการเมืองทั้งโลกนี้ถูกคนเชื่อว่าเขาพูดโกหก การขาดความเชื่อถือของชาวบ้านต่อนักการเมืองที่อาจพูดได้ว่าชาวบ้านไม่เคยเชื่อถือนักการเมืองเลยหรือกระทั่งแท้จริงนั้น ชาวบ้านขาดความเชื่อถือต่อกระบวนการประชาธิปไตย ถึงขนาดที่ว่าขายเสียงได้ พฤติกรรมการขาดความไม่เชื่อถือ หรือขาดความศรัทธาต่อกระบวนการประชาธิปไตยหรือระบบการเมืองเช่นนี้ เป็นประเด็นเชิงพฤติกรรมทางการเมืองที่นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะนักรัฐศาสตร์ ได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาหาคำอธิบายที่เป็นเหตุเป็นผล โดยหนึ่งในแนวความคิดที่ถูกนำมาใช้ในการ

ศึกษาเพื่ออธิบายต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แก่ แนวความคิดเกี่ยวกับการมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความรู้สึกเชื่อถือไว้วางใจทางการเมือง เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุอันเป็นปฐมฐาน รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อหรือส่งเสริมให้ประชาชนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมหรือมีความคิดความรู้สึกเช่นนั้น กระนั้นก็ตาม การวัดความรู้สึกไม่เชื่อถือไว้วางใจก็ปรากฏงานการศึกษาให้เห็นอยู่ไม่น้อย และก็เป็นที่น่าสนใจว่า หากชาวบ้านที่ขายเสียงหรือเพิกเฉยต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่เข้มข้นมากไปกว่าการขาดความเชื่อถือไว้วางใจแล้ว เราจะหากรอบความคิดอื่นใดที่จะมาใช้อธิบายพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าวให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล

บทความนี้ มุ่งนำเสนอเนื้อหาเชิงแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความแปลกแยก และความแปลกแยกทางการเมือง รวมทั้งการนำเสนอข้อสังเกตของการศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองที่เชื่อว่าจะช่วยให้ผู้ศึกษาและผู้สนใจทั่วไป เกิดความเข้าใจและนำไปใช้เป็นแนวความคิดหนึ่งที่สามารถนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมซึ่งเป็นสาเหตุของการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองพฤติกรรมหนึ่งของบุคคล และเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการด้านการศึกษาพฤติกรรมการเมืองได้ในระดับหนึ่ง ไม่มากนัก

แนวความคิดเกี่ยวกับความแปลกแยก

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องภาวะความแปลกแยกนั้น เป็นสิ่งที่กระทำกันมานานแล้วในทางสังคมศาสตร์ โดยมีฐานะเป็นองค์ความรู้ทางทฤษฎี ที่มีประเด็นหรือจุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาเน้นหนักไปในความพยายามของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่จะค้นหาสาเหตุและอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนของมนุษย์ (Human Deviant Behavior) นอกเหนือไปจากการใช้องค์ความรู้ตามทฤษฎีความไร้สภาพ (Anomie Theory) และทฤษฎีตราหน้า (Labeling Theory) ดังที่สิริรัตน์ แอดสกุล (๒๕๔๑, ๔๒๘-๔๒๙) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนของมนุษย์เกิดจากการที่บุคคลมีภาวะความแปลกแยกจากสังคมที่เขาเป็นสมาชิก ทั้งที่โดยปกติ คนเรานั้น ย่อมรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับและเรียกร้องหาการยอมรับจากสังคมและบุคคลอื่นในสังคม โดยบุคคลที่เกิด

ภาวะความแปลกแยกออกจากสังคมจะเป็นผู้ที่ขาดเป้าหมายและค่านิยมในชีวิต มีความรู้สึกโดดเดี่ยว อันเนื่องมาจากการที่เขาต่อต้านบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม ปรากฎการณ์เช่นนี้ เป็นผลให้คนเกิดความหมัดหวังในชีวิตและวิตกกังวลต่อสังคม (ในบางกรณีภาวะความแปลกแยกที่เกิดขึ้น) อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ต่อต้านบรรทัดฐานของสังคม เช่น ดิดสุรา ดิดยาเสพติด เพียงเพราะต้องการแยกตนเองออกจากสังคม แต่กระนั้น งานการศึกษาเกี่ยวกับความแปลกแยกไม่ว่าจะในมิติทางสังคมหรือการเมืองเพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นก็ดูจะไม่เป็นที่แพร่หลายมากเท่าใดนัก

ประวัติพัฒนาการแห่งแนวความคิดว่าด้วยความแปลกแยก

ในแง่ประวัติพัฒนาการของแนวความคิดเรื่องความแปลกแยกนั้น โรเบิร์ต กิลมัวร์ (Robert S. Gilmour) และโรเบิร์ต แลมป์ (Robert B. Lamb) ได้อธิบายไว้ในผลงานเรื่อง "Political Alienation in Contemporary America" ว่า มีต้นกำเนิดมาตั้งแต่ก่อนยุคกลาง (Middle Age) โดยเฉพาะในยุคที่ศาสนาคริสต์ (The Church) มีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองนักปรัชญาชาวคริสเตียน (Christian Philosopher) ได้ใช้คำว่า "ความแปลกแยก" เพื่อบ่งบอกถึงการแยกออกจากกันระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า (Gant, and Luttbeg 1991, 123) ต่อมาในช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๘ ฌอง จาค รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau, 1721-1778) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความแปลกแยกของมนุษย์ในด้านเศรษฐกิจสังคม และได้นำแนวความคิดเรื่องความแปลกแยกมาใช้อธิบายการแยกออกจากกันของมนุษย์และธรรมชาติของรัฐ ผลงานที่มีชื่อเสียงของรูสโซ ชื่อ "Discourse on the Origin of Inequality" ซึ่งได้กล่าวไว้ในสาระสำคัญว่า มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ (State of nature) ได้ถูกบิดเบือนและถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ (dehumanized) โดยสังคมและรัฐบาลหรือผู้ปกครอง ผ่านกระบวนการควบคุมทางสังคม จารีตประเพณี สถาบันต่าง ๆ และการฝึกฝนอบรมอุปนิสัยใจคอ โดยรูสโซเน้นให้เห็นว่า การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล ได้ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกันอย่างมากในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และได้ทำให้มนุษย์แปลกแยกออกจากสังคม ความแปลกแยกของมนุษย์ในทัศนะของรูสโซ จึงหมายความว่าเฉพาะเจาะจงถึงการที่อารยธรรมหรือการพัฒนาสังคม

โดยเฉพาะระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล เป็นสิ่งที่ดึงมนุษย์ออกจากสภาวะธรรมชาติ ด้วยการที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบสังคม การจัดระเบียบทางสังคมและมนุษย์ได้ยินยอมมอบสิทธิอำนาจส่วนบุคคลให้แก่สังคม ทำให้มนุษย์สูญเสียความสามารถตามธรรมชาติ

ภายหลังศตวรรษต่อมา อัดัม สมิธ (Adam Smith, 1723-1790) ศาสตราจารย์ผู้มีชื่อเสียงเอกอุด้านเศรษฐศาสตร์ชาวสกอตแลนด์ ผู้พัฒนาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) อันมีทฤษฎีทางอุตสาหกรรมและทุนนิยมเป็นผลงานหลัก เจ้าของแนวความคิด “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible hand) ในทางเศรษฐกิจ ได้ขยายความคิดเรื่องความแปลกแยกของรุสโซไว้ในหนังสือชื่อ “An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of the Nations” ในผลงานเรื่องนี้ สมิธได้ทำการวิเคราะห์ความแปลกแยกในบริบทของสังคมอุตสาหกรรม และสรุปไว้ว่าคนงานในโรงงานที่ต้องทำงานใดงานหนึ่งตลอดเวลาหลายเดือนหรือหลายปี ได้กลายเป็นคนที่โง่และเพิกเฉยไม่สนใจสิ่งใดที่เรียกว่า “สัตว์เศรษฐกิจ” (human creature) ในทัศนะของสมิธรูปแบบชีวิตที่อยู่กับที่ของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสิ่งที่กล่อมเกล่าให้จิตใจรวมทั้งกิจกรรมทางร่างกายของคนงานเสื่อมถอยลง และได้สรุปว่า ในทุกสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนและมีความเป็นอารยะ จะผลักดันให้คนงานยากจนที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคมตกต่ำลงโดยที่รัฐบาลไม่อาจจะเยียวยาหรือแม้แต่แก้ไขปัญหานั้นได้

ล่วงเลยต่อมาในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ เฮเกิล (Friedrich Hegel) นักคิดสายมาร์กซิสต์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความแปลกแยกไว้ในหนังสือชื่อ “The Phenomenology of Mind” สารสำคัญมีว่า ความแปลกแยกนั้นมีความหมายอยู่ ๒ ประการ กล่าวคือ ประการแรก ความแปลกแยกเป็นสภาวะที่บุคคลแยกตัวออกจากความเป็นจริงทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสภาวะที่บุคคลหนึ่งตัดสินใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมาน้อยเพียงใด ประการที่สอง หมายความว่า สภาวะที่บุคคลยอมพ่ายแพ้ต่อสิ่งแวดล้อมทางการเมืองและมอบสิทธิของตนให้กับผู้อื่น โดยมีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์กับส่วนต่าง ๆ ของสังคมการเมือง (เยาวันิจ กิตติธรรมกุล ๒๕๒๙, ๑๐-๑๑) แนวความคิดเรื่องความแปลกแยกของเฮเกิลนั้น กล่าวได้ว่า ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของรุสโซ (Rousseau) และสมิธ (Smith) มาไม่น้อย โดย เฮเกิลอธิบายว่า ความแปลกแยกเป็นผลมาจากการ

มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวของมนุษย์และกล่าวว่า บรรดากฎหมาย ธรรมเนียมและสถาบันต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สกัดปิดกั้นความพึงพอใจของความปรารถนาส่วนบุคคล ยิ่งไปกว่านั้น ลักษณะของ การงานสมัยใหม่ที่ยิ่งเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การใช้เครื่องจักรกลหรือกระบวนการผลิตที่ใช้เครื่องจักร (mechanized process) มากเท่าใด มนุษย์จะยิ่งพัฒนาตามความเปลี่ยนแปลงไม่ทันและแยกออกไป จากความสามารถในการใช้ความคิดของมนุษย์และก่อให้เกิดความแปลกแยกเพิ่มมากขึ้น

สนธิ เตชานันท์ (๒๕๔๓, ๒๖๕-๒๖๗)^๒ อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการของแนวความคิด เรื่องความแปลกแยกหรือที่เรียกว่าการลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ไว้ว่า มีต้นกำเนิดมาจากหลายด้าน นักประวัติศาสตร์ปรัชญาอ้างว่า โปรติโนส (Plotinus, 204-270) ปรัชญาเมธีสำนัก Neo-Platoism เป็นผู้ใช้นี้เป็นคนแรกในความหมายถึงการถูกดึงมาจากสภาพอันดีเลิศ ส่วนความแปลกแยกในทัศนะ ของคาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx) ปรากฏในหนังสือที่เป็นผลงานที่มีชื่อเสียงชิ้นหนึ่งชื่อ “Economic and Philosophical Manuscripts” เขียนขึ้นในปี ค.ศ.๑๘๔๔ โดยเป็นแนวความคิดที่อยู่ในความ นิยมเป็นอย่างมากในสมัยนั้น ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากผลงานเชิงแนวความคิดของนักจิตวิทยาสังคม (social psychologist) และนักปรัชญาสำนักอัตถิภาวะนิยม (Existentialism) ซึ่งได้รับอิทธิพลเชิง แนวความคิดเรื่องความแปลกแยกมาจากนักคิดกลุ่ม Romantic ซึ่งเป็นกลุ่มนักคิดที่ต่อต้านการแผ่ ขยายอารยธรรมทางอุตสาหกรรม โดยมีความเชื่อว่า การอุตสาหกรรมได้ทำลายล้างธรรมชาติและ ความผูกพันทางชีวิตตามธรรมชาติของมนุษย์อันเป็นคุณลักษณะของยุคก่อนอุตสาหกรรม (Pre-industrialized era) ซึ่งก็คือยุโรปในสมัยกลาง สังคมอุตสาหกรรมนี้เองที่ทำให้มนุษย์ต้องห่างเหิน จากธรรมชาติ จากเพื่อนมนุษย์ จากครอบครัว และที่สำคัญที่สุดคือห่างเหินจากตัวของเขาเอง และ หนทางเดียวที่มนุษย์จะกลับตัวหลุดพ้นจากความเลวร้ายของสังคมอุตสาหกรรมได้ก็คือการหันกลับไป มีชีวิตแบบชาวไร่ชาวนา อันเป็นข้อเสนอหนึ่งของมาร์กซ์ ที่ยากยิ่งต่อการนำไปปฏิบัติ แต่กระนั้นก็ดี สนธิอธิบายไว้ว่า มาร์กซ์ยังพิจารณาเรื่องความแปลกแยกของมนุษย์ในทัศนะที่แตกต่างไปจากความคิดของพวก Romantic บ้าง เนื่องจากเล็งเห็นความเป็นจริงว่า การเป็นอุตสาหกรรมจะยังคงอยู่ต่อไป

^๒ โปรดดูประกอบ Lichtheim, “Alienation,” International Encyclopedia of the Social Science Vol. 1 (New York: McMillan, 1965), pp. 264-268.

และควรที่จะให้การสนับสนุนเพราะเป็นหนทางเดียวที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ แต่สิ่งที่เลวร้ายในสายตาของมาร์กซ์ กลับเป็นลัทธิอุตสาหกรรมแบบทุนนิยม (Capitalist Industrialism) ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความแปลกแยกของมนุษย์ที่แท้จริง กล่าวให้ละเอียดคือ ความแปลกแยกเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่มนุษย์ทำ สิ่งของที่มนุษย์ผลิต นายจ้างและเพื่อร่วมงานของเขาเอง กล่าวคือ การทำงานมิได้ตอบสนองต่อความต้องการของเขาเอง แต่เป็นวิถีทางที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้อื่น ซึ่งได้แก่นายจ้างในระบบทุนนิยมที่ใช้คนงานเป็นเครื่องมือในการแสวงหากำไร โดยไม่คำนึงถึงคนงาน ซึ่งจะได้กล่าวถึงในประเด็นความแปลกแยกจากผลผลิตของคนงาน

เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไปข้างต้น นักวิชาการบางท่านเช่น ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (๒๕๑๙, ๘๙) และสมเกียรติ วันทะนะ (๒๕๔๔, ๖๖) ได้กล่าวไว้ว่า มาร์กซ์ ได้หยิบยืมแนวความคิดเรื่องความแปลกแยกมาจาก ฟอยแบค (L. A. Feuerbach) นักปรัชญาชาวเยอรมัน ซึ่งได้กล่าวถึงความแปลกแยกว่าเป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ในความคิดของฟอยแบค มนุษย์ถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้สร้างพระเจ้าขึ้นในความคิดของตนเอง และหลังจากนั้น มนุษย์ก็ต้องกระทำการต่าง ๆ นานาเพื่อเคารพพระเจ้า เพื่อเอาใจพระเจ้านี้ให้เอาโทษมนุษย์ ทั้งที่มนุษย์นั่นเองเป็นผู้สร้างพระเจ้าขึ้นมา แนวความคิดของฟอยแบค ที่ว่าพระเจ้าเป็นสิ่งที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์นี้ มาร์กซ์ได้นำมาปรับใช้ในบริบททางเศรษฐกิจ โดยชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เราเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ในการผลิต อันได้แก่ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินขึ้นมา และหลังจากนั้น มนุษย์ก็ตกเป็นทาสของระบบกรรมสิทธิ์ดังกล่าว แรงงานของมนุษย์จึงกลายเป็นแรงงานที่ถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ (dehumanized) หรือเป็นแรงงานที่สร้างความแปลกแยกให้แก่ ตัวมนุษย์เอง กล่าวคือ ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล ทำให้นายทุนหรือเจ้าของปัจจัยการผลิตที่ผลิตขึ้นโดยตนเอง ไม่ต้องลงแรงผลิต ในขณะที่คนงานหรือกรรมกรคือคนที่ต้องออกแรงทำการผลิตไม่ได้มีโอกาสใช้ผลผลิตที่เขาทำขึ้นมาด้วยมือ มนุษย์จึงเป็นเพียงผู้ใช้แรงงานที่ไม่อาจกำหนดเป้าหมายของการผลิตได้ แต่ไม่ว่ามาร์กซ์จะหยิบยืมแนวความคิดเรื่องดังกล่าวมาจากนักปรัชญาสายใด งานของมาร์กซ์ ก็ล้วนแต่เป็นข้ออธิบายความแปลกแยกของมนุษย์จากสังคมในบริบทที่เกี่ยวพันกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น และอาจสรุปได้ว่า มาร์กซ์ได้พัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความแปลกแยกที่เกิดขึ้นภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบ

ทุนนิยมอุตสาหกรรมขึ้นโดยได้รับอิทธิพลเชิงความคิดพื้นฐานจากทฤษฎีว่าด้วยความแปลกแยกของเฮเกล แนวความคิดของมาร์กซ์ถือเป็นบทวิจารณ์แนวความคิดทางเศรษฐกิจการเมืองของอดัม สมิท ทั้งนี้ มาร์กซ์ เห็นว่าความแปลกแยกเป็นสิ่งที่มียู่จริงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเป็นผลลัพธ์มาจากความห่างเหินที่เกิดขึ้นในบางขั้นตอนของการพัฒนาการผลิตระหว่างตัวมนุษย์เองกับผลผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้น (ธนนอนุมานราชธน และภุทขงค์ กุณฑลบุตร ๒๕๔๓, ๕)

การศึกษาเกี่ยวกับความแปลกแยกของทั้ง มาร์กซ์ และ เฮเกล นั้น ต่างเป็นการศึกษา โดยการอธิบายธรรมชาติและการพัฒนาของสังคมในแง่กิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน (Hughes, Matin, and Sharrock 1995, 56) ในทัศนะของ มาร์กซ์ ความแปลกแยกหมายความว่า การที่ปัจเจกชนมีความรู้สึกที่สังคมธรรมชาติหรือตนเองเป็นสิ่งที่เขาไม่รู้จัก ไม่คุ้นเคยหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความแปลกแยกเป็นการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากความเป็นมนุษย์และจากการพัฒนาของสังคมธรรมชาติ ความแปลกแยกในทัศนะของ มาร์กซ์ โดยมีสาเหตุหลักมาจากเรื่องเศรษฐกิจ ส่วนการเมืองและสังคมที่เป็นทุนนิยมมีความสำคัญในลำดับรองลงมา หรืออาจกล่าวได้ว่า ความแปลกแยกมิใช่เงื่อนไขที่เกิดขึ้นภายในมนุษย์แต่ยังเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และการแบ่งงานกันทำอีกด้วย (Gouldner 1980, 181)

ทฤษฎีความแปลกแยกของมาร์กซ์ ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง “Das Kapital” หรือ “ว่าด้วยทุน” ในผลงานของเขา มาร์กซ์ได้อธิบายสังกัของความแปลกแยกเช่นเดียวกับที่นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ปัจจุบันนำมากล่าวถึงและได้ขยายความเพิ่มขึ้นไปอีกกล่าวคือ ความแปลกแยกมีขอบข่ายสำคัญ ๓ ประการคือ ความรู้สึกไร้อำนาจ (Powerlessness) ความรู้สึกโดดเดี่ยวจากสังคม (Isolation) และความรู้สึกว่าตนเองห่างเหินจากสังคม (Self-estrangement) และด้วยเหตุที่มนุษย์กับสังคมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออก และสังคมเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางการผลิตหรือพื้นฐานของเศรษฐกิจทำให้เกิดสถาบันทางสังคมที่เรียกว่าโครงสร้างส่วนบน หรือ Superstructure เช่น กฎหมายระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการปกครอง สิทธิหน้าที่ของคนในรัฐ เป็นต้น ความแปลกแยกจึงเกิดขึ้นได้ ๓ แบบ คือ ความแปลกแยกจากแรงงานและผลผลิต ความแปลกแยกจากเผ่าพันธุ์ และความแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

มาร์กซ์อธิบายว่า ความแปลกแยกจากผลผลิต หมายถึง ความรู้สึกที่ผลผลิตอันเกิดจากการใช้แรงงานที่น่าจะเป็นเครื่องยืนยันความมั่งคั่งของแรงงาน กลับกลายเป็นอิสระจากตนเอง เจ้าของแรงงานกลับตกเป็นทาสของผลผลิต โดยการผลิตได้ทำให้คนงานไม่มีความหมายอะไรเลย เนื่องจากผลผลิตที่ได้กลับตกไปเป็นของคนอื่นที่ไม่ใช่ผู้ผลิต และด้วยเหตุนี้เอง ชีวิตของคนงานที่เป็นผู้ผลิตได้ถูกลดความเป็นมนุษย์ของคนงานลง ส่วนความแปลกแยกอีก ๒ รูปแบบคือ ความแปลกแยกจากเผ่าพันธุ์และความแปลกแยกจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากความแปลกแยกแบบแรก (ปรีชา ช้างขวัญยืน ๒๕๓๓, ๒๔๕-๒๔๖)

แม้ว่าแนวความคิดและวิธีการศึกษาตามระบบความคิดเชิงปรัชญาของเฮเกิลจะมีอิทธิพลเป็นส่วนหนึ่งต่อแนวทางการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจสังคมของมาร์กซ์ แต่ในประเด็นเรื่องความแปลกแยกทางการเมือง มาร์กซ์กลับมีความเห็นต่างไปในทางกลับกันว่า ความแปลกแยกของมนุษย์เป็นผลผลิตที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ สิทธิของมนุษย์มิได้เพียงพอที่จะลดระดับความแปลกแยกทางการเมืองของมนุษย์ได้ แนวความคิดเบื้องต้นของมาร์กซ์ที่ปรากฏในผลงานชื่อ "Economic and Philosophical Manuscripts" มีอยู่ว่ารากเหง้าแห่งปัญหาความแปลกแยกมิได้เกิดจากศาสนาหรือการเมือง แต่เป็นเรื่องเศรษฐกิจ โดยการศึกษาในเรื่องของทรัพย์สินส่วนบุคคล ค่าจ้าง แรงงาน ผลกำไร ดันทุนที่ดิน การแบ่งงานกันทำและอื่น ๆ สิ่งนี้ มาร์กซ์ ย้ำก็คือ การผลิตแบบทุนนิยม แม้จะเพิ่มความมั่งคั่งแก่สังคม แต่ก็ได้สร้างความขัดแย้งขึ้นระหว่าง ๒ ขนชั้นใหญ่ ๆ คือชนชั้นนายทุนกับชนชั้นแรงงาน โดยเหตุที่ชนชั้นแรงงานไม่มีฐานะเป็นมนุษย์ต่อไปในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เพราะมิได้ผลิตเพื่อความอยู่รอดของตนเอง และกลับสร้างความยากจนให้แก่คนงาน ก่อให้เกิดเป็นแรงงานที่แปลกแยก (alienated labour) ในทัศนะของมาร์กซ์ ในที่สุดชนชั้นแรงงานที่ยากจนจำนวนมากเหล่านี้ จะลุกขึ้นมาปฏิวัติโค่นล้มชนชั้นนายทุนและสถาปนาระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่มีความยุติธรรมมากกว่าขึ้นมาแทน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ๒๕๔๐, ๒๕๒-๒๕๓)

มาร์กซ์อธิบายเรื่องความแปลกแยกภายใต้ฐานคติสำคัญว่า แรงงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญของมนุษย์มากที่สุด (life-activity) เนื่องจากการผลิตทางวัตถุ (material production) ถือเป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์ ตามประวัติศาสตร์สังคมที่เริ่มมีการวิวัฒน์จากสังคมที่เรียบง่าย

(primitive society) ไปสู่ความเป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนทั้งในด้านกระบวนการทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการดำเนินการผลิตและผลผลิต ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า จุดศูนย์กลางแห่งการวิเคราะห์ของมาร์กซ์เกี่ยวกับความแปลกแยกอยู่ที่กระบวนการแรงงาน (labor process) ความแปลกแยกของแรงงานหรือ Entausstrung เกิดขึ้นมาจากการทำงานซึ่งเป็นสิ่งภายนอกและมิได้เป็นส่วนหนึ่งตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมีได้ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาสมรรถภาพของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบได้ การที่คนงานในระบบทุนนิยมและภาวะสมัยใหม่ของสังคมทุนนิยมเป็นคนงานที่ไร้อำนาจในการทำพันธะสัญญาแก่นายจ้างในเรื่องค่าจ้าง การทำงานเป็นเวลานานหลายชั่วโมงและปราศจากการให้รางวัลจากนายจ้าง ทำให้คนงานถูกแยกออกจากครอบครัวและหมู่เพื่อน ทำให้มนุษย์ปฏิเสธตนเองและมีความรู้สึกมีดมนมากกว่าที่จะเกิดความกินดีอยู่ดี เมื่อคนงานอยู่ที่บ้านจะมีความรู้สึกที่ตนเองไม่ได้ประกอบภาระงาน การใช้แรงงานเป็นสิ่งที่ถูกบังคับและเป็นกิจกรรมที่แปลกแยกจากชีวิต (Gouldner 1980, 181) ซึ่งนอกจากคนงานจะได้รับประสบการณ์ความยุ่งเหยิงด้านอาชีพแล้ว คนงานยังต้องเผชิญกับสภาวะไร้ระเบียบในชีวิตด้านชุมชนของเขาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อีกด้วย คนงานจึงไม่เพียงแต่ถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์จากสภาพการทำงานเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นเนื่องจากเป้าหมายที่สังคมกำหนดให้กับการทำงานของคนงาน โดยเฉพาะการเน้นที่การบริโภคเพื่อตัวของมันเอง เนื่องจาก มาร์กซ์เห็นว่า เมื่อระบบทุนนิยมเริ่มสะสมมูลค่าส่วนเกิน (surplus value) ไว้อย่างมากมาแล้ว การสะสมสินค้าและการได้มาซึ่งสินค้าโดยไม่ต้องลงมือผลิตได้กลายเป็นวิธีการเบื้องต้นในการสร้างสภาพทางสังคมของมนุษย์ในชุมชน กระบวนการเช่นนี้เองที่เป็นสาเหตุให้เกิดความแปลกแยกในรูปแบบต่าง ๆ และคนงานในสังคมทุนนิยมจะถูกบังคับให้ต้องขายแรงงานของเขาเพื่อการมีชีวิตรอด (สุกัญญา ฅมยา ๒๕๓๖, ๑๕-๑๖)

มาร์กซ์ สรุปว่า คนงานที่แปลกแยกเกิดจากสิ่งที่สำคัญคือการที่มนุษย์เมื่อผลิตสิ่งของขึ้นมาแล้ว กลายเป็นสมบัติของผู้อื่นและมนุษย์จะตกอยู่ภายใต้การครอบงำจากผลผลิตของเขาและทุนประกอบการ คนงานจะถูกแปลกแยกจากทุกสิ่งที่เขาผลิตขึ้นมา ด้วยการที่ได้รับความแบ่งอย่างไม่สมดุลงานการผลิต (MacGregor, Hegel, Marx, and the English State 1992, 173) และนอกจากทุนนิยมจะแยกมนุษย์ออกจากผลผลิตที่เกิดจากกำลังแรงงานของเขาแล้ว ทุนนิยมยังได้แบ่ง

แยกเขาออกจากแก่นสารัตถะของความเป็นมนุษย์อีกด้วย (Hugh 1995, 37) นั่นคือ คุณค่าของมนุษย์ได้ลดลง ในลักษณะที่มีสหสัมพันธ์ทางตรงกับการเพิ่มขึ้นของคุณค่าแห่งวัตถุสิ่งของที่มนุษย์ผลิต (Smith, and Blocker 1994, 154) กล่าวโดยละเอียด ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังทำให้แม้แต่ นายทุนตกเป็นทาสของสินค้าที่ผลิตขึ้นในตลาดเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด ชีวิตของนายทุนจึงกลายเป็นผู้ที่ต้องบูชาสินค้าและมัวเมาในสินค้า (commodity fetishism) และส่งผลให้ทุกคนในระบบทุนนิยมมองทุกอย่างเป็นสินค้าไปหมด โดยนัยนี้ เมื่อทุกคนมองทุกอย่างเป็นสินค้าไปหมด คุณค่าของความเป็นมนุษย์ก็ลดลงไปโดยปริยาย (สมเกียรติ วันทะนะ ๒๕๔๔, ๖๗)

ความแปลกแยกในทัศนะของมาร์กซ์กล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดที่ตรงข้ามกันกับแนวความคิดเรื่องเสรีภาพ (Liberty) เสรีภาพในทัศนะของมาร์กซ์ ได้แก่ การบรรลุความเป็นตัวของตัวเองตามธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ ทั้งในแง่เสรีภาพอันเกิดจากการอยู่ร่วมกันเพื่อการผลิต ควบคุม และใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนองตอบความต้องการของมนุษย์ภายใต้การวางแผนทางเศรษฐกิจ กับเสรีภาพในการพัฒนาสมรรถภาพของตนเองอย่างเต็มที่อย่างไม่มีการบังคับเพื่อให้สังคมเกิดความสมบูรณ์ เนื่องจากในสังคมเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คนงานที่แปลกแยกจะถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่นนี้ คนงานที่แปลกแยกจึงไม่มีเสรีภาพได้เลย แนวความคิดเรื่องเสรีภาพดังกล่าวไปนี้ มาร์กซ์ ได้อธิบายภายใต้ฐานคติที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่ต้องผลิต (productive being) และมนุษย์จะบรรลุเสรีภาพได้ด้วยการใช้แรงงานเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การสูญเสียเสรีภาพของมนุษย์เกิดจากความแปลกแยกทางการผลิตในลักษณะของความสัมพันธ์ที่กลับกันระหว่างปริมาณการผลิตสินค้ากับความ เป็นมนุษย์ของคนงาน และหากมนุษย์ขาดเสียซึ่งเสรีภาพ มนุษย์ก็จะเป็นเพียงวัตถุที่พยายามรักษาชีวิตเท่านั้น ซึ่งจะไม่แตกต่างอะไรไปจากสัตว์ (ปรีชา ช่างขวัญยืน ๒๕๓๓, ๒๖๐-๒๖๕) ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะแปลกแยกตามทัศนะของมาร์กซ์ จึงได้แก่บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่น เช่น ชีวิตของกรรมกรตกอยู่ภายใต้อำนาจของนายทุนและเครื่องจักร และบุคคลที่เกิดภาวะแปลกแยกก็จะเห็นว่าตนเองมีชีวิตรอยู่อย่างไร้ความหมายและไร้คุณค่า รู้สึกขาดความภาคภูมิใจในตัวเองและงานที่ทำ ตลอดจนขาดความภาคภูมิใจต่อในผลผลิตที่เกิดจากแรงงานของตัวเอง การทำงานของผู้ที่รู้สึกแปลกแยกในทัศนะของมาร์กซ์ จึงเป็นเรื่องของการขายแรงงานกินไปวันหนึ่ง ๆ

โดยไม่มีความรู้สึกภูมิใจในงานที่ทำเลย (T. B. Battomore and Maximillien Rubeled 1956,175-185) โดยเฉพาะในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่หลังยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งมาร์กซ์ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตซึ่งหมายถึงนายทุนและเจ้าของโรงงาน คือคุณแจสำคัญที่จะชี้ให้เห็นลักษณะของสังคม เนื่องจากนายทุนไม่ได้ทำหน้าที่เฉพาะแต่จะกำหนดโชคชะตาทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่นายทุนในความเป็นจริง ยังเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ทางสังคมและค่านิยมต่าง ๆ ที่ฐานะผู้ปกครองที่แท้จริง (William Ebenstein 1970, 5) เมื่อพิจารณาอย่างรัดกุมจากทัศนะของมาร์กซ์ดังนี้ก็จะสามารถพบความเป็นเหตุเป็นผลด้านหนึ่งของการเกิดความแปลกแยกในบุคคลเช่นที่กล่าวไปแล้ว

แต่กระนั้น แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ก็ได้โต้แย้งว่า แนวความคิดว่าด้วยความแปลกแยกของมาร์กซ์ ด้วยการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมว่าความแปลกแยกเป็นสภาวะทางสังคมที่ครอบงำบุคคล เช่น สภาพความเป็นอยู่และการทำงานของชนชั้นกรรมากร โดยกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม เป็นเพียงการมองแบบเดียวหรือมิติเดียวของแนวโน้มของความแปลกแยกเท่านั้น และภายหลังจากต่อมาได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ปรับขยายบริบทของความแปลกแยกออกไปใช้ศึกษาในเชิงสภาวะทางจิตด้วย ดังเช่นการใช้แนวความคิดเรื่องการไร้ทิศทางกับการศึกษาความรู้สึกหมดหวังของโซล (Leo Srole) เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

การปรับแนวความคิดความแปลกแยกมาใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์

แนวความคิดเรื่องความแปลกแยก ได้รับการนำไปให้ความหมายและนำมาเป็นตัวแบบในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ใน ๒ แนว ได้แก่ แนวความคิดที่มองว่าความแปลกแยกเป็นสภาวะทางสังคม นักวิชาการที่กล่าวถึงการศึกษาความแปลกแยกในแนวนี้ได้แก่ ซี ไรท์ มิลส์ (C. Wright Mills) ในหนังสือเรื่อง "White Collar" ในปี ๑๙๕๑ และเอริก ฟรอมม์ (Eric Fromm) ในผลงานเรื่อง "The Sane Society" ตีพิมพ์เมื่อปี ๑๙๕๕ ในทัศนะของนักวิชาการสองท่านดังกล่าว ความแปลกแยกเป็นสภาวะทางสังคม ซึ่งเช่นเดียวกับมาร์กซ์ โดยมองว่า ความแปลกแยกเป็นการครอบงำของสภาพสังคมที่มีต่อบุคคล เช่น สภาพความเป็นอยู่และสภาพการทำงานของกรรมากรที่ถูกครอบงำโดยระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมทางเศรษฐกิจ ส่วนอีกแนวหนึ่งนั้นมองว่า

ความแปลกแยกเป็นภาวะทางความรู้สึกหรือเป็นภาวะทางจิตของบุคคล โดยหมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตัวเอง ต่อค่านิยม ต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมและต่อกิจกรรมที่ตัวเองกระทำ ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะแปลกแยกในแนวความคิดนี้จึงเป็นผู้ที่มีความรู้สึกว่าตัวเองตกอยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น เช่น รู้สึกว่าชีวิตของตนเองขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เป็นคนที่รู้สึกว่ากฎเกณฑ์ที่สังคมยึดถือปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไร้ความหมายสำหรับเขา หรือผู้ที่กล่าวว่างานที่เขาทำนั้นเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่า รู้สึกเบื่อหน่ายชีวิตและการทำงาน เป็นต้น นักวิชาการที่ศึกษาความแปลกแยกในแนวนี้ที่ได้รับความนิยมนำมากล่าวอ้างหรือเป็นแบบของการศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบันได้แก่ ลีโอ โซล (Leo Srole) และเอริก ฮอฟเฟอร์ (Eric Hoffer)

นักสังคมวิทยาที่ได้อธิบายเรื่องความแปลกแยกไว้อย่างน่าสนใจท่านหนึ่งที่มีมักจะถูกหยิบยกมากล่าวหรืออ้างถึงในทางวิชาการหรือเขียนตำรา หากเกี่ยวเนื่องกับการศึกษาเรื่องความแปลกแยกคือซีแมน (Melvin Seeman 1959, 783-791) ในทัศนะของซีแมน ความแปลกแยกของบุคคลมีสาเหตุรากฐานมาจากความรู้สึกของบุคคลที่ไม่สามารถควบคุมสภาวะแวดล้อมทางสังคมและสถาบันที่มนุษย์สร้างขึ้นได้ โดยมีคุณลักษณะที่บ่งชี้ความเป็นบุคคลที่แปลกแยกทางสังคมในด้านหนึ่งหรือหลายด้านดังนี้

๑) ความรู้สึกไร้อำนาจ (Powerlessness) เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตัวเองไม่สามารถหรือไม่อยู่ในฐานะที่จะทำอะไรได้หรือเป็นความคิดคำนึงของบุคคลว่าพฤติกรรมใด ๆ ที่เขาทำไม่ทำให้เกิดผล หรือช่วยให้เกิดผลที่เขาต้องการได้ โดยมีข้อสังเกต ๓ ประการ กล่าวคือ ประการแรก ความหมายนี้ไม่ถือว่าเป็นความไร้อำนาจจากสภาพการณ์อันใดอันหนึ่งในสังคม ประการที่สอง ความไร้อำนาจนี้ ไม่ได้นำไปสู่คำอธิบายอื่น เนื่องจากเป็นความรู้สึกของบุคคลที่เกิดจากความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างการควบคุมความเป็นไปทางสังคมตามที่บุคคลคาดหวัง และประการที่สาม ความไร้อำนาจนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความเข้าใจในเรื่องการควบคุม (control) ที่บุคคลหนึ่งมีต่อสภาพแวดล้อม

๒) ความรู้สึกไร้ความหมายหรือไร้คุณค่า (Meaninglessness) ความรู้สึกว่าสิ่งต่าง ๆ ในอนาคตนั้นพยากรณ์หรือคาดการณ์ได้ยากมากทุกอย่างดูมืดมน ซีแมนให้ข้อสังเกตว่า ความรู้สึก

ไร้ความหมายแสดงนัยถึงความสามารถในการทำนายถึงผลที่ตามมาของพฤติกรรม และได้กล่าวเพิ่มเติมว่าความรู้สึกไร้ความหมายเป็นความรู้สึกอิสระจากความรู้สึกไร้อำนาจ เนื่องจากภายใต้สภาวะบางขณะ การคาดหวังของบุคคลในการควบคุมปรากฏการณ์อาจจะไม่เป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์นั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเมื่อบุคคลอยู่ในสภาวะการณ์ที่เขาพอใจเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมได้ ก็อาจเป็นมูลเหตุจูงใจอันหนึ่งในการคาดหวังที่สูงขึ้นที่จะควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองเนื่องจากสังคมไร้บรรทัดฐานที่จะควบคุมพฤติกรรมของสังคม

๓) ความรู้สึกไร้ทิศทาง (Normlessness) เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าสังคมไร้กฎเกณฑ์ ไร้ระเบียบแบบแผนที่จะใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติประพฤติดน โดยเฉพาะในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง ก็จะมีเกิดภาวะไร้ทิศทางมากขึ้นตามไปด้วย ระบบการเมืองที่เขาสังกัดอยู่นั้น ขาดทิศทางที่จะเป็นกติกาหรือแนวทางการปฏิบัติ นั่นคือ คนที่ทำอะไรทางการเมืองสำเร็จ ล้วนทำนอกกติกาทั้งสิ้น

๔) ความรู้สึกหันเหไปจากตนเอง (Self-estrangement) เป็นความรู้สึกที่บุคคลไม่พอใจในกิจกรรมที่ตนเองกระทำอยู่ แต่พอใจในสิ่งภายนอกหรือสิ่งตอบแทนที่จะเกิดในอนาคต เช่น ครูอาจารย์ที่ไม่พอใจในกิจกรรมการเรียนการสอน แต่จำเป็นต้องทำเพราะเห็นแก่เงินเดือนที่ได้รับ เป็นต้น นักวิชาการบางท่านกล่าวถึงทัศนะของซีแมนในข้อนี้ว่า ความรู้สึกหันเหไปจากตนเองหมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่ไม่ปลอดภัย ต้องฉวยโอกาส นั่นคือ การกระทำใด ๆ จะทำอย่างธรรมดาไม่ได้ ต้องทำอย่างฉกฉวยโอกาสเท่านั้น

๕) ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Isolation) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลว่าสิ่งที่จะได้รับการตอบสนองในการกระทำให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญ ๆ ในทางการเมืองนั้นมีน้อยมาก โดยเป็นลักษณะที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตนผิดแผกไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น ปัญญาชนมักตีมูลค่าบางสิ่งต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ในขณะที่คนส่วนใหญ่ของสังคมยกย่องในคุณค่าของสิ่งนั้น เป็นต้น ซีแมนอธิบายว่า ความรู้สึกโดดเดี่ยวสามารถแยกออกได้เป็น ๒ ประการ ประการแรก ความรู้สึกโดดเดี่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Isolation) ความรู้สึกที่บุคคลให้ค่าน้อยมากต่อเป้าหมายหรือความเชื่อที่มีการให้คุณค่ากันอย่างมากในสังคม ประการที่สอง ความรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคม (Social Isolation) หมายถึง ความ

รู้สึกแยกตัวออกจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น การแยกตัวออกจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การที่บุคคลมีความรู้สึกแยกตัวออกจากสังคมหรือบุคคลอื่นนาน ๆ จะทำให้เกิดความผิดปกติทางจิตใจ

แม้ว่าแนวความคิดของซีแมน จะได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน แต่ก็ยังปรากฏข้อถกเถียงและวิจารณ์ถึงความเหมาะสมในการจำแนกมิติที่ใช้บ่งชี้ความรู้สึกแปลกแยกตามความแนวความคิดของซีแมนอยู่บ้าง นักวิชาการบางท่านเช่นแทวิส (Irene Taviss) เห็นว่า การแยกมิติของความแปลกแยกควรจะตามยึดหรืออาศัยที่มาของความรู้สึกอันมีที่มาจาก ๑) การที่บุคคลขาดความยึดถือในค่านิยม ๒) การไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐาน ๓) การไม่รับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ และ ๔) การไม่สามารถควบคุมหรือมีอำนาจเหนือวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากนี้ นักวิชาการด้านสังคมวิทยาบางรายเช่นสก็อต (Marvin B. Scott อ้างถึงใน เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล ๒๕๒๐, ๔-๕) ได้ชี้ให้เห็นว่า ควรจำแนกมิติของความแปลกแยกออกเป็น ๒ ด้านคือ ความแปลกแยกทางสังคม (Social Alienation) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลรู้สึกว่าสังคมกดขี่บีบคั้นเขา และรู้สึกว่าตัวเขาถูกแยกออกจากสังคม และความแปลกแยกจากตนเอง (Self Alienation) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลขาดความเป็นตัวของตัวเองและฝืนใจทำสิ่งต่าง ๆ ตามความต้องการของสังคม แต่กระนั้นก็ยังกล่าวได้ว่า แนวความคิดเรื่องความแปลกแยกและมิติต่าง ๆ ที่ใช้ชี้วัดความรู้สึกแปลกแยกของซีแมน ก็ยังได้รับความนิยมในการนำไปเป็นกรอบแนวทางการศึกษาอยู่มากในปัจจุบัน

แนวความคิดเรื่องความแปลกแยกที่สมควรจะได้กล่าวถึงได้แก่งานของเคนเนท เคนนิสตัน (Kenneth Kenniston, 1971) ชื่อ "Youth and Dissent : The Rise of a New Opposition" เคนนิสตันกล่าวว่าความแปลกแยกเป็นสภาวะของการที่บุคคลไม่ยอมรับค่านิยมที่คนทั่วไปในสังคมยึดถือ และได้จำแนกลำดับขั้นการพัฒนาความรู้สึกแปลกแยกออกเป็น ๔ ลำดับประกอบด้วย

๑) จุดร่วม (Focus) ความแปลกแยกจะต้องมีจุดร่วมหนึ่ง ๆ เช่น การขาดหายไปของความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างความเป็นบุคคลกับคุณค่าที่จำเป็นที่สุดของความเป็นบุคคล ซึ่งแสดงถึงการขาดความผูกพันกับคุณค่าต่าง ๆ ทางสังคมที่อยู่รอบตัวเขา แต่ก็ยังมีปัญหาในอยู่ว่าจะศึกษาความแปลกแยกจากจุดใด

๒) สภาวะแทนที่ (Replacement) เมื่อเกิดความแปลกแยกขึ้นแล้ว สัมพันธภาพทางสังคมเดิมจะถูกแทนที่ด้วยสัมพันธภาพทางสังคมแบบใหม่ในลักษณะของ "ความรู้สึกที่รุนแรง" เช่น การปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง การเป็นศัตรูกันอย่างเปิดเผย เป็นต้น แต่ปัญหาที่น่าขบคิดก็คือ สัมพันธภาพทางสังคมแบบใดที่ได้เข้ามาแทนที่สัมพันธภาพทางสังคมเดิมที่ขาดหายไปเมื่อบุคคลเกิดสภาวะความแปลกแยกขึ้น

๓) วิธีการแสดงออก (Mode) โดยเป็นการแสดงออกถึงการปฏิเสธที่สถาน/บรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมในหลายแนวทางด้วยกัน อาจจะเป็นความพยายามที่ถูกผลักดันที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม (Alloplastic Mode) หรือผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคลเอง (Autoplastic Mode) ปัญหาข้อนี้จึงมีอยู่ว่า บุคคลที่เกิดความรู้สึกแปลกแยกจะแสดงความรู้สึกนั้นออกมาอย่างไร

๔) ตัวกลางหรือที่มา (Agent) ของความแปลกแยกมีอยู่ ๒ ทางได้แก่จากสภาพบังคับและจากการเลือกอย่างอิสระของบุคคลเพื่อเป็นทางออก

กล่าวโดยสรุป ความแปลกแยกที่เคนนิสตันกล่าวถึงเป็นจุดขั้วปลายทางของด้านตรงข้ามกันของเส้นตรงระหว่างลักษณะการปฏิเสธกับการลงรอยกัน ที่มีปทัสถานทางพฤติกรรมและค่านิยมทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องแทนที่ได้ในระดับต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของทัศนคติ ซึ่งจะแสดงออกมาในวิธีหนึ่งวิธีใด ซึ่งผลที่ตามมาก็คือแบบฉบับของพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเอง

รูปแบบ Type	ลักษณะ Characteristic	จุดร่วม Focus	วิถีทาง Mode	ขอบเขต Area	อัตลักษณ์ Identity	พฤติกรรม Behaviors
การกระทำ เพื่อล้มระบบ Subversion	ความรุนแรง	ปทัสถานทาง พฤติกรรม	เปลี่ยน สภาพแวดล้อม Alloplastic	กิจกรรม Activity	การไม่ยอมรับ เชื่อฟัง Civil Disobedience	พวกที่ก่อความ รุนแรง การ ก่อความไม่ สงบ การปฏิวัติ เป็นต้น
การกระทำ นอกกรอบนอกทาง Acting-out	Violation	Behavioral Norms	เปลี่ยนแปลง ตนเอง Autoplastic	การปรับตัว Adjustment	มีปัญหาในการ ปรับตัว Maladjustment	พวกกวนเมือง เบื้อหน้าขสสังคม ลักเพศ วิกลจริต
การ วิพากษ์วิจารณ์ Criticism	การไม่ยอมรับ Repudiation	ค่านิยมทาง วัฒนธรรม	เปลี่ยนสภาพ แวดล้อม Alloplastic	อุดมการณ์ Ideology	ความคิด แสวงหา อุดมการณ์แบบ ใหม่ ๆ Ideological Innovation	อุดมคตินิยม นักปฏิรูปสังคม พวกชอบ วิพากษ์วิจารณ์
การถอนตัว Withdrawal		Cultural Values	เปลี่ยนแปลง ตนเอง Autoplastic	การอยู่ภายใน ระบบ Internalization	แยกตัวเอง Detachment	โรคจิตหลงลืม ตนเอง ตัดขาด เก็บตัว รู้สึก เกลียดคนอื่น

ขอบข่ายความแปลกแยกตามแนวความคิดของเคนนิสตัน

ที่มา : อ่างถึงในจรัส ตั้งวงศ์ชูเกตุ (๒๕๔๕) ความห่างเหินทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีนิติ
 ปริญาตรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) วิทยานิพนธ์ปริญา
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

LIIRT

แนวความคิดเกี่ยวกับความแปลกแยกทางการเมือง (Concept of Political Alienation)

ความหมายของความแปลกแยกทางการเมือง ^๓

ในบริบททางการเมือง การอธิบายถึงสาเหตุของการไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม สามารถอธิบายได้โดยความไม่สามารถของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะกระทำต่อระบบการเมืองในขณะนั้นได้อย่างเห็นผล ซึ่งเมื่อเกิดความไม่สามารถกระทำให้เกิดผล (disaffection) การเมืองเรื่องเลือกตั้งก็ไม่ได้สะท้อนถึงความต้องการของประชาชน ดังนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นไปโดยไร้วัตถุประสงค์ (impurpose) หรือไร้เป้าหมายและทิศทาง ความมากน้อยของความไร้ผู้นำทางการเมืองในเรื่องต่าง ๆ ในระบบการเมืองใดระบบการเมืองหนึ่งนี้ เรียกว่า ความแปลกแยกทางการเมือง (Political alienation)

โรเบิร์ต เลน (Lane, 1962) ได้ให้คำจำกัดความของความแปลกแยกทางการเมือง (Political Alienation) ไว้ว่าเป็นความรู้สึกของคนที่หันเหห่างเหินออกไปจากเรื่องการเมืองและการปกครองของประเทศตนเอง และมีแนวโน้มที่จะคิดว่าการเมืองการปกครองเป็นสิ่งที่ต้องกระทำโดยคนอื่น และเพื่อคนอื่นและการเมืองเป็นเรื่องของการปฏิบัติไปตามกติกาที่ไร้ความยุติธรรม นอกจากนี้ ความแปลกแยกทางการเมืองในมุมมองของเลน ยังมีระดับความเข้มข้นมากกว่าความรู้สึกไม่ไว้วางใจ (cynicism) (ซึ่งเป็นการที่บุคคลมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อนักการเมืองและระบบการเมือง โดยเห็นว่าอำนาจทางการเมืองที่แท้จริงถูกใช้โดยคนอื่นซึ่งไม่รู้จักรว่าเป็นใคร) เนื่องจากบุคคลที่รู้สึกแปลกแยกทางการเมืองจะมีความเคียดแค้นและมีความเป็นปฏิปักษ์อยู่ภายในใจ (Almond and Verba, 1965 อ้างถึงใน สถิต นิยมญาติ ๒๕๓๓, ๕๗-๖๓)

แนวความคิดของซีแมน (Melvin Seeman, 1959) ชื่อ "On the Meaning of Alienation" ใน Encyclopedia of the Social Science เน้นความสนใจของความแปลกแยกทางการเมืองไปที่

^๓ คำว่า ความแปลกแยกทางการเมืองนี้ นักรัฐศาสตร์ยังเรียกชื่อแตกต่างกันไปเช่น วิสุทธิ์ โพธิ์แทน เรียกว่า "ความละวางทางการเมือง" พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว เรียกว่า "ความรู้สึกผิดแปลกสภาวะทางการเมือง" และบางท่านเรียกว่า "ความเมินห่างจากการเมือง" ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้คำว่า ความแปลกแยกทางการเมือง

ความคาดหวังของบุคคลที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์หรือสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองว่าเกิดจากสภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในสังคมทุนนิยม ซึ่งอำนาจการตัดสินใจในการผลิตถูกผูกขาดอยู่กับชนชั้นนายทุนหรือผู้ประกอบการ การเข้าใจความหมายของความรู้ อำนาจทางการเมืองนั้น เชื่อมโยงอยู่กับความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองมีอิทธิพลหรืออำนาจเพียงใดกับปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจไปจนถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นอกจากที่กล่าวถึงไปแล้ว ความรู้สึกเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อาจจะหมายความง่าย ๆ ตามทัศนะของมาร์เกอร์ (Marger 1981, 275) ว่าหมายถึง สภาวะที่ปัจเจกชนรู้สึกว่าคุณเองนั้นไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองที่ตนเองเข้าอยู่ร่วมนั้น ประชาชนอาจเห็นว่า การลงคะแนนเสียงของเขานั้นไม่มีความหมายอะไร และยังเชื่อว่า การตัดสินใจทางการเมืองที่สำคัญ ๆ นั้น กระทำโดยผู้นำกลุ่มเล็ก ๆ ที่ไกลเกินกว่าประชาชนจะเข้าถึง และการตัดสินใจของผู้นำเหล่านั้น ก็มีได้กระทำเพื่อความต้องการที่จำเป็นของประชาชนธรรมดาทั่วไป

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้น เกิดขึ้นเมื่อคนในสังคมหนึ่งมีความเชื่อมั่นว่า ระบบการเมืองนั้นไม่สอดคล้อง (coincide) กับความคาดหวังของประชาชนในสิ่งที่ควรจะเป็น โดยนัยนี้ นักรัฐศาสตร์ชื่อเมอร์เรย์ เลวิน (Murray Levin) ได้อธิบายเน้นให้เห็นถึงความไม่เป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็นตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเชื่อมั่นและเน้นบทบาทของประชาชนในการที่จะควบคุมกำกับชนชั้นนำนั้น ไม่อาจเกิดขึ้นหรือไม่อาจเป็นจริงได้ในสังคมสมัยใหม่ และนี่เองที่เป็นสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปัจจุบัน นอกจากนี้ เลวิน (Levin, cited in Marger 1981, 275-276) ยังได้วิจารณ์นักทฤษฎีประชาธิปไตยแนวคลาสสิก (Fundamental Tenets of Democratic Theory) ว่า นักทฤษฎีแนวนี้คาดหวังกับบทบาทของปัจเจกชนในระบอบประชาธิปไตยเกินกว่าที่ระบบนี้จะตอบสนองได้ (Demands more of individual citizens than he can realistically fulfill and promises more than can be delivered)

การปรับแนวความคิดความแปลกแยกทางการเมือง

ในทัศนะของนักวิชาการรัฐศาสตร์หลายท่านเห็นว่าความแปลกแยกทางการเมืองเป็นความหมายหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นที่ เวินเนอร์ (Myron Weiner อ้างถึงใน วิสุทธิ์ โภธิแทน ๒๕๔๒, ๓๙๒) ได้สรุปรวบรวมไว้และได้ขยายความว่าความแปลกแยกทางการเมือง เป็นผลมาจากการที่ประชาชนรู้สึกเครียดทางการเมืองโดยรู้สึกต่อการเมืองว่าแม้เขาจะไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น เพราะมองไม่เห็นประโยชน์ของกิจกรรมและแตกต่างจากความเฉื่อยชาทางการเมือง (Political Apathy) ตรงที่ความเฉื่อยชาเป็นความรู้สึกขาดความสนใจต่อการเมืองของประชาชนอย่างสิ้นเชิง

ชวาร์ท (David C. Schwartz อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ๒๕๒๖, ๑๐๓-๑๐๔) อธิบายว่าจากการศึกษาในแง่มุมทางสังคมจิตวิทยา ความแปลกแยกทางการเมืองเป็นการผสมผสานระหว่างความมุ่งหวัง ความคับข้องใจและความก้าวร้าว (Aspiration-Frustration-Aggression) ซึ่งนำไปสู่การตีตนออกห่างและแปลกแยกไปจากการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการเมือง ความคับข้องใจเกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งในค่านิยมพื้นฐานของบุคคลบางกลุ่ม และค่านิยมที่ขัดแย้งกันนี้ ได้กระตุ้นให้บุคคลกลุ่มนั้นพยายามถอนตัวออกมาจากระบบการเมือง

พิจารณาโดยนิยามและทัศนะของนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงไปบ้างแล้ว อาจกล่าวได้ว่า การเกิดความแปลกแยกทางการเมืองของประชาชน ในภาพกว้าง ๆ (broaden perspective) มีความเกี่ยวโยงในลักษณะความสัมพันธ์แบบเงื่อนไขเชิงสาเหตุ-ผลลัพธ์ (cause-result condition) กับการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การขาดความเกี่ยวพันทางการเมือง (Political Involvement) และวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน ในเรื่องการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ปรากฏชัดให้เห็นในหลายด้านเช่น การไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงตั้งผู้แทนเป็นต้นส่วนการขาดความเกี่ยวพันทางการเมืองนี้ เมื่อพิจารณาจากทัศนะของมิลแบรธ (Lester Milbrath อ้างถึงใน สมบัติ อารงษ์วงศ์ ๒๕๔๒, ๓๒๕) จะพบว่าเป็นเรื่องที่มีนัยยะเกี่ยวพันกันกับการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือ ผู้ที่ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มิลแบรธได้จำแนกให้เป็นผู้ที่ไม่สนใจทางการเมือง (Apathetics) อันมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้แปลกแยกทางการเมืองได้ง่าย

การศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลเช่นที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วนั้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษามากเช่นกัน โดยได้พยายามศึกษาลักษณะปัจจัยทางสังคม-จิตวิทยา ที่เป็นปฐมเหตุแห่งบุคลิกภาพและความเชื่อ ตลอดจนการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองหรือไม่อย่างไร ซึ่งก็มักจะเป็นผลงานการศึกษาเชิงพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายสิ่งก็แตกต่างกันไปตามแต่ความพยายามของนักรัฐศาสตร์หรือนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ที่จะค้นหาคำอธิบายที่เป็นเหตุเป็นผลต่อพฤติกรรมเช่นว่านี้

การศึกษาเรื่องความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองนอกเหนือจะพิจารณาได้ในบริบทความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจแล้ว ในแง่พฤติกรรมการเมืองยังสอดคล้องกับการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองและความมีสมรรถนะทางการเมือง ซึ่งต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้ทราบหรือค้นหาคำอธิบายสาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของบุคคล

การศึกษาของสอดคล้องสัมพันธ์ของความแปลกแยกทางการเมืองกับวัฒนธรรมทางการเมืองได้แก่ ผลงานของอัลมอนต์และเวอร์บา (Almond and Verba, 1965 อ้างถึงใน สถิต นิยมญาติ ๒๕๓๓, ๕๗-๖๓) ในงานวิชาการที่เลื่องชื่อเรื่อง "The Civic Culture" อันเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical study) เกี่ยวกับการรับรู้ทางการเมืองของประชาชนใน ๓ ประเทศประกอบด้วยประเทศอิตาลี เยอรมันและเม็กซิโก ว่า ผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบตื่นเงิน (Parochial political culture) ในแง่การขาดการรับรู้ทางการเมืองเช่น การรับรู้เกี่ยวกับผลงานของรัฐบาลและผลกระทบที่รัฐบาลมีต่อชีวิตของเขา หรือไม่สนใจตระหนักรู้การทำงานของรัฐบาลไม่สนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง มักจะเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบแปลกแยก (Alienated Subject) นอกเหนือจากนี้ อัลมอนต์และเวอร์บา ยังได้สรุปความให้เห็นว่าความแปลกแยกทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะเกิดกับบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่ต่ำ หรือจะสามารถพบเห็นหรือปรากฏให้เห็นในหมู่ชนชั้นล่างและกลุ่มสถานภาพบางกลุ่ม แต่กระนั้นก็ดี ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองนั้น ยังมีแนวโน้มจะขยายออกไปยังชนชั้นทั้งหลายที่ถูกปกครองและกลุ่มเชื้อชาติ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศนั้น ๆ ด้วย (subordinated class and racial minorities) เมื่อพิจารณาจากผลของการลงคะแนนเสียงและการแสดงออกถึงการขาดความเชื่อมั่นในผู้นำทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง

แต่กระนั้นก็ดี ความพยายามมองปัญหาที่ประชาชนเกิดความแปลกแยกทางการเมืองของ อัลมอนด์ และเวอร์บา ในแง่หนึ่ง ผู้วิจัยเห็นคล้ายคลึงกับไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (๒๕๔๕, ๓๒๑-๓๒๒) ที่ได้วิพากษ์ว่าเป็นการ “ประนามหยามเหยียดเหยื่อ/ผู้ถูกกระทำ” ผ่านมาตรฐานวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมือง มากกว่าที่จะพยายามทำความเข้าใจเชิงโครงสร้างของระบบการเมืองที่ทำให้คนเกิดความแปลกแยกทางการเมืองว่าเอื้อหรือเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากน้อยเพียงใด

สภาพการณ์ที่นำไปสู่ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วถึงทัศนะของชวาร์ทที่ว่า ความแปลกแยกทางการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการถอนตัวออกจากระบบการเมืองของบุคคล ชวาร์ท (อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ๒๕๒๖, ๑๐๔) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงสภาพการณ์ที่นำไปสู่พฤติกรรมแปลกแยกทางการเมืองว่ามีหลายประการดังนี้^๔

๑) ความรู้สึกไม่เห็นด้วย ขัดแย้งกับค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมือง (perceived threat form value conflict หรือ TVC) ค่านิยมนี้อาจจะเป็นค่านิยมจากระบบการเมือง (politicized value) ค่านิยมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม การเมืองหรือหลักการของอำนาจและการใช้อำนาจ ตลอดจนกระทั่งกระบวนการดำเนินงานของรัฐบาลที่ขัดต่อค่านิยมของประชาชนกลุ่มหนึ่งในระบบ

๒) ความรู้สึกของบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ไม่สามารถสัมฤทธิ์ผลในทางการเมืองได้ (perceived personal, political inefficacy หรือ PI) ความรู้สึกนี้เป็นความขุ่นเคืองเพราะความคับข้องใจ (frustration) อันเกิดจากการที่เขาไม่สามารถเข้าไปมีอิทธิพลเปลี่ยนแปลงกระบวนการดำเนินงานของระบบการเมืองบางประการที่ขาดประสิทธิภาพ ขาดความเหมาะสม หรือขัดแย้งกับค่านิยมของกลุ่มคนพวกเขา

๓) ความรู้สึกไม่เชื่อมั่นในความสามารถสัมฤทธิ์ผลของระบบในทางการเมือง (perceived systematic inefficacy หรือ SI) โดยเป็นความรู้สึกว่าระบบการเมืองไม่มีประสิทธิภาพในอันที่จะ

^๔ โปรดดูรายละเอียดต้นฉบับใน D.C. Schwartz, "A Theory of Revolutionary Behavior," Political Science Journal Thammasat University 1 (September-December, 1973b), pp. 30-35

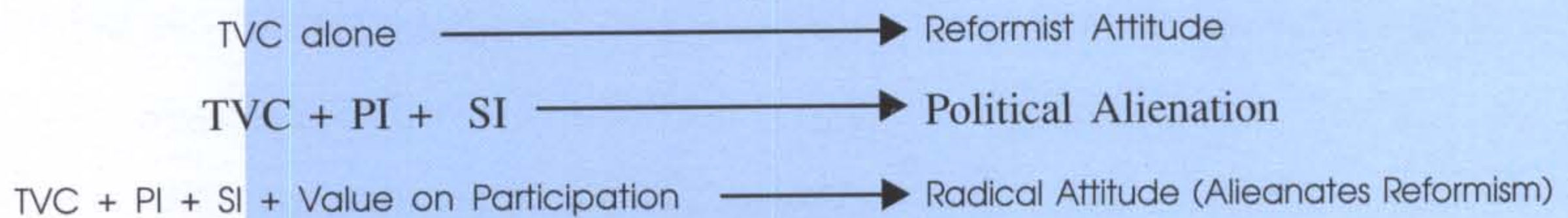

แก้ไขข้อบกพร่องหรือปรับปรุงการดำเนินงานของตนให้ดีขึ้นมาได้ (political futillity)

๔) ความรู้สึกที่ผสมผสานกันระหว่างความคับข้องใจ ความก้าวร้าว ความดุเดือด ความรู้สึกที่ถูกกดขี่ข่มขู่ และความตึงเครียดจากสภาวการณ์ดังกล่าวข้างต้น

ความแปลกแยกทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมือง

ผู้วิจัยขอเสนอคำอธิบายความแปลกแยกทางการเมืองในบริบทที่เป็นพฤติกรรมทางการเมือง โดยอาศัยผลงานของชวาร์ตดังกล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งได้พิจารณาความแปลกแยกทางการเมืองว่าเป็นปัญหาความแตกต่างกันระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่ได้รับหรือความพึงพอใจของบุคคลตามสมการต่อไปนี้

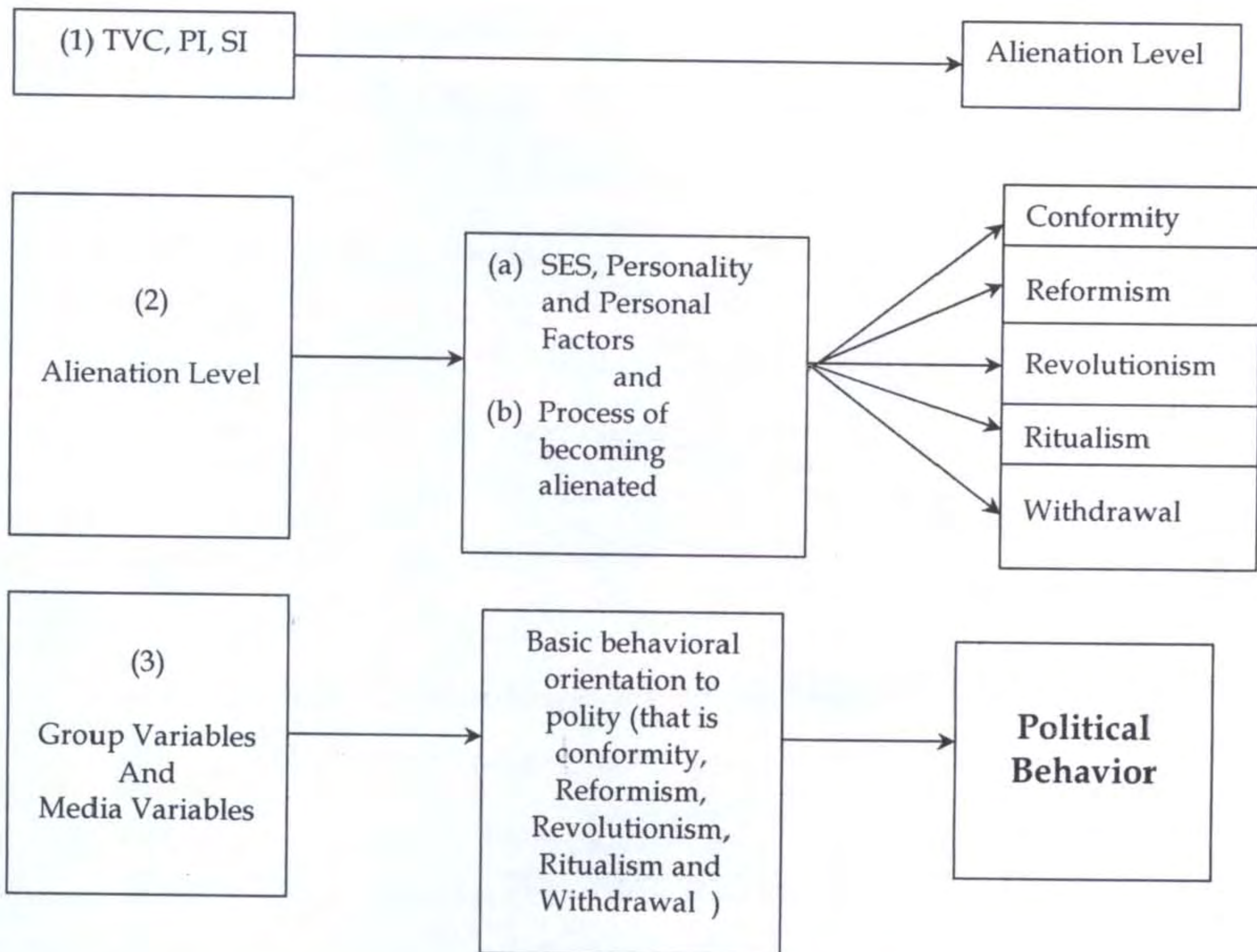

ระดับของความคับข้องใจที่ก่อให้เกิดรูปแบบต่าง ๆ ของความรู้สึก

จากแผนภาพข้างต้น ชวาร์ต อธิบายว่า ความรู้สึกไม่เห็นด้วยหรือขัดแย้งกับค่านิยมต่าง ๆ ในทางการเมือง (TVC) นั้น เป็นทัศนคติในลักษณะของการปฏิรูปซึ่งไม่มีความรุนแรงแต่อย่างใด แต่เมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกไม่เห็นด้วย ขัดแย้งกับค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมืองพร้อมคู่ไปกับความรู้สึกไม่สัมฤทธิ์ผลทางการเมือง (PI) รวมทั้งความรู้สึกว่าระบบการเมืองไม่มีประสิทธิภาพในอันที่จะปรับตัว/ปรับปรุงการทำงานของระบบให้ดีขึ้น (SI) ก็จะประกอบกันเข้าเป็นความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง (political Alienation) ในที่สุด ดังที่ปรากฏตามแผนภาพประกอบต่อไปนี้

LIIRT

ความสัมพันธ์ระหว่างความแปลกแยกทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมือง

ที่มา : Schwartz, D(C) 1973) "A Theory of Revolutionary Behavior" Political Science
Journal Thammasat University 1 (September-December), pp) 153-160

จากรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความแปลกแยกทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวดังแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า ความโน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐานอันนำไปสู่การที่บุคคลจะเกิดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองสรุปความได้ว่ามีอยู่ ๕ ประการด้วยกัน กล่าวคือ

- ๑) การขาดความยอมรับทั้งต่อเป้าประสงค์และเครื่องมือหรือวิถีทางอันเป็นที่ยอมรับของสังคม (Conformity)
- ๒) ความต้องการให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป้าประสงค์และวิถีทางอันเป็นที่ยอมรับในสังคมบางส่วน (Reformism)
- ๓) การแสดงพฤติกรรมรุนแรง ความต้องการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการปฏิวัติ (Revolutionism)
- ๔) การปฏิเสธเป้าประสงค์แต่ยอมรับวิถีทางอันเป็นที่ยอมรับของสังคม (Ritualism)
- ๕) การปฏิเสธไม่สนับสนุนและถอนตัวออกจากการเมือง (Withdrawal)

องค์ประกอบพื้นฐานของความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง

เลน (Lane 1962, 162) กล่าวว่า ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง ประกอบขึ้นจากทัศนคติพื้นฐาน ๓ ประการคือ

- ๑) รู้สึกว่าตัวเองถูกกระทำ (object) ไม่ใช่ตัวผู้กระทำการ (subject) ทางการเมือง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วม เพราะไม่มีอิทธิพลทางการเมืองในทุกประการ
- ๒) การเมืองการปกครองไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเอง ไม่มีใครสนใจเขา ดังนั้นจึงไม่ใช่การเมืองการปกครองของเขา
- ๓) ไม่เห็นด้วยกับวิธีการการตัดสินใจทางการเมืองที่มีขึ้น เห็นว่ากติกาทางการเมืองขาดความยุติธรรม ขาดความชอบธรรม รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งหลอกลวง

แกนท์และลูทเบก (Gant and Luttbeg 1991, 124-125) ได้อธิบายไว้ว่า ความแปลกแยกเป็นคำที่นักสังคมวิทยาได้นำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยนักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับว่า ความ

LIIRT

แปลกแยกเป็นคำที่มีแนวความคิดในการมองหลายมิติ (multidimensional concept) ซึ่งเกิดจากการให้ความหมายตามธรรมชาติของการแยกตัวของสิ่งที่น่าสนใจที่เกี่ยวกับมนุษย์ เช่น สังคมหรือรัฐบาล ดังนั้น การที่จะทำความเข้าใจเรื่องความแปลกแยกอย่างกระจ่างชัด จึงจำต้องระบุรูปแบบของการแยกตัว (type of separation) และสิ่งที่น่าสนใจเสียก่อน ทั้งนี้ แกนท์และลูทเบก ได้จำแนกมิติของความแปลกแยกทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์และนักสังคมวิทยานิยมนำมาใช้ในการศึกษาออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑) ความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง (Powerlessness)

แกนท์และลูทเบก ได้ยกทัศนะของซีแมนกล่าวอธิบายว่า ความไร้อำนาจเป็นความคาดหวังหรือความเป็นไปได้ที่บุคคลเห็นว่าพฤติกรรมของตน ไม่สามารถที่จะกำหนดผลที่ตนประสงค์ได้ คำที่มีความหมายตรงข้ามกับความไร้อำนาจคือ การเกิดผล (Efficacy) ซึ่งเป็นการที่ประชาชนมีความเชื่อในการเกิดผลจากการแสดงออกในรูปของสิ่งที่รัฐบาลกระทำจากพฤติกรรมของเขา ความไร้อำนาจสามารถพิจารณาได้ในหลายมิติ ในลักษณะหนึ่งความไร้อำนาจหมายถึงการที่บุคคลเชื่อว่าการตัดสินใจของเขา ไม่สามารถส่งผลกระทบต่อรัฐบาลได้และรู้สึกว่าถึงอย่างไรรัฐบาลก็มีได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนสักเท่าใด โดยนัยนี้ การขาดความเชื่อในการเกิดผล (absence of efficacy) จะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคล รู้สึกแปลกแยกออกจากรัฐบาล และในทำนองตรงข้าม ความแปลกแยกทางการเมืองอาจจัดได้ว่าเป็นภาวะหนึ่งที่มีนัยแสดงถึงความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง โดยการวัดความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองของบุคคล อาจสามารถพิจารณาได้จากการวัดความรู้สึกของประชาชนในมิติความเฉื่อยชาทางการเมือง (political apathy) และความรู้สึกไร้ทิศทาง (Anomie) ได้เช่นเดียวกัน

๒) ความรู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness)

เป็นความรู้สึกที่บุคคลเชื่อว่า ตนเองไม่สามารถที่จะจำแนกแยกแยะความหมายของทางเลือกการเมืองได้ ไม่สามารถคาดการณ์ต่อผลลัพธ์ใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจทางการเมืองหรือกระทั่งไม่สามารถใช้ทางเลือกการเมืองสำหรับการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางสังคมได้ (Finifter, 1970 cited in Gant, and Luttbeg 1991, 125) เป็นผลให้การเมืองไม่ได้มีความสำคัญหรืออยู่ในสายตาของบุคคลเลย

๓) ความไร้สภาพ (Anomie)

ความไร้สภาพ หรือมักนำมาใช้ในความหมายของความไร้บรรทัดฐาน(Normlessness) ความไม่เชื่อถือไว้วางใจ (Distrust) ^{*} หรือความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความไร้สภาพเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเห็นว่า ประสิทธิภาพของรัฐบาลและบรรดาผู้นำทางการเมือง มีแนวโน้มที่จะไม่เหมาะสมหรือเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่ยอมรับกัน สภาวะไร้สภาพ (State of Anomie) เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีความคาดหวังต่อประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของรัฐบาลและผู้นำทางการเมือง แต่การปฏิบัติงานของรัฐบาลและผู้นำทางการเมืองเหล่านั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ ความคาดหวังที่ผิดพลาดเช่นนี้ เป็นผลให้บุคคลขาดความเชื่อในการเกิดผลทางการเมืองหรือมีสมรรถนะทางการเมือง (Political Efficacy) ^๖

๔) ความรู้สึกโดดเดี่ยว (Isolation)

สังกับของความแปลกแยกทางการเมืองประการนี้ เกิดขึ้นจากความเชื่อของบุคคลที่เห็นว่าบรรทัดฐานและจุดมุ่งหมายของรัฐบาลและบรรดาผู้นำทางการเมืองทั้งหลายมีความไม่ยุติธรรม ไม่ชอบธรรม ความหมายประการนี้ แตกต่างไปจากความรู้สึกไร้สภาพในประเด็นที่ ความไร้สภาพ อธิบายว่ารัฐบาลและบรรดาผู้นำเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่พวกเขายอมรับ แต่ความรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมือง เป็นความรู้สึกที่บุคคลปฏิเสธบรรทัดฐานที่ตนเองยอมรับ และไม่เห็นว่าบรรดาผู้นำทั้งหลายจะมีความยึดมั่นต่อพวกเขา

^{*} ความเชื่อถือไว้วางใจทางการเมือง เป็นคำตรงข้ามกับความไม่เชื่อถือไว้วางใจ นั้น โรเซนบวม (Rosenbuam) กล่าวว่า หมายถึง ขอบเขตทัศนคติของบุคคลที่อดกลั้น ร่วมมือ ใจกว้างในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในฐานะที่ตนเป็นพลเมือง โดยแสดงออกถึงความเชื่อของบุคคล ว่าบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นมีความหมายต่อเขาในทางที่ดีในชีวิตทางการเมือง ซึ่งเป็นองค์ประกอบย่อยด้านหนึ่งของความโน้มเอียงที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในระบบการเมือง (Orientations toward others in the political system) อันจัดเป็นองค์ประกอบ (components) หนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมือง และถือว่าเป็นลักษณะสำคัญหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

^๖ ความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมือง (Political Efficacy) เป็นความรู้สึกของบุคคลว่า กิจกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลสามารถจะทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมือง หรือการมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบย่อยด้านหนึ่งของความโน้มเอียงที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง อันถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ วัฒนธรรมทางการเมืองในทัศนะของโรเซนบวมเช่นกัน

เมื่อพิจารณาจากบริบทของความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองดังที่กล่าวไปแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้ที่อยู่ในข่ายแปลกแยกทางการเมือง จะขาดความเชื่อถือต่อผู้นำทางการเมืองหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทั้งหลายและมีความรู้สึกที่ สถาบันทางสังคมทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล ต่างกระทำเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเฉพาะบางกลุ่ม ดังนั้น ในความคิดของคนเหล่านี้จึงมองว่า การเมือง เป็นสิ่งที่ไร้ความหมายหรือไม่มีความหมายอะไรกับเขาเสียเลย

การนำความหมายในแต่ละสิ่งกับของความแปลกแยกทางการเมืองไปใช้โดยเฉพาะในการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นของประชาชน (Survey of Public Opinion) คำถามในการวิจัยที่ปรากฏในแบบสำรวจมักจะมี ความคาบเกี่ยวกับความหมายของความแปลกแยกทางการเมืองในแต่ละรูปแบบ หรืออาจจะเป็นคำถามที่ได้สร้างสัมพันธ์กับความแปลกแยกทางการเมืองขึ้นมาใหม่ โดยที่น่าสนใจยิ่งเกี่ยวกับกรณีนี้ได้แก่ผลการวัดมติมหาชนในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี ๑๙๗๐-๑๙๘๐ ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ไม่ใช่เพียงความไม่พึงพอใจของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองและการบริหารของผู้นำแต่ละยุคเท่านั้น ความไม่พึงพอใจและความไม่เชื่อถือในระบบการเมือง ยังได้เกิดขึ้นกับประชาชนที่เป็นเสียงข้างมากด้วย นอกเหนือจากการเกิดความรู้สึกไร้อำนาจและความรู้สึกไร้ความหมายทางการเมือง ซึ่งเป็นมิติที่ใช้วัดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองอีกมิติหนึ่ง

ตัวอย่างวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความแปลกแยกทางการเมือง

ผู้เขียนได้ทำการสำรวจวรรณกรรมการศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองพบว่าการศึกษาเรื่องความแปลกแยกทางการเมือง ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยนั้น เท่าที่ผู้เขียนได้สำรวจดู พบว่า ยังมีจำนวนที่ไม่มากนักหรือได้รับการศึกษาในวงแคบ โดยการศึกษาในเรื่องนี้ส่วนใหญ่มักเป็นข้อค้นพบ สืบเนื่องมาจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองโดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน อีกส่วนหนึ่งมักจะเป็นการศึกษาความแปลกแยกในบริบททางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าการศึกษาในบริบททางการเมือง โดยผู้วิจัยขอยกตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองของนักวิชาการต่างประเทศและของไทยมาประมวลภาพไว้อย่างพอสังเขปดังนี้

งานการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความแปลกแยกกับพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่น่าสนใจได้แก่เรื่อง "Youth and Dissent: The Rise of New Opposition" ของเคนเนท เคนนิสตัน (Kenneth Keniston 1971, 174) ผลการศึกษาของเคนนิสตัน ได้ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยของเขาเป็นบุคคลที่มีความรู้สึกแปลกแยก โดยมักมีพฤติกรรมในแบบที่ไม่สนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมชุมนุมประท้วง หรือการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง และมีความรู้สึกว่าการเมืองเหล่านี้เป็นเรื่องที่เหลวไหลไร้สาระ และเป็นเรื่องที่พวกเขาไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และพบว่าบุคคลที่แปลกแยกเหล่านี้จะมีวิธีการปรับตัวแบบปลีกตัวหรือหลีกเลี่ยงสังคม เคนนิสตันได้สรุปไว้ว่า ภาวะความแปลกแยกเป็นปัจจัยที่ทำให้นักศึกษาขาดความสนใจต่อการเมือง แต่กระนั้นก็ดี เคนนิสตัน ก็มีได้แจกแจงลงไปว่าความรู้สึกแปลกแยกในมิติใดที่ส่งผลต่อการไม่สนใจทางการเมือง เนื่องจากการศึกษาของเขามีได้จำแนกมิติที่จะเป็นมาตรวัดสำหรับบ่งชี้ความรู้สึกแปลกแยกออกเป็นแต่ละด้านแต่อย่างใด

แนชเมียส์ (David Nachmias 1974, 478-493) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง ความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมืองและความรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมือง ผลงานของแนชเมียส์ได้ตีพิมพ์เป็นบทความชื่อ "Mode and Types of Political Alienation" โดยทำการสัมภาษณ์คนที่มีอายุมากกว่า ๒๒ ปี จำนวน ๑,๒๘๙ คน จาก Upstate New York ผลการศึกษาที่น่าสนใจพบว่า บุคคลที่มีความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง มีแนวโน้มที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง บุคคลที่มีความรู้สึกไม่ไว้วางใจทางการเมือง มีแนวโน้มจะยอมรับและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนบุคคลที่มีความรู้สึกไร้ความหมายทางการเมือง จะมีแนวโน้มยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ชอบด้วยกฎหมายและผู้ที่มีความรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมือง มีแนวโน้มที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวทางการเมือง และหลีกเลี่ยงกิจกรรมทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กิลมัวร์กับแลมบี (Gilmour and Lamb 1975, 3; 11-16) ได้ยกตัวอย่างผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองของ Louis Harris Organization ซึ่งได้สรุปผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับของประชาชนชาวอเมริกัน จำนวน ๒,๐๐๐-๒,๕๐๐ คนทั่วประเทศ ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีทุกครั้ง นับแต่ปี ๑๙๖๐-๑๙๗๒ ของสถาบันวิจัยด้านสังคมศาสตร์แห่ง

มหาวิทยาลัยมิชิแกน (University of Michigan's Institute for Social Research - ISR) ผลการศึกษาพบว่า ชาวอเมริกันมีความรู้สึกแปลกแยกกับรัฐบาลของตนเป็นสัดส่วนสูงถึง ๕๐ % หรือมากกว่า โดยเฉพาะกรณีวอเตอร์เกตในสมัยประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ได้ทำให้ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองที่ยังรากในความคิดของชาวอเมริกัน ความแปลกแยกดังกล่าว แสดงออกมาในลักษณะของความรู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness) การไม่เชื่อถือในทางเลือกตัวผู้สมัครเข้าชิงตำแหน่งทางการเมืองและนโยบายของพรรคการเมืองทั้งพรรคเดโมแครตและพรรครีพับลิกัน และความรู้สึกไร้อำนาจในทางการเมือง (Powerlessness) ซึ่งเป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทิศทางการเมือง ความรู้สึกไร้อำนาจนี้ เป็นความรู้สึกที่บุคคลเห็นว่าตนเองปราศจากอำนาจ ในอันที่จะมีอิทธิพลในการลงคะแนน การตัดสินใจทางการเมืองหรือกระทั่งมีอิทธิพลต่อบรรดานักการเมืองทั้งหลาย จากผลงานดังกล่าวกิลมัวร์กับแลมบีได้อธิบายว่าความแปลกแยกทางการเมือง สามารถวัดได้จากความรู้สึก การรับรู้ตำแหน่งแห่งที่ในสังคมและการวัดความสำคัญของคน ซึ่งสามารถใช้เทคนิควิธีทางสถิติที่แตกต่างหลากหลายในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนได้ โดยกรอบความคิดหรือมิติ (dimensions) ในการวัดความแปลกแยกทางการเมืองมีอยู่ ๓ ด้านดังนี้

๑) การไม่เชื่อถือไว้วางใจ (Distrust) เป็นความรู้สึกโดยทั่วไปที่ประชาชนเห็นว่า รัฐบาลมิได้เป็นรัฐบาล "ของประชาชน, โดยประชาชนและเพื่อประชาชน" แต่รัฐบาลกลับมีฐานะเป็นเครื่องมือในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นนำในสังคม

๒) ความรู้สึกไร้อำนาจ (Powerlessness) เป็นความรู้สึกที่ประชาชนเห็นว่าตนเองมิได้มีสิทธิมีเสียงต่อการบริหารงานของรัฐบาล หรือเห็นว่าการเมืองและรัฐบาลมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่เขาเองจะสามารถเข้าใจความเป็นไปของมัน หรือเห็นว่าบรรดาหน่วยงานของรัฐมิได้ให้ความสนใจต่อความคิดเห็นของเขาเท่าที่ควร และ

๓) ความรู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness) เป็นความรู้สึกที่ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียง (individual voter) เชื่อว่าทางเลือกการเมืองมิได้มีความเกี่ยวข้องกับตนเองหรือเขามีได้มีทางเลือกในกรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองแต่อย่างใด และเป็นความรู้สึกที่เห็นว่า ไม่ว่าพรรคการเมืองใดที่ได้รับเลือกเข้ามาเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ก็ไม่มี

ความแตกต่างกันในเรื่องความสามารถในการตอบสนองความต้องการของเขาได้ โดยเฉพาะในปัญหาสำคัญ ๆ ระดับชาติที่ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาออกไป

เจนนิงกับไนมี (Jennings and Niemi, 1975) ได้ทำการศึกษาภาวะความแปลกแยกทางการเมืองของกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มประชาชนชาวอเมริกันที่มีครอบครัวแล้ว ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ เปรียบเทียบกับปี ๑๙๗๓ ผลการศึกษาพบว่า ชาวอเมริกันทั้งสองกลุ่มต่างเห็นพ้องว่ารัฐบาลของเขาพลา่ผลาญงบประมาณแผ่นดิน ทั้งนั้กการเมืองและข้าราชการต่างก็คดโกงฉ้อราษฎร์บังหลวง ในขณะที่รัฐบาลบริหารงานโดยถูกควบคุมจากกลุ่มผลประโยชน์ที่ทรงพลังอำนาจทางการเมืองเพียงไม่กี่กลุ่ม โดยปรากฏตัวเลขสถิติในบางประเด็นว่าในปี ๑๙๖๕ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นร้อยละ ๑๒ เห็นว่ารัฐบาลถูกควบคุมโดยกลุ่มผลประโยชน์ขนาดใหญ่เพียงไม่กี่กลุ่ม และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๕๗ ในปี ๑๙๗๓ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีครอบครัวได้ปรากฏผลในลักษณะทำนองเดียวกันคือตัวเลขสถิติเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๓ ในปี ๑๙๖๕ เป็นร้อยละ ๕๓ ในปี ๑๙๗๓ ผลการศึกษาดังนี้ ได้รับยืนยันโดยแบ็บบี้ (Earl R. Babbie 1980, 401-403) นักสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาวาย ให้เห็นว่าภาวะความแปลกแยกทางการเมืองได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกาในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ ๑๙๖๐ และ ๑๙๗๐ กระทั่งเรียกขานกันว่าเป็น “ยุคแห่งความแปลกแยกทางการเมือง (Period of political alienation)” เลยที่เดียว

มาร์โควิก (Marcovic อ้างถึงใน ธนิน อนุমানราชธน และภุทขงค์ กุณฑลบุตร) นักคิดสายมาร์กซิสต์ ได้ให้ความเห็นว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความแปลกแยกทางการเมือง ซึ่งอาจเข้าใจได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑) ผู้คนโดยทั่วไปไม่มีอำนาจใด ๆ ที่จะเข้าไปควบคุมสถาบันทางการเมือง เช่น รัฐบาล พรรคการเมือง หรือรัฐสภาที่เขาสร้างขึ้น ในที่สุดสถาบันการเมืองเหล่านี้ก็ดำรงอยู่เหนือมนุษย์และควบคุมมนุษย์ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงรู้สึกว่ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง เนื่องจากการไม่มีอิทธิพลที่จะเข้าไป ผลักดันสิ่งใด

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีลักษณะห่างเหินแปลกแยก ในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองบุคคลจะห่างเหินกันตามลำดับชั้นฐานะ ตำแหน่งและอำนาจ บุคคลจะแยกกันอยู่ ไม่ไว้ใจซึ่ง

กันและกัน แม้กระทั่งบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน

๓) กิจกรรมทางการเมืองไม่มีลักษณะที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ การอภิปรายหาข้อยุติ ในปัญหาทางการเมืองล้วนมีการเตรียมการมาเป็นการล่วงหน้า การเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ได้มีการตกลงกัน มาก่อนแล้วว่าผู้ใดจะได้รับเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองมีการกระทำกันพอเป็นพิธีทุกเรื่อง มีแต่ความน่าเบื่อหน่าย

๔) ภายในจิตใจของคนเต็มไปด้วยความขัดแย้งระหว่างความเสื่อมทรามของการเมือง กับความใฝ่ฝันที่อยากให้อชีวิตตนเองดีขึ้น

โรเบิร์ต อัลฟอร์ด (Robert R) Alford 1985, 80-83) ให้ทัศนะว่า การศึกษาเกี่ยวกับ ความรู้สึกแปลกแยกของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญต่อความอยู่รอดและเป็นสิ่งจำเป็นต่อเสถียรภาพของ ประชาธิปไตย อัลฟอร์ดได้วิเคราะห์งานการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความแปลกแยก (Alienation) ของเจมส์ ไรท์ (James D. Wright) ที่ได้วิเคราะห์ความแปลกแยกทางการเมืองใน ๒ มิติคือ ความจริงจังกในการมีส่วนร่วม (Efficacy associated with participation) และความเชื่อถือ ใจไว้วางใจ (Trust) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้แย้งทฤษฎีเกี่ยวกับความมีเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย ของอัลมอนด์และเวอร์บา โดยไรท์ให้ความเห็นว่า ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชี้ชัดว่า ความแปลกแยก ทางการเมืองของประชาชนจะเป็นประเด็นสำคัญที่กระทบต่อความมีเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย แต่ความแปลกแยกทางการเมืองของประชาชนจะส่งผลกระทบต่อการคัดสรรตัวแทนมากกว่าความมี เสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย แนวคิดสำคัญของอัลฟอร์ดคือ ความรู้สึกแปลกแยกทาง การเมืองที่เกิดขึ้นกับบุคคล ทำให้บุคคลนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองลดน้อยลงไปด้วย

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับความแปลกแยกทางการเมืองในประเทศไทย กล่าวได้ว่า ในช่วง หลายทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องนี้ยังไม่ได้รับความสนใจหรือมีการศึกษากว้างขวางเท่าที่ควร หากพิจารณาตามความเป็นไปในสังคมอเมริกันในยุคคริสต์ทศวรรษ ๑๙๖๐-๑๙๗๐ ที่เรียกกันว่าเป็น ยุคแห่งความแปลกแยกดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ก็จะพบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็ได้รับความนิยมอยู่เช่นกัน และได้เจียบหายไปจากวงการศึกษารัฐศาสตร์พร้อม ๆ กับการเข้ามาแทนที่ของแนวความคิดทฤษฎี หรือการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการเมืองโดยพิจารณาเหตุปัจจัยด้านอื่น ซึ่งก็มักพบ

ว่าเป็นการศึกษาถึงลักษณะปัจจัยทางสังคม-จิตวิทยา ที่เป็นต้นเหตุแห่งบุคลิกภาพและความเชื่อ ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งปรากฏผลงานการศึกษาในท่วงทำนองที่ใกล้เคียงกับการศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองอยู่บ้าง อาทิ การศึกษาความมีสมรรถนะหรือความรู้สึกมีสัมฤทธิ์ผลทางการเมือง (Political Efficacy) และการศึกษาความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) ของประชาชนอีกโสดหนึ่ง ซึ่งก็ล้วนเป็นการศึกษาเชิงจิตวิทยาของบุคคลที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในความสามารถทางการเมืองหรือความเชื่อว่าการกระทำทางการเมืองของบุคคลมีผลหรือสามารถมีผลต่อกระบวนการทางการเมือง

งานการศึกษาและงานเขียนทางวิชาการเรื่องความแปลกแยกที่มีอยู่ส่วนใหญ่ จึงมักเน้นในบริบททางสังคมเศรษฐกิจมากกว่าในทางการเมือง ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่าที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากตัวแบบและแนวความคิดที่นักวิจัยไทยใช้ในการศึกษา มักจะเน้นไปที่แนวความคิดของมาร์กซ์ ซึ่งอธิบายความแปลกแยกบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อโยงใยหรือชี้แจงเหตุผลไปถึงการขาดการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยพิจารณาจากองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจการเมืองเสียเป็นหลัก

ตัวอย่างของงานเขียนทางวิชาการดังกล่าวได้แก่ ผลงานของ สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (๒๕๒๗, ๒๓๑) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย ในปี พ.ศ.๒๕๒๗ โดยพบว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยส่วนใหญ่ เป็นไปโดยความสำนึกในหน้าที่มากกว่าที่จะเป็นการแสดงออกซึ่งความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือควบคุมรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยนัยนี้ การไปเลือกตั้งของคนไทยจึงมิได้เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจมีอิทธิพลหรือมีประสิทธิผลทางการเมือง (political efficacy) ที่จะผลักดันการเปลี่ยนแปลงในตัวรัฐบาล ในนโยบายของรัฐบาลหรือผู้ที่ตนพอใจเลือกให้เข้าไปทำงานแทน แม้ประชาชนเหล่านั้นเอง ยังมีความรู้สึกไม่พอใจการปฏิบัติหน้าที่ของ ส.ส. อยู่บ้างก็ตาม

อีกตัวอย่างหนึ่งของการอธิบายในเชิงลึกต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้ว่าเหตุใดประชาชนทั่วไปไม่มีใครสนใจเรื่องการเมืองเท่าใดนัก เหตุใดผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงนอนหลับทับสิทธิ์ ทั้งที่การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ นั้นได้แก่ หนังสือเรื่อง "สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ ๒๕๕๐ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์" ของ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ เมธีวิจัย

LIART

อาวุโสของไทย ซึ่งได้ในตีพิมพ์ครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๓ ในผลงานดังกล่าว รั้งสรรค์^๓ อธิบายว่า การครอบงำทางอำนาจการเมืองของชนชั้นนำทางอำนาจที่เป็นขุนนางข้าราชการ (technocrats) หรือ กลุ่มพลังอำนาจชาติปไตย ที่รวบอำนาจการบริหาร การกำหนดและบริหารนโยบายต่าง ๆ ไว้ในระบบราชการ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และการเข้ามามีบทบาทของกลุ่มนายทุนธุรกิจ ผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจจากการผูกขาดสัมปทานของภาครัฐ นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา อันโยงใยกับอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำทางการเมือง รวมทั้งการสมคบกันระหว่างชนชั้นนำทางอำนาจกับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเติบโตขึ้นของชนชั้นนำทางอำนาจนอกระบบราชการ หรือกลุ่มนักการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยไทย ที่ผ่านการคัดสรรจากระบวนการทางการเมือง ก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรและดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจไปจากสังคม เพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือพรรคพวกในโครงสร้างอำนาจเดียวกันหรือระหว่างกัน ได้ก่อปัญหาแก่ภาคประชาชนอย่างลึกล้ำ โดยเฉพาะภายใต้สภาพที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองและระบบราชการยังรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจนโยบายทางเศรษฐกิจอยู่ในมือขุนนางนักวิชาการ ยังผลให้ประชาชนทั่วไปเกิดความแปลกแยกจากรัฐและธุรกิจมากขึ้น ทศนะของรั้งสรรค์ เช่นนี้ ย่อมสามารถนำไปเป็น ข้ออรรถาธิบายในเชิงลึกต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้ เช่น เป็นคำตอบว่า เหตุใดประชาชนทั่วไปไม่มีใครสนใจเรื่องการเมืองเท่าใดนัก เหตุใดผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จึงนอนหลับทับสิทธิ์ ทั้งที่การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ตัวอย่างงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ชี้แนวความคิดเรื่องความแปลกแยกมาทำการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในเชิงสังคมศาสตร์ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ อนันต์ อารยานันท์ (๒๕๒๖) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง ความแปลกแยกในการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความรู้สึกแปลกแยกในการทำงานของข้าราชการครูมีอยู่ ๓ ประการ คือ ความรู้สึกขาดการมีส่วนร่วมในการทำงาน มีผลในเชิงปฏิภาคกลับกับความรู้สึกไร้บรรทัดฐาน กล่าวคือ ยิ่งข้าราชการครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานมาก

^๓ รั้งสรรค์ ธนะพรพันธุ์, สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ ๒๕๕๐ : ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, ๒๕๕๓), หน้า ๘๖-๘๗; ๑๓๒.

ขึ้นเท่าใด ความรู้สึกไร้บรรทัดฐานก็จะยิ่งลดลงเท่านั้น ส่วนปัจจัยอีกสองประการคือ ความเคร่งครัดต่อกฎระเบียบและความจำเป็นในการทำงาน นั้น ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความรู้สึกแปลกแยกของข้าราชการครูทั้งสิ้น

วรรณ อัสวสุโชติ (๒๕๓๐) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมแปลกแยกและการปลดพนักงานจากความแปลกแยกของแรงงานสตรีในอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป งานวิจัยชิ้นนี้อาจถือได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อพิสูจน์แนวความคิดเรื่องแรงงานที่แปลกแยก (alienated labour) ของมาร์กซ์ โดยเฉพาะในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการผลิตแบบทุนนิยมกับพฤติกรรมความแปลกแยกของแรงงาน โดยผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ช่วง คือ ก่อนการนัดหยุดงาน, ระหว่างการนัดหยุดงานและหลังการนัดหยุดงาน ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงก่อนการนัดหยุดงาน กระบวนการผลิตแบบทุนนิยม ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แปลกแยกของคนงาน กล่าวคือ ลักษณะของการทำงานตามความถนัดหรือแบ่งส่วนกันทำงานเพื่อสร้างความชำนาญเฉพาะด้านของคนงาน ทำให้คนงานต่างคนต่างอยู่ ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นเหตุให้คนงานไม่สามารถรวมตัวกันสร้างพลังต่อรองที่เข้มแข็งในเรื่องค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการกับ เจ้าของโรงงานหรือผู้ประกอบการได้ มีผลทำให้คนงานต้องทนยอมรับสภาพการทำงานที่เลวร้ายเช่นเดียวกับพฤติกรรมแปลกแยกในช่วงหลังการหยุดงาน ส่วนในระหว่างการหยุดงาน ซึ่งคนงานมีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการนัดหยุดงาน ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนงานในการนัดหยุดงานมากขึ้น มีผลให้คนงานเปลี่ยนพฤติกรรมจากการยอมรับสภาพการทำงานมาเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การจัดการของโรงงานอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ยังได้แก่วิทยานิพนธ์ของสุกัญญา สมยา (๒๕๓๖) ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความแปลกแยกของคนในชุมชนแออัดวังโสม กรุงเทพมหานคร โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ๔ ประการคือ ความรู้สึกไร้อำนาจ ความรู้สึกไร้ความหมาย ความรู้สึกไร้บรรทัดฐานและความรู้สึกทางสังคม ซึ่งเป็นมิติของความแปลกแยก (alienation) รวมทั้งทัศนคติที่ ประชาชนในชุมชนที่มุ่งรักษาวัฒนธรรมและภาพลักษณ์ของชุมชน ทัศนคติเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยผลการศึกษาพบว่า ความรู้สึกที่ประชาชนในชุมชนแออัดวังโสมเห็นว่าตนเองไร้ความหมายหรือไม่สามารถเข้าใจสภาพต่าง ๆ ของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้คนในชุมชนดังกล่าวขาดความสนใจที่จะเข้าร่วม

กิจกรรมของชุมชน แต่บทบาทของคนใกล้ชิดและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน เป็นปัจจัยผลักดันให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน งานวิจัยของสุกัญญา นับเป็นหนึ่งตัวอย่างของการปรับเอาองค์ประกอบของความแปลกแยกทางการเมือง ๔ องค์ประกอบมาใช้ศึกษาพฤติกรรมของบุคคล แต่บริบทของการศึกษายังมีมิติที่เน้นในทางสังคมมากกว่าการเมือง

ความพยายามในการหาคำอธิบายที่เป็นสาเหตุของการเกิดสภาวะความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองของวงวิชาการไทยยังไม่ปรากฏเป็นที่แพร่หลายเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจจะด้วยเหตุที่แนวความคิดดังกล่าวโยงโยงเข้าไปในบริบทแนวความคิดของมาร์กซ์ ซึ่งเป็นนักคิดต้องห้ามในสังคมไทยในช่วงหลายทศวรรษย้อนหลังลงไป หรืออาจเป็นไปได้ด้วยเหตุผลประการอื่นใด แต่กระนั้น ข้ออธิบายพฤติกรรมบางประการของคนไทยที่แสดงนัยถึงความแปลกแยกทางสังคมและความแปลกแยกทางการเมืองก็ปรากฏอยู่บ้างดังผลงานของหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง “คำสอนเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย” (หลวงวิจิตรวาทการ ๒๕๐๕, ๓๕-๓๖) ในงานเขียนนี้ หลวงวิจิตรวาทการได้วิจารณ์สังคมไทยในเรื่องการเอาคนชาติเดียวกันมาเป็นทาสในระบบการปกครองสมัยอยุธยาต่อเนื่องมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รวมเป็นเวลาประมาณ ๕๐๐ ปีนั้น เป็นระยะเวลาที่สังคมไทยบ่มเพาะเชื้อของความล้าสมัย การเอาคนชาติเดียวกันมาเป็นทาสหรือต้องทำงานเข้าเดือนในระบบศักดินา^๑ ได้ส่งผลให้ลักษณะนิสัยของคนไทยเสื่อมทรามลง เพราะทาสและไพร่ที่ต้องสังกัดมูลนายจะต้องทำงานโดยไม่ได้ผลประโยชน์สิ่งใดตกแก่ตนเอง นอกจากอาหารที่พอประทังชีพจากการปกครองเลี้ยงดูเยี่ยงทาสผู้ใช้แรงงาน ทั้งยังไม่มีโอกาสในการเลื่อนฐานะทางสังคม ผลผลิตที่ได้จากแรงงานอันเหน็ดเหนื่อยยากของทาสและไพร่ จึงตกแก่นายที่เป็นคนอื่นทั้งสิ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นสิ่งที่บ่มเพาะนิสัยความเกียจคร้านอ่อนแอของทาสและไพร่แล้ว ย่อมเป็นสิ่งลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของไพร่และทาสไป

^๑ จิตร ภูมิศักดิ์ ในหนังสือเรื่อง “โฉมหน้าศักดินาไทย” กล่าวว่า ศักดินา หมายความว่า อำนาจในการครอบครองที่ดินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำมาหากินซึ่งมีความหมายด้านเศรษฐกิจ และยังมีความหมายถึงอำนาจและอิทธิพลของมนุษย์ที่มีมากน้อยตามขนาดหรือปริมาณของที่ดินอันเป็นความหมายทางด้านการเมือง นอกจากนี้ยังหมายความว่าความคลุมไปถึงอำนาจที่กำหนดรูปแบบชีวิตซึ่งขึ้นอยู่กับที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยในการทำมาหากิน ที่เป็นความหมายทางด้านวัฒนธรรมอีกด้วย (ดูใน สมสมัย ศรีศุทรพรรณ (นามแฝง), โฉมหน้าศักดินาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือแสงตะวัน, ๒๕๑๙), หน้า ๑๓ อนึ่ง สมสมัย ศรีศุทรพรรณ เป็นนามแฝงของ จิตร ภูมิศักดิ์

อย่างสิ้นเชิง ลักษณะของสังคมในสมัยดังกล่าวแตกต่างไปจากวิถีชีวิตของราษฎรในยุคสุโขทัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากในสมัยสุโขทัย ราษฎรมีลักษณะของการพึ่งตัวเองอย่างสูง ใครใคร่ค้าค้า ใครใคร่ขายขาย บัณฑิตคนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นที่ดินหรือสิ่งแทนเงินตราทั้งหลาย และสามารถตกทอดไปสู่ลูกหลานได้ ในขณะที่ระบบเจ้าชีวิตของพระมหากษัตริย์และขุนนางในสมัยอยุธยาต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นดังกล่าว ทรัพย์สินทุกอย่างแม้กระทั่งชีวิตของราษฎรตกเป็นของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น เว้นแต่จะได้ทรงพระราชทานให้แก่ผู้มีความดีความชอบรายใด การเกาะติดพึ่งเชิงอุปถัมภ์กับมูลนายและรูปแบบการปกครองตามลัทธิความเชื่อแบบเทวราชสมมติ (Incarnation of God) ในประวัติศาสตร์ของความแตกต่างทางชนชั้นนี้เอง ได้เป็นสาเหตุด้านหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดความคิดแปลกแยกขึ้นกับประชาชนคนไทยสมัยก่อนและตกทอดเป็นมรดกทางความคิดมาจนถึงปัจจุบันนี้ไม่มากนักน้อย ข้อสรุปประการนี้อาจพิจารณาจากคำตอบของคนเฒ่าคนแก่คราวที่ถามถึงความคิดเห็นเรื่องการเมืองการปกครองในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี

ผลงานการศึกษาเชิงพฤติกรรมทางการเมืองที่แม้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นหรือทัศนคติทางการเมืองของประชาชนในประเด็นความชอบธรรมในการปกครองก็ตาม แต่ข้อค้นพบจากการศึกษา ถือได้ว่าคาบเกี่ยวกับแนวความคิดในเรื่องความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง เป็นอย่างยิ่งได้แก่ผลงานของ สมบัติ จันทรวงศ์ (๒๕๒๙) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเมืองเรื่องเลือกตั้ง” ประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัยได้มีการจำแนกกลุ่มผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งออกเป็น ๓ กลุ่มตามทัศนคติของนิมโม (Nimmo) อันประกอบด้วย กลุ่มผู้มีสิทธิที่มีความรอบรู้หรือความสนใจทางการเมืองอยู่แล้ว (Involved Voter) โดยกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ และให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งการติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้เลือกตั้งที่ไม่ให้ความสนใจทางการเมืองหรือถ้ามีความสนใจก็เป็นเพียงแต่น้อยเท่านั้น (Uninvolved Voter) ซึ่งพบว่า ผู้เลือกตั้งกลุ่มนี้จะเข้าร่วมทางการเมืองเพื่อความสนุกสนานที่จะได้รับมากกว่าความสนใจหรือการมีทัศนคติที่แน่นอนต่อระบบและการดำเนินการทางการเมือง และมักไม่ค่อยให้ความสนใจต่อข่าวสารทางการเมืองเท่าใดนัก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มผู้เลือกตั้งที่เบื่อหน่ายหรือแปลกแยกทางการเมือง (Alienated Voter) ซึ่ง

เป็นกลุ่มผู้ออกเสียงเลือกตั้งที่รู้สึกว่าตนเองไม่ได้มีอำนาจอะไรเลยในทางการเมือง กล่าวคือ คนกลุ่มนี้เห็นว่า การลงคะแนนเสียงของตนไม่ได้มีผลกระทบอะไรทั้งสิ้นต่อเหตุการณ์ทางการเมือง และมักเห็นว่า การเลือกตั้งเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย และไม่มีข้อแตกต่างอะไรระหว่างบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหลายหรือไม่เช่นนั้น ผู้สมัครก็มีได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอที่จะทำให้เขาสามารถแยกแยะตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีเหตุผลได้ นอกจากนี้ยังมองว่านักการเมืองส่วนใหญ่เป็นพวกที่คดโกง และมุ่งหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก นอกจากนี้งานของสมบัติได้ชี้ให้เห็นเป็นข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการรณรงค์หาเสียงเพื่อดึงความสนใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มที่มีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง

งานวิจัยชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจซึ่งได้ใช้กรอบความคิดเรื่องความแปลกแยกในการศึกษาโดยตรงคืองานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเอเลี่ยนเนชั่นในมหาวิทยาลัย” โดย เจลีย์ว ฤกษ์รุจิพิมล (๒๕๒๐) กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จำนวน ๒๓๔ ราย และทำการวัดความรู้สึกแปลกแยกหรือที่ผู้วิจัยทับศัพท์เรียกว่า “เอเลี่ยนเนชั่น” ออกใน ๔ มิติ ประกอบด้วย ภาวะไร้อำนาจ ภาวะไร้บรรทัดฐาน ภาวะโดดเดี่ยวและภาวะไร้ความหมาย โดยพบว่า นิสิตหญิงที่เรียนสาขาวิทยาศาสตร์มีความรู้สึกไร้บรรทัดฐานสูงกว่านิสิตชายที่เรียนสาขาเดียวกัน แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวในกลุ่มนิสิตที่เรียนสายสังคมศาสตร์ และพบว่านิสิตที่เรียนปี ๓ ขึ้นไปทั้งสาขาวิทยาศาสตร์และสาขาสังคมศาสตร์มีความรู้สึกไร้บรรทัดฐานสูงกว่านิสิตที่เรียนปี ๑-๒ นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความรู้สึกไร้อำนาจและความรู้สึกไร้ความหมาย กล่าวคือนิสิตที่ไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลุ่มที่มีความรู้สึกไร้อำนาจสูงกว่ากลุ่มนิสิตที่มีส่วนร่วมทางการเมืองแต่พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกไร้อำนาจเฉพาะกลุ่มนิสิตที่เรียนสาขาสังคมศาสตร์ กลุ่มนิสิตที่เรียนในมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ ๑-๒ และกลุ่มนิสิตหญิงเท่านั้น ส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความรู้สึกไร้ความหมายนั้นพบว่า นิสิตที่มีส่วนร่วมทางการเมืองมีความรู้สึกไร้ความหมายสูงกว่านิสิตที่ไม่มีส่วนร่วม และพบความสัมพันธ์ดังกล่าวเฉพาะในกลุ่มนิสิตที่เรียนในสาขาสังคมศาสตร์และนิสิตที่เรียนตั้งแต่ชั้นปีที่ ๓ ขึ้นไป อย่างไรก็ตามยังพบว่าความแปลกแยกในทั้ง ๔ มิติ ไม่มีสหสัมพันธ์กับภูมิหลังทางเชื้อชาติของนิสิตและสาขาวิชาที่นิสิตเรียน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (๒๕๒๖) ได้ทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการเมืองของคนไทยโดยใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่างทุกภาคทั่วประเทศในเรื่องข่าวสารการเมืองของคนไทย ในส่วนหนึ่งของเนื้อหาการศึกษาได้พิจารณาความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง (Political Alienation) ในเชิงตรงกันข้ามกับความมีสมรรถนะทางการเมือง (Political Efficacy) ในงานวิจัยนี้ พรศักดิ์ ได้ใช้ข้อความ ๒ คำถามเพื่อวัดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง คือ (๑) “มีคนพูดว่า การเมืองไทยไม่มีอะไรดีขึ้น ไม่ว่าจะมีการปฏิวัติหรือมีการเลือกตั้ง” และ (๒) “มีคนพูดว่า รัฐบาลแทบทุกชุดทำเพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้สนใจอย่างจริงจังต่อความจำเป็นหรือความต้องการของท่านเลย” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วคนไทยมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง และสถานภาพด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม เป็นปัจจัยอย่างมีนัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดการมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง มีรายได้สูง และมีระดับความรู้ทางข่าวสารการเมืองสูง จะยิ่งมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองสูงยิ่งขึ้นตามไป ในด้านปัจจัยเรื่องภูมิภาคถิ่นอาศัยพบว่า คนไทยภาคเหนือมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า เพศไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของการมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองแต่อย่างใด งานวิจัยของพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ที่ดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ดังกล่าวสรุปได้ว่า ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองของคนไทย (อย่างน้อยก็ตามผลงานของพรศักดิ์) มีสหสัมพันธ์เชิงบวกกับรายได้และระดับการศึกษา ซึ่งก็เป็นไปในทำนองเดียวกับข้อค้นพบในสังคมตะวันตก

ธนน อนุมานราชธน และภุทชงค์ กุณฑลบุตร (๒๕๔๓) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองกับการให้ความหมายต่อการเลือกตั้ง การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคลกับความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองและการให้ความหมายต่อการเลือกตั้ง และ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองกับการให้ความหมายต่อการเลือกตั้ง และมีสมมติฐานว่า “ยิ่งบุคคลมีความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองมากเท่าใด ก็จะมีขนาดความศรัทธาต่อการเลือกตั้งมากเท่านั้น” ในการวิจัย ผู้วิจัยทั้งสองได้ให้นิยามความหมายของความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง ว่า เป็นมิติหนึ่งของการแปลกแยก

ทางการเมือง โดยเป็นความรู้สึกห่างเหินจากสถาบันและกิจกรรมทางการเมืองที่บุคคลดำรงอยู่ เนื่องจากความคิดว่า ตนเองไม่มีความสำคัญ ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเขาได้ บุคคลจึงแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การเข้าไปร่วมประท้วงทางการเมือง เป็นต้น

อนุสรณ์ ตันโชติสกุล (๒๕๔๐) ได้ทำการวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการศึกษาความไว้วางใจทางการเมืองและความแปลกแยกทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพบว่า มุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้มีระดับของความไว้วางใจและความแปลกแยกทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อแยกความรู้สึกแปลกแยกออกเป็นรายมิติก็พบว่า ความรู้สึกไร้อำนาจ ความรู้สึกไร้ประสิทธิภาพ ความรู้สึกไร้ความหมายและความรู้สึกโดดเดี่ยวทางการเมือง อันเป็นมิติที่ใช้วัดเชิงปริมาณและสะท้อนความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองต่างอยู่ในระดับปานกลาง และมีเพียงตัวแปรประสบการณ์จากการศึกษาในต่างประเทศเท่านั้นที่มีสหสัมพันธ์กับความไว้วางใจและความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จรัส ตั้งวงศ์ชูเกตุ ได้ทำการวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์เรื่องความห่างเหินทางการเมืองของนิสิตปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า นิสิตปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่มีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกดังกล่าวได้แก่ เพศ ระดับชั้นการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและครอบครัว และทัศนคติทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย ที่สำคัญอันหนึ่งคือ การอบรมกลุ่มเถลไถลทางการเมืองไม่มีผลต่อความแปลกแยกทางการเมืองเลย อย่างไรก็ตามแม้งานของจรัส จะมีมิติในเชิงประชากรที่ใช้ศึกษาที่ดูแคบไปบ้าง และขาดการวัดความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของนักศึกษาไปอย่างน่าเสียดาย แต่ก็นับว่าน่าสนใจที่จรัส ได้มีส่วนช่วยให้การศึกษาความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองได้รับความสนใจขึ้นมาอีกครั้งในวงการศึกษารัฐศาสตร์เชิงพฤติกรรมบ้านเรา

ข้อสังเกตต่อการศึกษาความแปลกแยกทางการเมือง

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความแปลกแยกและความแปลกแยกทางการเมืองทั้งผลงานของนักวิชาการต่างประเทศและนักวิจัย/นักวิชาการ/นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิตดั่งที่ได้หยิบยกมาแล้วไว้แล้ว ผู้เขียนมีข้อสังเกตสำคัญหลายประการหนึ่ง สรุปได้ดังนี้

๑) การศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองแทบทั้งหมด ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นพื้นฐาน ซึ่งนับเป็นเพียงความพยายามในการทำความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์อันใดอันหนึ่งหรือปรากฏการณ์เชิงเดียว การวิจัยแบบนี้โดยทั่วไปแล้วมีคุณลักษณะสำคัญที่ยึดแนวปฏิฐานนิยมเชิงตรรก (Logical Positivism Methodology) แต่ในความเป็นจริง ในปริมณฑลของความเป็นมนุษย์นั้น พฤติกรรมหรือการแสดงออกทางการเมืองของบุคคลย่อมดำรงอยู่ในองค์ประกอบต่าง ๆ ในมิติของประวัติศาสตร์ สังคม สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ภาษา และวัฒนธรรมที่ถักทอโยงใยกันเป็นมนุษย์ “ ดังนั้น แม้ว่าการศึกษาวิจัยจะได้พยายามวัดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง ในมิติต่าง ๆ ตามกรอบแนวความคิดทฤษฎี ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำการวัดอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ก็ยังชวนให้เป็นข้อวิพากษ์ได้จากมุมมองของนักคิดสายปรัชญาการเมืองหรือนักคิดสายปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenologist) ว่า ความพยายามนำเอาสิ่งก้ำกึ่งของความแปลกแยกทางการเมืองมาอธิบายการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกิดขึ้นจริงมีความถูกต้องแม่นยำเพียงใด แต่กระนั้นก็ดี ผู้เขียนก็ยังเห็นว่าการศึกษาความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยวิธีเดียว ยังเป็นสิ่งที่ยากต่อการวัดร่องรอยของพฤติกรรมทางการเมืองได้อย่างแม่นยำ การวิจัยโดยอาศัยระเบียบวิธีเชิงปริมาณกับการศึกษาทำความเข้าใจความแปลกแยกทางการเมือง จึงเป็นความพยายามที่น่าจะยังประโยชน์พอควรแก่กรณี

๒) ในงานวิจัยหลายฉบับ วัดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง (Political Alienation)

“ความเห็นเชิงวิชาการที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดูได้ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ๒๕๔๓. “รัฐศาสตร์ทวนกระแส.” ใน รัฐศาสตร์-การเมือง รวมบทความวิชาการทางรัฐศาสตร์ พ.ศ.๒๕๒๖-๒๕๔๐ บรรณาธิการโดย นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. กรุงเทพฯ : วิชา, หน้า ๑๗-๒๐

ใน ๓ มิติ ประกอบด้วย ความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง (Powerlessness) ความรู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness) และความไม่เชื่อถือไว้วางใจทางการเมือง (Political Distrust) ซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดที่น่าจะเป็นการเพียงพอสำหรับวัดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองของคนไทย แม้ว่าในวงวิชาการรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์จะยอมรับกันว่า การวัดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองอาจจะพิจารณาได้ในมิติของความรู้สึกไร้สภาพ (Anomie) นอกเหนือไปจากความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง (Powerlessness) และ ความรู้สึกไร้ความหมาย (Meaninglessness) เช่นที่แกนท์ และลุตท์เบก (Gant and Luttbeg 1991, 125) ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าโดยทั่วไปในมิติด้านความรู้สึกไร้สภาพนั้น มักถูกนำไปใช้ในความหมายของความไม่เชื่อถือไว้วางใจ และหากพิจารณาเปรียบเทียบบริบทของความรู้สึกไร้สภาพและความไม่เชื่อถือไว้วางใจจากที่ได้กล่าวถึงในงานของแกนท์และลุตท์เบกแล้ว จะเห็นได้ว่า มิติทั้งสองประการมีความหมายหรือบริบทในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ทั้งภาวะไร้สภาพและความไม่เชื่อถือไว้วางใจ ต่างก็เกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลคาดหวังต่อประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือบรรดาผู้นำทางการเมือง แต่ผลการปฏิบัติงานของรัฐบาลและผู้นำทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้ของคนในสังคม หรือเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่พวกเขายอมรับ บรรทัดฐาน ซึ่งเป็นที่ยอมรับในที่นี้ หมายความว่าถึงรูปแบบของความคิดความเชื่อที่ว่า การตัดสินใจและการบริหารงานของรัฐบาลย่อมเป็นไปโดยประชาชนและเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง แต่กลับกลายเป็นว่าบรรดาผู้นำทางการเมืองทั้งหลาย ล้วนแต่ตัดสินใจและบริหารงานรัฐบาลในลักษณะที่มุ่งก่อผลประโยชน์แก่กลุ่มผลประโยชน์เพียงไม่กี่กลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำของสังคม โดยนัยนี้บุคคลจึงไม่เชื่อว่าสิ่งที่รัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองได้กระทำลงไปจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานดังกล่าวหรือเป็นสิ่งที่ถูกต้องนัก (right things) สภาวะเช่นนี้ เป็นการเสริมแรงและสอดคล้องต่อเนื่องกับความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่บุคคลเห็นว่าการตัดสินใจหรือแม้แต่ความคิดเห็นของพวกเขา มิได้มีผลต่อการตัดสินใจและบริหารงานของรัฐบาลแต่อย่างใด เนื่องจากถึงอย่างไรรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองก็มิได้สนองตอบความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวมสักเท่าใด ส่วนความรู้สึกโดดเดี่ยวนั้น เป็นมิติด้านหนึ่งของความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง ซึ่งเกิดจากความเชื่อของบุคคลที่เห็นว่าบรรทัดฐานและจุดมุ่งหมายของรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง มีความไม่ถูกต้องชอบธรรม และไม่เห็นว่ารัฐบาล

หรือผู้นำทางการเมืองเหล่านั้นจะยึดมั่นต่อผลประโยชน์ของพวกเขา ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในสังคมประชาธิปไตย กระทั่งบุคคลเหล่านี้ เกิดความรู้สึกแปลกแยกและปฏิเสธบรรทัดฐานที่ตนเองเคยยอมรับมาก่อน ผลกระทบของการปฏิเสธบรรทัดฐานดังกล่าว เดวิด แนชเมียร์ (David Nachmias อ้างถึงในสุกัญญา ฤมยา ๒๕๓๖, ๒๒) ได้อธิบายว่า เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่ากิจกรรมนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทย ประเด็นที่น่าสนใจวิเคราะห์จึงมีอยู่ว่า การที่บุคคลเกิดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองในสังกัดของความโดดเดี่ยวเช่นนี้ ส่งผลกระทบต่อการให้ความสำคัญต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ซึ่งยังไม่ปรากฏผลงานวิจัยที่เป็นการหาคำตอบในส่วนนี้ของนักวิชาการไทย งานวิจัยของ ธนัน อนุমানราชธน และภุทชงค์ กุณฑลบุตร (๒๕๔๓) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองกับการให้ความสำคัญต่อการเลือกตั้งของประชาชนก็เป็นเพียงการศึกษาในมิติด้านความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองแต่เพียงด้านเดียว โดยผู้วิจัยทั้งสองพบว่า ความรู้สึกไร้อำนาจทางการเมืองของประชาชนมีอยู่จริง แต่ไม่ได้อยู่ในระดับที่สูงมากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้จะเกิดความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองขึ้นกับประชาชน แต่ก็มีได้ทำให้ประชาชนตัดขาดจากการเมืองไปโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ ข้อค้นพบที่สำคัญมีอยู่ว่า ยิ่งบุคคลมีความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง (ในสังกัดของความรู้สึกไร้อำนาจ) มากเท่าใด บุคคลจะยิ่งให้ความสำคัญต่อการเลือกตั้งน้อยลงเท่านั้น หรือบุคคลจะยิ่งขาดความศรัทธาต่อการเลือกตั้งมากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็มีอาจถือเป็นข้อสรุปได้ว่า ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง ซึ่งอาจวัดจากสังกัดอื่นจะเกิดผลไปในทิศทางเดียวกัน หรือการวัดความรู้แปลกแยกทางการเมืองที่วัดจากทุกสังกัด จะส่งผลในข้อสรุปที่บ่งชี้หรือมีทิศทางความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองอย่างเดียวกันเสมอไป ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะเป็นการดีหากจะได้มีการศึกษาวิจัยในลักษณะดังกล่าวที่กว้างขวางและหลากหลายสังกัดต่อไป

๓) ความแปลกแยกทางการเมือง เป็นความรู้สึกที่นำไปสู่การมีพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายสังกัดเสมอ โดยพึงทำความเข้าใจว่าพฤติกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องที่มีพลวัต เคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนไปตามวันเวลาและสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและ

การเมืองรอบตัวที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ก็ด้วยว่า มนุษย์นั้นโดยธรรมชาติจะไม่มีความแน่นอนเกี่ยวกับทัศนคติและการกระทำทางการเมืองของตน กล่าวคือ การแสดงออกทางการเมืองของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามเวลา สถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมที่กระตุ้น ในบางเวลา บุคคลอาจจะมีภาวะตื่นตัวทางการเมือง (Political Enthusiasm) แต่ในบางเวลาและสถานการณ์บุคคลก็อาจมีความรู้สึกเฉยชาทางการเมือง (Political Apathy) ก็เป็นได้ การเปลี่ยนแปลงของเวลา สถานการณ์ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ จึงล้วนมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล (Burkart et al., 1972 อ้างถึงใน สมบัติ อารมย์วงศ์ ๒๕๔๒, ๓๑๗) ดังนั้น การวิเคราะห์ทางพฤติกรรมการเมือง จึงมีข้อจำกัดที่ไม่อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ช่วยให้เห็นภาพชัดเจนนัก นี่เป็นเพราะพฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นเป็นการแสดงออกบนพื้นฐานของปัจจัยทางอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม แรงจูงใจ ความสามารถเชิงสังเคราะห์แยกแยะ ตลอดจนมโนสำนึก อันมีอาจครอบคลุมได้อย่างสิ้นเชิง เช่นดังการวิจัยในห้องปฏิบัติการ นี้เองนับเป็นข้อจำกัดหนึ่งในงานวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ต่างระบุไว้เป็นข้อจำกัดของการวิจัยเสมอ

๔) แบบแผนเชิงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดนั้น ย่อมจะต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าต่อระบบการเมืองที่เขาดำรงอยู่เป็นพื้นฐาน อันจะย่อมส่งผลต่อความยึดมั่นหรือเชื่อมั่นต่อระบบการเมืองด้วยความเป็นเหตุเป็นผล^{๑๐} ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และการประเมินค่าต่อระบบการเมืองดังกล่าวนั้น เกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลนั้นได้รับการอบรมหล่อหลอมเกลตาทางการเมือง ในขณะที่เดียวกัน เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจอย่างไร ต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมืองอย่างไรแล้ว จะมีการพัฒนาความรู้สึกดังกล่าวออกไป ซึ่งก็อาจเป็นไปได้ทั้งในความพอใจ ด้วยการยึดถือปฏิบัติในบรรดาคำสั่งของรัฐบาล หรือไม่พอใจ

^{๑๐} ผลงานทางวิชาการที่กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวในบริบทของวัฒนธรรมทางการเมืองที่ถือเป็นงานที่มีชื่อเสียงได้แก่

(1) Parson, Talcott. 1959. *Essays in Sociological Theory : Pure and Applied*. New York : The Free Press of Glencoe. (2) Almond, Gabriel and Verba, Sidney. 1965. *The Civic Culture*. Boston : Little, Brown and Co. (3) Verba, Sidney. 1965. *Comparative political culture and political development*. New Jersey: Princeton University Press. (4) Manhiem, Jarol B. 1975. *Political within*. New Jersey : Prentice-Hall. (5) Rosenbaum, Walter A. 1975. *Political Culture*. London : Thomas Nelson and Son. เป็นต้น

ไม่เห็นด้วย กระทั่งพัฒนาไปเป็นความเชื่อและทัศนคติ และนำไปสู่การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจว่าจะมีบทบาทอย่างไร หรือไม่ต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เขาได้ประเมินค่าต่อระบบการเมืองในขั้นตอนสุดท้ายนั่นเอง ด้วยเหตุนี้สำหรับบุคคลทั่วไปที่มีเหตุผลด้วยเหตุดังที่กล่าวแล้ว แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล จึงเริ่มต้นจากการรับรู้และความเข้าใจทางการเมืองก่อนเสมอ ในขณะที่บุคคลที่ขาดความรู้ความเข้าใจ ย่อมขาดความสามารถในการใช้เหตุใช้ผล ประเมินค่าหรือวิเคราะห์ระบบการเมือง อันสามารถส่งผลให้บุคคลขาดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ดังที่สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (๒๕๓๖, ๑๖) ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่บุคคลจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะใดนั้น จะเริ่มต้นมาจากการที่เขารับรู้หรือมีความรู้ความเข้าใจ (cognitive) ต่อระบบการเมืองที่เขาดำรงอยู่เป็นเบื้องต้น จากนั้นก็จะมีการพัฒนาความรู้สึกดังกล่าวออกไป ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในความพอใจและไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และพัฒนาเป็นความเชื่อและทัศนคติ กระทั่งนำไปสู่การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจว่าตนเองจะมีบทบาทอย่างไร หรือไม่ต่อระบบการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เขาได้ประเมินค่าต่อระบบการเมืองในขั้นตอนสุดท้ายนั่นเอง สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ กล่าวเสริมไว้ว่า สำหรับบุคคลทั่วไปที่มีเหตุผล (rational man) แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของเขา จึงเริ่มต้นจากการรับรู้และมีความเข้าใจทางการเมืองก่อนเสมอ ในขณะที่บุคคลที่ขาดความสามารถดังกล่าว ย่อมจะขาดความสามารถในการประเมินค่าและวิเคราะห์ระบบการเมืองได้ การที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมือง จะส่งเสริมให้เกิดการมีจิตสำนึกตระหนักว่าการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เช่น การรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะนโยบายและกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาความหมายของความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง ที่ถือเป็นพฤติกรรมทางการเมือง (political behavior) ประการหนึ่งของมนุษย์ ความรู้สึกแปลกแยกทางการเมืองของบุคคล จึงย่อมมิได้เกิดขึ้นภายใต้ภาวะที่บุคคลขาดความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองแต่ประการใด เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความสามารถที่จะใช้เหตุใช้ผลในการประเมินค่าหรือวิเคราะห์ระบบการเมืองได้ดังที่กล่าวข้างต้น และที่สุดแล้ว การพัฒนาทางการเมืองตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (politically participated democracy) ก็จะไม่อาจก้าวรุดหน้าไปได้

หากขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ด้วยความประการดังกล่าว หากเราต้องการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นแบบประชาธิปไตย โดยยึดถือหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เป็นเป้าหมายในการพัฒนาการเมือง เราจะต้องเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ เราจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นด้วยการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ (cognitive) เกี่ยวกับหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความรู้สึกศรัทธาเชื่อมั่น (affective) และประเมินค่าด้วยการตัดสินใจยอมรับระบอบประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองของตน (evaluative) จนเป็นแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองในที่สุด (สมบัติ อารงค์ธัญวงศ์ ๒๕๔๒, ๒๙๕)

ดังนั้น การทำการศึกษาค้นคว้าหรือการสำรวจเกี่ยวกับความรู้สึกดังกล่าว จึงมีอาจจะเลยที่จะทำการวัดระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครองของประชาชนก่อนที่จะทำการสำรวจความรู้สึกแปลกแยกทางการเมือง ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ในแง่ความน่าเชื่อถือและคุณค่าของงานวิจัยแล้ว การประเมินความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ยังจะก่อคุณค่าในแง่ที่ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศให้ความสนใจต่อการเมืองการปกครองประเทศหรือไม่ เพียงใด ตลอดจนช่วยให้เราทราบและเข้าใจว่า ระบบการศึกษาแทบทุกระดับที่มีอยู่ ได้ให้การปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกลม่อมเกล่า (socialize) ^{๑๑} เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของประชาชนมากน้อยเพียงใด ทั้งในแง่ความเข้มข้นและคุณภาพของการหล่อหลอมกลม่อมเกล่า ประเด็นที่ได้สรุปไปแล้วนั้น หากพิจารณาในเชิงการพัฒนาการเมือง ย่อมได้ถือว่าประเด็นดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นต่อการพัฒนาของประชาธิปไตยในบ้านเรา เช่นที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะไว้ว่า ประชาธิปไตยจะหยั่งรากในสังคมไทยได้หรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมเกิดจากความรู้สึกที่ประชาชนศรัทธาเชื่อมั่นต่อกลไกและ

^{๑๑} กระบวนการกลม่อมเกล่าทางการเมือง (Political Socialization) นี้ ถือเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการบ่มเพาะและปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเชื่อในรูปของค่านิยม การแสดงออกเกี่ยวกับความรู้สึกและความพอใจเกี่ยวกับความเชื่อในรูปของทัศนคติต่อระบบการเมือง จนเป็นแบบแผนการดำรงชีวิตของบุคคลหรือกลุ่มคน รายละเอียดโปรดดูใน สมบัติ อารงค์ธัญวงศ์, ๒๕๔๒, การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๗ กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, หน้า ๒๕๑-๒๕๗.

อุดมการณ์ของระบอบประชาธิปไตย อันเป็นความรู้สึกที่พัฒนามาจากการมีความรู้ความเข้าใจ
ทางการเมืองการปกครองนั่นเอง

บทสรุป

ความแปลกแยกทางการเมือง เป็นภาวะทางสังคมที่สะท้อนถึงการขาดความสนับสุน
ของบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมที่พึงมีต่อระบบการเมือง และการปกครองที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ และ
เป็นภาวะของความรู้สึกทางจิตวิทยาที่เป็นพื้นฐานนำมาสู่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการขาดความ
สนใจและการขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งหากบุคคลมีมากถึงระดับความเข้มข้นหนึ่งแล้ว บุคคล
มีแนวโน้มที่จะแยกตัวเองออกจากระบบการเมืองที่เขาดำรงอยู่ บุคคลที่เกิดความรู้สึกเช่นนี้ มิใช่ผู้ที่
ขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองการปกครองอย่างแน่แท้ เนื่องจากโดยทฤษฎีทางวิชาการได้ชี้ให้
เราเห็นว่า บุคคลที่จะมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งอย่างใดนั้น บุคคลนั้นย่อม
ประเมินค่าและพัฒนาความรู้สึกที่สั่งสมมาจากการหล่อหลอมกลมกล่อม เกลา หรือได้รับการรับรู้หรือมี
ความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานมาอย่างต่อเนื่อง มองในแง่หนึ่ง ภาวะความแปลกแยกทางการเมือง จึง
เป็นภาวะที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ก็มักมีอาจหลีกเลี่ยงได้เนื่องจาก
การที่จะทำให้บุคคลไว้วางใจรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นมนต์ศักดิ์ตรง
กันข้ามกับความแปลกแยกทางการเมืองนั้น คงจะเป็นไปได้เพียงแต่ในการปกครองแบบอุดมคติที่
มีอาจเป็นไปได้ในโลกของความเป็นจริงเท่านั้น ไม่ว่าสังคมการเมืองนั้นจะเป็นสังคมการเมืองของ
ประเทศกำลังพัฒนา หรือสังคมประเทศพัฒนาแล้วที่มีระดับของการพัฒนาทางการเมืองสูง แนว
ความคิดในการศึกษาความแปลกแยกทางการเมืองที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ได้นำเสนอในบทความวิชาการ
ฉบับนี้ นอกจากจะเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจภาวะทางสังคมและจิตวิทยาของบุคคลที่บังเกิด
ขึ้นในสภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งว่าไปแล้วย่อมไม่เป็น
พฤติกรรมอันพึงประสงค์ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยดังได้กล่าวไปแล้ว ยังเป็นข้อมูลพื้น
ฐานที่สามารถใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทาง/มาตรการ เพื่อมิให้สมาชิกในสังคมการเมืองของรัฐ
ถอยห่างแปลกแยกออกไปจากระบบการเมืองที่เขาดำรงอยู่ และกลับมาเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นใน
การมีส่วนร่วมพัฒนากระบวนการทางการเมืองอย่างแข็งขันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โกสินทร์ วงศ์สุรวัดน์. ๒๕๒๖. เรื่องของรัฐธรรมนูญกับการเลือกตั้ง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา
- จรรยา สุภาพ. ๒๕๑๔. หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ๒๕๑๙. ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล. ๒๕๒๐. การศึกษาเอเลี่ยนเนชั่นในมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. ๒๕๔๓. "รัฐศาสตร์ทวนกระแส." ใน รัฐศาสตร์-การเมือง รวมบทความวิชาการ ทางรัฐศาสตร์ พ.ศ.๒๕๒๖-๒๕๔๐. บรรณาธิการโดย นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. กรุงเทพฯ : วิชา, หน้า ๑๗-๒๐
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ๒๕๔๐. รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี : หนึ่งทศวรรษ รัฐศาสตร์แนววิพากษ์. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- ๒๕๔๕. สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : วิชา
- ธนน อนุมานราชธน และภุทขงค์ กุณฑลบุตร. ๒๕๔๓. รายงานการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกไร้อำนาจกับการให้ความหมายต่อการเลือกตั้ง : ศึกษากรณีเทศบาลนครเชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. ๒๕๓๓. ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทินพันธ์ นาคะตะ. ๒๕๓๘. รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญและแนวทางการศึกษา วิเคราะห์การเมือง กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ๒๕๔๑. นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก : ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำรา สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

- ปัทมาพร เลิศวัฒนาเสรี. ๒๕๔๐. ความรู้ความเข้าใจของแรงงานสตรีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับ
พื้นฐานทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานอุตสาหกรรมในเขต
บางกะปิ กรุงเทพมหานคร. ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. ๒๕๔๑. ชนชั้นกับการเลือกตั้ง : ความรุ่งเรืองและความตกต่ำของสาม
พรรคการเมืองในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก
- เยาวนิจ กิตติธรรกุล. ๒๕๒๙. ความแปลกแยกกับการเข้าร่วมการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมของ
ประชาชน : ศึกษากรณีโรงงานแทนทาลัม จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหาร
ศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. ๒๕๔๓. สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ ๒๕๕๐ : ยุทธศาสตร์
การพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: คบไฟ
- สนธิ เตชานันท์. ๒๕๔๓. พื้นฐานรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเกียรติ วันทะนะ. ๒๕๔๔. อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบัติ จันทรวงศ์. ๒๕๒๙. รายงานการวิจัยเรื่อง การเมืองเรื่องเลือกตั้ง : ศึกษา
เฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานครและ
สมาชิกสภาเขต พ.ศ. ๒๕๒๘. กรุงเทพฯ : กลุ่มศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา
ร่วมกับมูลนิธิเอเซีย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. ๒๕๓๖. วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โครงการ
เอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
..... ๒๕๓๙. "การพัฒนาประชาธิปไตย." วารสารสมาคมนักรัฐประศาสนศาสตร์
๑,๑ (มกราคม-เมษายน)
..... ๒๕๔๐. ทศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ:
สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.

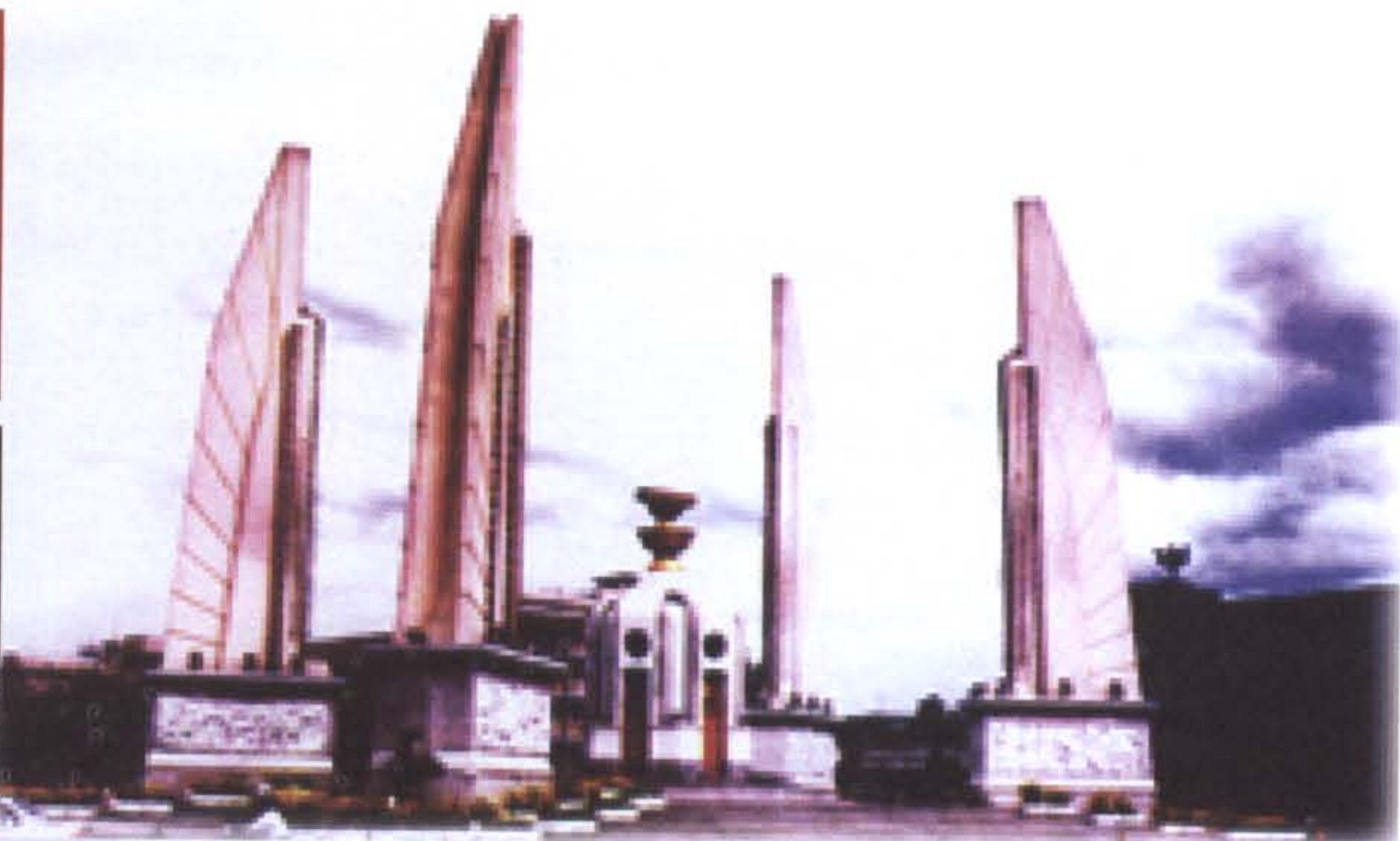
- ๒๕๔๒. การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ
: โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
สุกัญญา ฅมยา. ๒๕๓๖. ความแปลกแยกของคนในชุมชนแออัดกับการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน : ศึกษา
กรณีชุมชนวังโสม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สุจิต บุญบงการและพรศักดิ์ ฝ่องแผ้ว. ๒๕๒๗. พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๑๖. รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการใช้สิทธิ
เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล : ศึกษาจากกรณีเทศบาลเมืองขอนแก่นและมหาสารคาม.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. ๒๕๔๑. พฤติกรรมเบี่ยงเบน. ใน รัฐศาสตร์ ๕๐ ปี. บรรณาธิการโดย ประณต
นันทิยะกุล. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมูลนิธินิธิสิดเก่า
รัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ อารยะนันท์. ๒๕๒๖. ความแปลกแยกในการทำงานของข้าราชการครูมัธยมศึกษา
ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม., สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Alford, Robert R. 1985. *Powers of They*. New York : Cambridge University Press.
- Almond, Gabriel A., and Verba, Sidney. 1963. *Political Attitude and Democracy
in Five Nations*. Princeton, New Jersey : Princeton University Press.
- 1965. *The Civic Culture*. Boston : Little, Brown and Co.
- Babbie, Earl R. 1980. *Sociology : An Introduction*. 2nd ed. Belmont, California :
Wadsworth Publishing.
- Battomore, T. B., and Rubeled, Maximillien. 1956. *Karl Marx: Selected Writing in
Sociology and Social Philosophy*. Middlesex: Penquin Book

- Carr, Robert K., Bernstein, Marver H., and Murphy, Walter F. 1966. **American Democracy in Theory and Practice**. New York : Holt, Reinhart & Wilson.
- Ebenstein, William. 1970. **Today's Isms**. New Jersey: Prentice-Hall
- Gant, Michael M., and Luttbeg, Norman R. 1991. **American Electoral Behavior : 1952-1988**. Itasca, Illinois : F.E. Peacock Publisher, Inc.
- Gilmour, Robert S., and Lamb, Robert A. 1975. **Political Alienation in Contemporary America**. New York : St. Martin's Press.
- Gouldner, Alwin. 1980. **The Two Marxisms : Contradictions and Anomalies in the Development of Theory**. London : The MacMillan Press.
- Hughs, John A., Matin, Peter J., and Sharrock, W.W. 1995. **Understanding Classical Sociology**. London : Sage Publications.
- Jennings, J. Kent, and Niemi, Rochard. 1975. Continuity and change in Political Orientation. In **The Irony of Democracy**, eds. Dye, Thomas R. and Zeigler, Harmon. North Scituate, Mass: Duxbury.
- Lane, Robert E. 1962. **Political Ideology**. New York : The Free Press.
- Lichtheim, George. 1965. Alienation **International Encyclopedia of the Social Science Vol. 1** New York: McMillan.
- MacGregor, David. 1992. **Hegel, Marx, and the English State**. Boulder, Colorado : Westview Press.
- Marger, Martin N. 1981. **Elites and Masses : An Introduction to Political Sociology**. New York : D. Van Nostrand Company.
- Schacht, Richard. 1970. **Alienation**. New York : Double Day & Company., Inc.
- Seeman, Melvin. 1959. On the meaning of alienation In **American Sociology Review** Vol.24 (December..
- Smith, Elizabeth H., and Blocker, Gene H. 1994. **Applied Social and Political Philosophy**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

วิเคราะห์รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๙ (ฉบับชั่วคราว)

พิชญา มิ่งสุวรรณ^๑

“รัฐธรรมนูญ : ประกอบด้วยคำว่า “รัฐ” หมายถึงบ้านเมืองหรือแผ่นดิน กับคำว่า “ธรรมนูญ” หมายถึงบทกฎหมายว่าด้วยระเบียบการ

รัฐธรรมนูญ จึงหมายถึงกฎหมายว่าด้วยระเบียบการปกครองแผ่นดินหรือรัฐ บางครั้งเรียกบทกฎหมายชนิดนี้ว่า “รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินหรือรัฐ”

มีผู้เข้าใจผิดว่าประเทศใดมีรัฐธรรมนูญ ประเทศนั้นก็มีการปกครองแบบประชาธิปไตย อันที่จริงนั้นรัฐธรรมนูญเป็นเพียงระเบียบการที่เขียนเป็นกฎหมายว่าด้วยประเทศ (รัฐ) นั้น ๆ ปกครองกันแบบใด แทนที่จะปล่อยให้ผู้มีอำนาจปกครองกระทำตามความพอใจของตนโดยไม่มีข้อกำหนดไว้

^๑ วิทยากร ๘ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

LIART

รัฐธรรมนูญแต่ลำพังยังไม่เป็นการปกครองประชาธิปไตยเสมอไป อาทิ บางประเทศปกครองตามแบบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญเผด็จการของตน เช่นประเทศอิตาลีสมัยมุสโสลินีที่เป็นจอมเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญ ประเทศสเปนและโปรตุเกสสมัยปกครองแบบเผด็จการก็มีกฎหมายซึ่งมีลักษณะเป็นรัฐธรรมนูญที่กำหนดระเบียบการปกครองประเทศทั้งสองนั้นตามแบบเผด็จการ รัฐบาลสฤษดิ์ รัฐบาลถนอม-ประภาสปกครองตามแบบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร”^๒

สำหรับประเทศไทยคำว่า “รัฐธรรมนูญ” เริ่มมีบทบาทและเป็นที่รู้จักอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี พุทธศักราช ๒๔๗๕ อันเป็นยุคที่เริ่มมีการผลัดเปลี่ยนการเมืองการปกครองโดยคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวที่มีการศึกษา และต่อมาคนรุ่นใหม่วัยหนุ่มวัยสาวในสมัยนั้นซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศได้รับอิทธิพล แนวความคิดทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามแบบอย่างชาวตะวันตกต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในประเทศไทยให้เป็นไปในลักษณะระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประกอบกับขณะนั้นสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวมอยู่ในสภาพเศรษฐกิจฝืดเคืองตกต่ำถึงขีดสุด คนว่างงานมีอยู่ทั่วประเทศ มีการลดเงินเดือนข้าราชการ มีการยุบกองทหารบางส่วน มีการพูดกันอย่างกว้างขวางถึงเรื่องที่ทางราชการจะดำเนินการเก็บภาษีอากรเพิ่มขึ้นหลายชนิด

จากวิกฤติด้านเศรษฐกิจและความต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศเป็นประเด็นสำคัญนำมาสู่หน้าประวัติศาสตร์ที่สำคัญหน้าหนึ่งของประเทศไทย อันเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับแรกๆ ที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕” ซึ่งเป็นการมาโดยแลกเปลี่ยนกับการล่มสลายของการปกครองประเทศภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นการปกครองที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครอง เป็นการปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจได้โดยเอกเทศ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้มีอำนาจเหนือชีวิตและทรัพย์สินของพลเมือง พระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ถือเป็นกฎหมาย และเท่าที่ศึกษา

^๒ ปทานุกรม/ฉบับหลวง หอสมุดรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หน้า ๑๑๙-๑๒๐

มาพอประเมินได้ว่าประเทศที่ปกครองภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะไม่มีการใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ

แต่ถึงแม้ในปี พุทธศักราช ๒๔๗๕ ที่คณะราษฎรเข้ายึดอำนาจการปกครองจนทำให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ล่มสลาย แต่โดยที่ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตผู้คนคนไทยยังผูกพันเชื่อมั่น ศรัทธา เลื่อมใส เทิดทูนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไม่เสื่อมคลาย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินมาเป็นระบอบที่เรียกกันว่า “การปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ” เป็นบรรทัดฐานในการปกครอง แต่ก็ยังมีการบัญญัติไว้ใน หมวด ๒ ที่ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ คือ “มาตรา ๓ กษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ พระราชบัญญัติก็ดี คำวินิจฉัยของศาลก็ดี การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทบาทกฎหมายระบุไว้เฉพาะก็ดี จะต้องกระทำในนามของกษัตริย์” อันเป็นเครื่องยืนยันถึงความมั่นคงของสถาบันกษัตริย์ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่ถึงแม้จะพยายามคงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้ก็ตาม หากได้ดูบทบัญญัติในมาตราอื่นจะเห็นได้อีกประเด็นว่า ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกนี้ก็มีบางมาตราที่บัญญัติเพื่อเป็นการถ่วงดุลระหว่างอำนาจเก่าและอำนาจใหม่ ซึ่งในการเขียนครั้งนี้จะไม่เจาะลึกในประเด็นนี้

รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับแรกของประเทศไทยนี้ มีชื่อว่า “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕” เป็นรัฐธรรมนูญที่มีอายุสั้นมากคือมีอายุการใช้บังคับเพียง ๕ เดือนเศษเท่านั้น ส่วนมาตราในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนี้ก็มีเพียง ๓๙ มาตรา ซึ่งเท่ากับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙) ที่มีเพียง ๓๙ มาตราเหมือนกัน

ความเหมือนกันอีกอย่างก่อนเกิดรัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับปัจจุบันก็คือ สภาวะที่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง การขาดความสมานฉันท์ นำไปสู่สถานการณ์ตึงเครียด สุดท้ายมีการนำกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์และที่เห็นเด่นชัดคือการนำรถถังสูถนนตามพื้นที่ตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการควบคุมฝ่ายตรงข้ามและแสดงแสนยานุภาพ โดยเฉพาะหลายพื้นที่ในเมืองหลวง และที่จะขาดไม่ได้จนเกือบจะเป็นสัญลักษณ์ของการปฏิวัติรัฐประหารคือทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหารก็จะนำรถถังปรากฏ ณ “ลานพระบรมรูปทรงม้า”

LIBRT

ระยะเวลาจากปี ๒๔๗๕ จนถึง สิ้นปี ๒๕๔๙ รวมระยะเวลา ๗๕ ปี มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญถึง ๑๗ ฉบับ เฉลี่ยแล้วเท่ากับรัฐธรรมนูญ ๑ ฉบับ มีระยะเวลาการใช้บังคับเพียง ๔ ปี ๔ เดือนเท่านั้น ซึ่งนับเป็นเรื่องขัดแย้งกันเองในตัวของรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญนั้นน่าจะมีความสำคัญภายในตัวรัฐธรรมนูญเอง ในฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐอันว่าด้วยการจัดการปกครองประเทศ ทั้งยังเป็นกฎหมายสูงสุดเหนือบทกฎหมายทั้งหลายของประเทศ ศักดิ์ศรีและความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญน่าจะทำให้ตัวรัฐธรรมนูญมีอายุการใช้บังคับเป็นเวลานานยืนยาวถาวร ในสภาพที่คล่องตัวสามารถแบกรับบทบาทที่อยู่เหนือแห่งกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ตลอดไป

ทั้งนี้เป็นที่สังเกตว่าตั้งแต่อดีตตราจนถึงปัจจุบัน มีรัฐธรรมนูญจำนวน ๓ ฉบับ ที่ระบุคำว่า “ชั่วคราว” ไว้ด้วย ซึ่งเป็นการสื่อให้ทราบอย่างชัดเจนว่าจะต้องมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาบังคับใช้แทนฉบับชั่วคราวนั้น ๆ อย่างแน่นอน ซึ่งรวมทั้งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันด้วย

ประวัติศาสตร์แห่งการบัญญัติรัฐธรรมนูญประเทศไทยย้อนรอยครั้งแล้วครั้งเล่า จนมาถึงปี ๒๕๔๙ อันเป็นยุคเสรีนิยม ยุคทุนนิยม ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารเจริญรุ่งเรือง นักการเมืองและประชาชนส่วนใหญ่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดรัฐประหารขึ้นในประเทศไทยอีกแล้ว แต่อาจเป็นเพราะเหตุผลและสถานการณ์ภายในประเทศหลายประการ เป็นฉนวนจุดรัฐประหารภายใต้เงื่อนไขหลากหลาย ทั้งจากสถานการณ์ไม่คาดคิดทางการเมือง ที่เกิดความแตกแยกแบ่งขั้วกันอย่างเด่นชัดอย่างรุนแรง มีการเอาเปรียบช่วงชิงทางการเมืองเด่นชัดจนมีสิทธิเกินขอบเขตอาจเรียกได้ว่าเป็นเผด็จการรัฐสภา เผด็จการการบริหารประเทศ การทำงานของบุคลากรในองค์กรอิสระบางองค์กรถูกครอบงำจนไร้ประสิทธิภาพไร้ทิศทางจนประชาชนขาดความศรัทธาขาดความเชื่อมั่น มีกลุ่มบุคคลออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครอง ชี้ให้เห็นพฤติกรรมที่ไม่ชอบมาพากลของรัฐบาลในการบริหารประเทศอย่างชัดเจนต่อเนื่องตามสถานที่ต่าง ๆ เกิดสถานการณ์เศรษฐกิจสั่นคลอนจากการที่ต่างชาติไม่กล้าลงทุนเนื่องจากมีปัญหาความไม่สงบทางการเมือง ความเข้มแข็งทางสังคมหดหาย โดยเฉพาะชนวนร้ายแรงยิ่งประเด็นหนึ่งที่เกิดขึ้นคือการที่มีข่าวปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ถึงการบริหารจัดการประเทศของคณะรัฐมนตรีที่ออกมาในแง่ลบตลอดเวลา ทั้งในแง่การทุจริตคอร์รัปชันในโครงการต่าง ๆ

ทั้งในแง่การออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลในคณะรัฐบาลและพรรคพวก จนล่าสุดที่เป็นสาเหตุหนึ่งในหลายสาเหตุของความขงใจของประชาชนก็คือการที่บุคคลใน “ครอบครัวนายกฯ ทักษิณ ชินวัตร” ขายหุ้นที่อยู่ในความครอบครองโดยทั้งมีเงื่อนไขของการโอนหุ้นก่อนขาย และการขายหุ้นให้บริษัทต่างชาติที่มีรัฐบาลประเทศสิงคโปร์เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ อีกทั้งยังเป็นการขายหุ้นจำนวนมหาศาลนับเป็นเงินจำนวนหลายหมื่นล้านบาท โดยมีเจ้าหน้าที่ระดับสูงในกรมสรรพากรยืนยันถึงความชอบธรรมที่ไม่ต้องเสียภาษีให้แก่รัฐอีกด้วย และท้ายสุดก็คือภายใต้สถานการณ์เคลือบแคลงระแวงกันและกันเองของบุคคลระดับสูงในประเทศ

หลายสาเหตุหลักใหญ่ ๆ ถูกนำไปเป็นข้ออ้างในการปฏิวัติ การรัฐประหาร หรือการปฏิรูป ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับแล้วฉบับเล่า จนถึงฉบับล่าสุดที่ได้ถูกประกาศยกเลิกไปเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๙ ตามประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓ คือ รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ อันเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน จากการที่ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับในประวัติศาสตร์ของชาติไทย

พลเอก สุนธิ บุญยรัตกลิน ในฐานะหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และคณะได้เข้าทำการยึดอำนาจปกครองประเทศในวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ เป็นผลสำเร็จ และได้ออกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓ ให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ สิ้นสุดลง เป็นผลให้ประเทศไทยอยู่ในสภาพอากาศธาตุในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งพลเอก สุนธิ บุญยรัตกลิน และคณะก็คงไม่ได้นิ่งนอนใจ จึงพยายามให้นักกฎหมายระดับแนวหน้าของประเทศไทย ซึ่งได้แก่นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นแกนนำในการยกร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีผลใช้บังคับเป็นการชั่วคราว จึงทำให้เกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙ เป็นต้นมา

LIBRT

ในการยึดอำนาจครั้งนี้คณะผู้ยึดอำนาจใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ซึ่งอาจเข้าใจได้ว่าการใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูป” คงเพื่อให้ภาพดูน่ากลัวน้อยลง แต่โดยข้อเท็จจริงก็เป็นการกระทำการรัฐประหาร อันเป็นวิธีการชนิดหนึ่งในการยึดอำนาจจากรัฐ เป็นวิธีการยึดอำนาจที่มีลักษณะฉับพลันหรือค่อนข้างฉับพลัน โดยไม่ต้องอาศัยประชาชนส่วนมากเข้าร่วมยึดอำนาจโค่นล้มรัฐบาล

สำหรับในประเทศไทย ที่ผ่านมากการทำการรัฐประหารจะกระทำโดยใช้กำลังทหารและอาจจะมีกำลังตำรวจ พร้อมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์และที่ขาดไม่ได้อันดูเหมือนจะเป็นสัญลักษณ์ของการทำการรัฐประหารก็คือการใช้รถถัง ซึ่งในทางสากลแล้ว ถือว่า “การรัฐประหาร” เป็นการกระทำที่ขัดต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการกระทำที่ไม่ชอบธรรม เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และในประเทศไทยหากทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลไม่สำเร็จ โค่นล้มรัฐบาลและเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่สำเร็จ “คณะรัฐประหาร” ก็จะมีสภาพเป็น “คณะผู้กระทำความผิดฐานเป็นกบฏ ต้องโทษถึงประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต” ซึ่งมีการบัญญัติความผิดลักษณะนี้อยู่ในประมวลกฎหมายอาญา

“มาตรา ๑๑๓ ผู้ใดใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อ

(๑) ล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ

(๒) ล้มล้างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการแห่งรัฐธรรมนูญ หรือให้ใช้อำนาจดังกล่าวแล้วไม่ได้ หรือ

(๓) แบ่งแยกราชอาณาจักรหรือยึดอำนาจปกครองในส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งราชอาณาจักร ผู้นั้นกระทำความผิดฐานเป็นกบฏ ต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต”
ถึงแม้ในทางกฎหมายและในทางทฤษฎีรวมทั้งในทางพฤตินัยคนส่วนใหญ่ในโลกรวมทั้ง

ในประเทศไทยไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารแต่ก็ต้องยอมรับว่าการกระทำ “รัฐประหาร” ในคืนวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ มีประชาชนจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะประชาชนในเมืองหลวงของประเทศและประชาชนในเมืองใหญ่ ๆ มีที่ทำสนับสนุนการยึดอำนาจในครั้งนี้ โดยดูได้จากการที่มีประชาชน นิสิต นักศึกษานำดอกไม้และอาหารไปมอบให้กำลังใจแสดงความชื่นชมต่อบรรดา

ทหารที่ควบคุมสถานการณ์อยู่ตามจุดต่าง ๆ หลายครอบครัวนำบุตรหลานไปขอถ่ายรูปกับบรรดาทหารและรถถัง ดูเสมือนมีงานเทศกาล แม้แต่ชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทยยังขอมีส่วนร่วมด้วย โดยขอถ่ายรูปกับทหารพร้อมรถถังเช่นกัน ภาพประชาชนยิ้มแย้มชื่นชมให้กำลังใจกับทหารผู้ก่อการรัฐประหารถูกแพร่ภาพไปตามสื่อต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งพฤติกรรมชื่นชมของคนไทยที่แสดงออกมานี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นด้วยความรู้สึกโล่งใจโดยคิดเอาเองว่าการรัฐประหารอาจจะทำให้สถานการณ์ทางการเมือง และสถานการณ์ที่เลวร้ายในด้านต่าง ๆ ได้รับการแก้ไขในทางที่ดีขึ้น ประชาชนมุ่งหวังให้คณะรัฐประหารเป็นผู้เปิดทางสว่างทางการเมืองการปกครองและแก้ไขสถานการณ์ที่เลวร้ายต่าง ๆ ได้

ความคาดหวังของประชาชนอาจเป็นไปได้หากบุคคลในคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตวิญญาณที่เข้มแข็งตั้งมั่นอยู่ในคำสัจย์ที่ได้กราบบังคมทูลต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ที่ว่า “เหตุที่ทำการยึดอำนาจและประกาศให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเสียนั้น ก็โดยปรารถนาจะแก้ไขความเสื่อมศรัทธาในการบริหารราชการแผ่นดิน ความไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทำให้เกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นอย่างกว้างขวางโดยไม่อาจหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ อันเป็นวิกฤติการณ์ร้ายแรงทางการเมืองการปกครอง และปัญหาความขัดแย้งในมวลหมู่ประชาชนที่ถูกปลุกปั่นให้แบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายจนเสื่อมสลายความรู้รักสามัคคีของชนในชาติอันเป็นวิกฤติการณ์รุนแรงทางสังคม แม้หลายภาคส่วนจะได้ใช้ความพยายามแก้ไขวิกฤติการณ์ดังกล่าวแล้วแต่ก็ไม่เป็นผล กลับมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงขั้นใช้กำลังเข้าปะทะกันซึ่งอาจมีการสูญเสียชีวิตและเลือดเนื้อได้ นับว่าเป็นภัยอันตรายใหญ่หลวงต่อระบอบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และความสงบเรียบร้อยของประเทศ จำเป็นต้องกำหนดกลไกทางปกครองที่เหมาะสมแก่สถานการณ์เพื่อใช้ไปพลางก่อน โดยคำนึงถึงหลักนิติธรรมตามประเพณีการปกครองของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การฟื้นฟูความรู้รักสามัคคี ระบบเศรษฐกิจและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

LIBRT

การเสริมสร้างระบบการตรวจสอบทุจริตที่เข้มแข็งและระบบจริยธรรมที่ดีงาม การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ พันธกรณีตามสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ การส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ การดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันก็เร่งดำเนินการให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางจากประชาชนในทุกชั้นตอน”

จากการที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกประกาศใช้โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉะนั้นหากต้องการรู้ทิศทางการทำงานของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต้องการรู้ทิศทางการของคณะรัฐบาลในการบริหารจัดการประเทศ ต้องการรู้ขอบเขตการทำงานขององค์กรอื่นที่ได้ถูกบัญญัติไว้หรือแม้กระทั่งต้องการรู้แนวทางทิศทางการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรก็คงต้องเริ่มพิจารณาศึกษาจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอันดับแรก จึงต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาอย่างถี่ถ้วนทั้ง ๓๙ มาตราของรัฐธรรมนูญนี้ โดยอธิบายกรณีต่าง ๆ ที่ระบุในรัฐธรรมนูญและเสริมประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นดังนี้

ความเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวและประมุขของประเทศ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้ประเทศไทยยังคงเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ ซึ่งในประเด็นนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีได้บัญญัติผิดแผกแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ทั้ง ๑๖ ฉบับแต่ประการใด และที่สำคัญที่สุดก็คือยังคงเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นศูนย์กลางดวงใจของประชาชนทั้งประเทศ

อำนาจอธิปไตย

ในเรื่องอำนาจอธิปไตยได้บัญญัติให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทยไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใด ก็ให้มีสิทธิในอำนาจอธิปไตยเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการบัญญัติที่มีในรัฐธรรมนูญทุกฉบับเช่นกัน

LI RT

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยในฐานะที่เป็นประมุขของประเทศใน ๓ ด้าน โดย
ด้านที่ ๑ หากเป็นกรณีการตรากฎหมาย พระมหากษัตริย์ก็ทรงใช้ พระราชอำนาจ
นั้นทางสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ด้านที่ ๒ หากเป็นกรณีการบริหารราชการแผ่นดิน การดูแลทุกข์สุขของอาณา
ประชาราษฎร์ การติดต่อสื่อสาร การผูกสัมพันธ์กับนานาชาติอารยประเทศ พระมหากษัตริย์ก็ทรงใช้พระราช
อำนาจนั้นทางคณะรัฐมนตรี

ด้านที่ ๓ หากเป็นพระราชอำนาจด้านศาล ก็เป็นกรณีที่ผู้พิพากษาปฏิบัติหน้าที่
พิจารณาพิพากษาตัดสินอรรถคดีภายใต้พระปรมาภิไธย ก็เปรียบเสมือนผู้พิพากษาถือเป็นตัวแทนของ
องค์พระมหากษัตริย์ในการปฏิบัติหน้าที่

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนในฐานะที่ต้อง
เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน ซึ่งภายใต้การคุ้มครองนี้จะรวมถึงกรณีที่ประเทศไทยเคยมี
การตกลงกับประเทศใดในกรณีใดไว้บ้างแล้วเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคนั้น
การตกลงนั้นก็ยังคงมีสภาพใช้ต่อไปภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ถ้าพิจารณาบทบัญญัตินี้โดยไม่ได้คำนึงถึงกฎหมายฉบับอื่นประกอบหรือไม่ได้มีเงื่อนไขที่ขณะนี้
มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกหลายพื้นที่ก็คงไม่มีปัญหา แต่หากหันมาดูสภาพความเป็นจริงที่หลาย
พื้นที่ของประเทศไทยเรากำลังอยู่ภายใต้ประกาศแห่งกฎอัยการศึก พร้อมกับที่ยังมีประกาศของคณะ
ปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อย่างน้อยจำนวน
๒ ประกาศ และโดยที่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ทำให้ประกาศดังกล่าวมีสภาพเป็น
กฎหมายใช้บังคับต่อสาธารณชน อันทำให้คงจะพอมองภาพออกว่าประชาชนไม่ได้มีสิทธิเสรีภาพตาม
ที่บัญญัติไว้โดยสมบูรณ์ ซึ่งในทีนี้ขอยกตัวอย่างประกาศจำนวน ๒ ฉบับ ที่คิดว่าอาจจะหมิ่นเหม่
ต่อบทบัญญัติที่ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคนี้ มาพิจารณาพอเป็นสังเขปคือ

ประกาศฉบับที่ ๗ ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ว่าด้วยเรื่อง การห้ามชุมนุมทางการเมือง (ประกาศ ณ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๙) โดยในประกาศฉบับนี้ได้ห้ามมิให้มีการมั่วสุม ประชุมทางการเมือง ณ ที่ใด ที่มีจำนวนตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป โดยอ้างว่าเพื่อมิให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารราชการแผ่นดินในระหว่างประกาศกฏอัยการศึก ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถึงแม้เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๙ จะมี “พระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๗ เรื่อง การห้ามชุมนุมทางการเมือง ลงวันที่ ๒๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙” ซึ่งมิผลให้ประกาศของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๗ สิ้นสุดลงในวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๔๙ ก็ตาม แต่ก็ลืมไม่ได้ว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้บังคับเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ประกาศ ฉบับที่ ๗ ของคณะปฏิรูปฯ ก็มีผลใช้บังคับเช่นเดียวกัน

ประกาศฉบับที่ ๑๕ ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ว่าด้วยเรื่อง ห้ามพรรคการเมืองประชุมหรือดำเนินกิจการอื่นใดทางการเมือง โดยอ้างว่าเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย (ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๔๙) และในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๙ ยังมีการย้ำว่าประกาศเรื่องการห้ามพรรคการเมืองดำเนินการประชุมหรือดำเนินกิจการใดๆ ในทางการเมืองยังมีผลใช้บังคับต่อไปโดยประกาศ ฉบับที่ ๒๗ ข้อ ๒ ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จนกระทั่งปัจจุบัน (ณ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐) ก็ยังไม่ได้มีการออกพระราชบัญญัติฉบับใดหักล้างหรือยกเลิกประกาศดังกล่าว

ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขในการที่ยังมีประกาศใช้กฏอัยการศึกพร้อมประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้อาจทำให้รู้สึกวาทบัญญัติที่ว่าด้วย การให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้คงไม่สมบูรณ์เท่าใดนัก แต่หวังว่าหากมีรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้วบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นคงหันหน้าไปในทิศทางเดียวกัน

คณะองคมนตรี

“องคมนตรี” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายถึง “ผู้มีตำแหน่งที่ปรึกษาในพระองค์พระมหากษัตริย์”

ส่วนในรัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) ตราไว้ ณ วันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๐” แต่ในครั้งนั้นเรียกว่า “อภิรัฐมนตรี” มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ด้วยการถวายความเห็น โดยชอบและถูกต้องเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติทุกสาขา

ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๒ จึงได้ใช้คำเรียกตำแหน่งที่มีหน้าที่ถวายความเห็นต่อองค์พระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษากว่า “องคมนตรี” และใช้คำนี้มาโดยตลอดจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (ฉบับที่ ๑๗)

การแต่งตั้ง “อภิรัฐมนตรี” หรือ “องคมนตรี” จะแต่งตั้งเป็นรูป “คณะอภิรัฐมนตรี” หรือ “คณะองคมนตรี” โดยจะมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งถูกเลือกเป็นประธานของคณะ

ส่วนทำไมจะต้องมีการบัญญัติตำแหน่งนี้ขึ้นมา นั้น ก็คงมาจากการที่พระราชกรณียกิจขององค์พระมหากษัตริย์ไทย ที่มีมากมายหลากหลายภารกิจและมากมายหลากหลายด้าน ทั้งในด้านงานราชการที่พระองค์ท่านมีฐานะเป็นองค์พระประมุขของประเทศ และทรงดำรงตำแหน่งกองทัพไทย ทั้งด้านสังคมที่ทรงผูกพันห่วงใยความทุกข์สุขของพสกนิกรของพระองค์ท่าน รวมทั้งทรงห่วงใยประชากรโลก ห่วงใยผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณพรมแดนติดกับประเทศไทย โดยที่พระประมุขของประเทศไทยทรงพระวิริยะอุตสาหะกระทำกิจการทั้งหลายทั้งปวงอย่างต่อเนื่องมิได้ขาด มิได้ทอดทิ้งในทุก ๆ เรื่อง ทั้งทรงติดตามงานอย่างใกล้ชิด จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ พร้อมด้วยจริยธรรมคุณธรรม อีกทั้งพร้อมในด้านเวลาเพื่อช่วยแบ่งเบาภารกิจ คุณสมบัติโดยรวมขององคมนตรีจึงน่าจะอยู่ในระดับสูงเพราะภารกิจที่ปรึกษาในองค์พระมหากษัตริย์มีหน้าที่มากมายหลากหลายตามภารกิจของพระองค์ท่าน

LIART

สำหรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานองคมนตรี และให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่นอีกไม่เกิน ๑๘ คน

ในเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะองคมนตรีอย่างเป็นทางการนั้นก็เป็นที่ไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เพราะถึงแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จะสิ้นสุดลงแล้วก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ ๑๗) มาตรา ๓๘ ยังได้บัญญัติว่า “ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ทำให้ภาระหน้าที่ส่วนใหญ่ของคณะองคมนตรี ก็ยังคงเป็นที่ไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และเป็นไปตามที่ได้เคยปฏิบัติสืบกันมาซึ่งมีมากมายหลากหลาย โดยขอยกตัวอย่างหน้าที่การทำงานที่คณะองคมนตรีปฏิบัติถวายเป็นประจำ พอเป็นสังเขปดังนี้

๑. พิจารณาและถวายความเห็นประกอบร่างกฎหมายทั้งปวงที่นายกรัฐมนตรีทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอพระราชทานพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

๒. พิจารณาและถวายความเห็นประกอบกรการราบบังคับทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่า รวมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งตามที่กฎหมายกำหนด

๓. พิจารณาและถวายความเห็นประกอบเรื่องที่นักโทษหรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ภายหลังจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ ถวายความเห็นแล้ว

๔. พิจารณาและถวายความเห็นประกอบ เรื่องที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานความเป็นธรรมบางเรื่อง ซึ่งสำนักราชเลขาธิการขอให้พิจารณา

๕. ถวายความเห็นสนองพระราชกระแสเรื่องอื่น ๆ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิจารณา

๖. ปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนพระองค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ในงานที่เป็นทางการ

ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เช่น ไปในการบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันมาฆบูชา อาสาฬหบูชา และวิสาขบูชา ไปมอบถ้วยพระราชทานในการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ให้คณะบุคคลเข้าพบในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

๙. ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจส่วนพระองค์ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เช่น เชิญพวงมาลาหลวงและพวงมาลาของพระบรมวงศ์ไปวางหน้าโกศศพหรือหีบศพ เชิญดอกไม้หรือสิ่งของพระราชทานไปมอบแก่บุคคลในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

๑๐. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งองคมนตรีทุกคนเป็นกรรมการบริหารมูลนิธิอานันทมหิดล คณะองคมนตรีจึงปฏิบัติหน้าที่บริหารงานในมูลนิธิฯ ด้วย

๑๑. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้องคมนตรีบางคนเป็นกรรมการมูลนิธิพัฒนา บางคนดูแลโครงการหลวง และบางคนดูแลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการด้านการเกษตร การชลประทาน การพัฒนาชนบท และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑๒. ปฏิบัติสนองพระราชกระแสทุกเรื่อง التيทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางและหลากหลาย

๑๓. เฝ้าฯ ตามตำแหน่งหน้าที่ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี และในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ในโอกาสที่สถาปน องค์กร สมาคมต่างประเทศ ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สมาชิกภาพ และรางวัลต่าง ๆ เป็นต้น

ภารกิจโดยรวมของคณะองคมนตรีนั้น อาจกล่าวได้ว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินเป็นงานกลั่นกรองพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ในเบื้องต้นถวายแด่พระมหากษัตริย์เพื่อประกอบพระบรมราชวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการหลวงและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นงานบริหารจัดการหรือดูแลโครงการต่างพระเนตรพระกรรณ ส่วนการปฏิบัติงานผู้แทนพระองค์หรือสนองพระราชกระแสเฉพาะเรื่องนั้นเป็นการแบ่งเบาพระราชภารกิจน้อยใหญ่ลงส่วนหนึ่ง^๓

ตำแหน่ง “องคมนตรี” หรือ “ที่ปรึกษาในพระองค์พระมหากษัตริย์” จึงเป็นตำแหน่งที่จำเป็นยิ่งตำแหน่งหนึ่งสมกับที่ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับที่ ๔ จนถึงฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ ๑๙)

^๓ หนังสือ “คณะองคมนตรี” พิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขปรับปรุง) พ.ศ. ๒๕๔๘ หน้า ๒๘-๒๙

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

รัฐธรรมนูญบัญญัติให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีจำนวนไม่เกิน ๒๕๐ คน ทำหน้าที่เป็นสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา

การสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้น ให้คำนึงถึงบุคคล จากกลุ่มต่าง ๆ ในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม ภาควิชาการจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่าง เหมาะสม ซึ่งบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด
๒. มีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปี

ในด้ารัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติชัดเจนว่า ใครมีหน้าที่สรรหาสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพียงแต่บัญญัติ ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และรองประธานสภา นิติบัญญัติแห่งชาติ

การประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ต้องมีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินีมาประชุมไม่ น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดจึงจะสามารถเปิดประชุมได้

สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่

ตราข้อบังคับเกี่ยวกับการเลือกและการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภา รองประธานสภา และกรรมการ วิธีการประชุม

เสนอและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

เสนอญัตติ

อภิปราย

ลงมติ

ตั้งกระทู้ถาม

รักษาระเบียบและความเรียบร้อย

กิจการอื่นเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

การสิ้นสุดของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้น บัญญัติให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเมื่อ

๑. ตาย
๒. ลาออก
๓. ขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยกำเนิดและมีอายุไม่ถึง ๓๕ ปี
๔. ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

๕. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติดีมีมติให้พ้นจากสมาชิกภาพ เนื่องจากสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้กระทำการอันเป็นการเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือมีพฤติการณ์อันเป็นการขัดขวางต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ คน เข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อให้ผู้นั้นพ้นจากสมาชิกภาพ ซึ่งมติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้สมาชิกพ้นจากสมาชิกภาพนี้ ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

จุดอ่อนของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมาจากการที่ได้รับแต่งตั้งโดยประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ซึ่งรวมถึงตำแหน่งประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติและรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็โดยประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ทำให้มองได้ว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอยู่ภายใต้การดูแลของ “คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ” และในการทำงานยังไม่อยู่ในฐานะที่จะค้านอำนาจกับฝ่ายบริหารได้เลย ถึงแม้จะเปิดโอกาสให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติสามารถเข้าชื่อกันเปิดอภิปรายรัฐมนตรีได้ก็จริง แต่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจไม่ได้ อีกทั้งการเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายก็ต้องมีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คนร่วมกันเข้าชื่อถึงจะเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายได้ เป็นเรื่องไม่ง่ายเลยในการที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะร่วมกันเข้าชื่อมากกว่า ๑๐๐ คน จากสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวน ๒๕๐ คน คือต้องมีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติร่วมกันเข้าชื่อไม่น้อยกว่า ๔๐ % ของจำนวนสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายเพียงเพื่อซักถามข้อเท็จจริงก็ยิ่งทำได้ยาก เกิดช่องโหว่ในการตรวจสอบ สถาบัน

นิติบัญญัติแห่งชาติไร้กลไกไร้เครื่องมือในการถ่วงดุลกับฝ่ายบริหาร

การตราพระราชบัญญัติ

พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

การตราพระราชบัญญัตินั้น กำหนดไว้เพียง ๒ ทางเท่านั้น คือ

๑. คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ

๒. สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติร่วมกันจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๕ คน แต่หากเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่มีสิทธิเสนอ

ในกรณีเป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติซึ่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้เสนอจะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินหรือไม่นั้นก็ให้อำนาจหน้าที่ของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่จะวินิจฉัย

กระทู้ถามและการขอเปิดอภิปรายเพื่อซักถามข้อเท็จจริงจากคณะรัฐมนตรี

ให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน หรือเมื่อเห็นว่าเป็นกระทู้ถามที่ต้องห้ามตามข้อบังคับ

แต่ในกรณีที่มีปัญหาสำคัญสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติสามารถเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายเพื่อซักถามข้อเท็จจริงจากคณะรัฐมนตรีก็ย่อมกระทำได้ แต่ต้องมีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐๐ คนเข้าชื่อเสนอญัตตินั้น แต่จะลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจไม่ได้

การรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกสภานิติบัญญัติ

เป็นกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ามีความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินและต้องการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ได้ แต่สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

การให้เอกสิทธิ์เกี่ยวกับการประชุม

ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หากผู้ใดกล่าวถ้อยคำในการแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนยอมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาดของผู้นั้น และผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวผู้หนึ่งในทางใดมิได้

ซึ่งการคุ้มครองเอกสิทธิ์นี้คุ้มครองไปถึงกรรมการของสภา ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณารายงานการประชุมโดยคำสั่งของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือกรรมการ บุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติทางวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วย

แต่ความคุ้มครองนี้ไม่คุ้มครองสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณสภานิติบัญญัติแห่งชาติและการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ส่วนในกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติถูกควบคุม หรือถูกขัง ให้สิ่งปล่อยได้ในเมื่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติร้องขอ หรือในกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติถูกฟ้องในคดีอาญาให้ศาลพิจารณาคดีต่อไปได้เว้นแต่ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติร้องขอให้งดการพิจารณาคดี

คณะรัฐมนตรี

มีภาระหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ๑ คน และรัฐมนตรีอื่นอีกจำนวนไม่เกิน ๓๕ คน คณะรัฐมนตรีนั้นมาจากการที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำเพื่อขอรับการแต่งตั้งเป็นคณะรัฐมนตรี

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและการให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งนั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีผลตั้งแต่วันที่ ๑

ตุลาคม ๒๕๔๙ นับเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ ๒๔ ของประเทศไทย ส่วนผู้รับสนองพระบรมราชโองการคือ พลเอก สุนธิ บุญยรัตกลิน ในฐานะประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติที่แปลงสภาพมาจาก ประธานคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตาม บทบัญญัติ มาตรา ๓๔ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้

สำหรับทีมงานของนายกรัฐมนตรีซึ่งก็คือตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ แต่ต้องไม่เกิน ๓๕ คน ส่วนการพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีก็พ้นตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำเช่นกัน

คณะรัฐมนตรีที่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการเฉพาะกิจที่มี ภาระความรับผิดชอบสูงบวกกับการบริหารงานที่ต้องมีประสิทธิภาพมาก ทั้งอยู่ในภาวะแรงกดดันรอบ ด้านเป็นความหวังทั้งจากนักการเมืองทั้งจากประชาชนทั่วไป และโดยเฉพาะเป็นความหวังของคณะ มंत्रीความมั่นคงแห่งชาติ

ส่วนการปฏิบัติหน้าที่นั้นมีภาระหนักมากมายหลากหลายโดยเฉพาะปัญหาที่ต้องเผชิญเฉพาะหน้า เช่น

แก้ไขหรือบรรเทาความขัดแย้งทางการเมืองที่บรรยากาศร้อนแรงสะสมต่อเนื่องมีการแบ่งขั้ว อย่างเด่นชัด

แก้ไขหรือพยายามลดวิกฤติรุนแรงในภาคใต้ให้เข้าสู่สภาวะปกติที่ประชาชนอยู่ร่วมกัน อย่างสงบเป็นปกติสุขให้เห็นผลเป็นรูปธรรม

แก้ไขปัญหาสภาพการดำรงชีวิตของประชาชนที่ดำรงชีพอย่างฝืดเพื่ออันส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมให้หันกลับสู่การดำรงชีพอย่างพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารนั้นหากพิจารณาเฉพาะในมาตรา ๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติความเกี่ยวข้องไว้ ๒ กรณีคือ

กรณีที่ ๑ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือแม้แต่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือกรรมการร่างรัฐธรรมนูญในขณะ เดียวกันมิได้

กรณีที่ ๒ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีสิทธิเข้าประชุมชี้แจงแสดงความคิดเห็นในที่ ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

รัฐบาลชุดนี้ไม่เพียงมีจุดอ่อนอยู่ที่ตัวผู้นำคือตัวนายกรัฐมนตรีมาจากการที่ได้รับแต่งตั้งโดยประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการซึ่งก็คือ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข บุคคลผู้ซึ่งได้ทำการก่อการรัฐประหาร ตัวนายกรัฐมนตรีไม่ได้มาตามทิศทางวงจรรการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเหมือนปกติทั่วไป และยังมีจุดอ่อนที่สำคัญยิ่งคือในการบริหารราชการแผ่นดินที่ต้องรับผิดชอบต่อภาพรวมของประเทศ ต้องรับผิดชอบเงินของแผ่นดินจำนวนนับแสนล้านบาทแต่ได้ข้อยกเว้นในการที่ไม่อยู่ในกระบวนการถูกตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพจากฝ่ายนิติบัญญัติ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้ให้อำนาจสภานิติบัญญัติแห่งชาติในการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินเหมือนกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดบอดในการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีต้องตระหนักและแบกความรับผิดชอบไว้ด้วยจิตสำนึกอย่างสูง

การตราพระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา

รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติเกี่ยวกับการตราพระราชกำหนดที่มีลักษณะคล้ายกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ คือถ้าหากต้องการตราเป็นพระราชกำหนดก็สามารถตราได้ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความปลอดภัยของประเทศ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ หรือเมื่อมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการภาษีอากรหรือเงินตราที่ต้องพิจารณาโดยด่วนและลับ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนดแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติโดยไม่ชักช้า ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

แต่ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่อนุมัติ ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น เว้นแต่พระราชกำหนดนั้นมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไข

เพิ่มเติมหรือยกเลิกมีผลใช้บังคับต่อไปตั้งแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผลบังคับ

ส่วนการอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติให้มีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ส่วนในเรื่องพระราชกฤษฎีกา หากในกรณีมีความต้องการออกเป็นพระราชกฤษฎีกาก็ย่อมกระทำได้ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นบรรดาบทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการฯ เว้นแต่รัฐธรรมนูญนี้จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ

รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมตามกฎหมายและตามรัฐธรรมนูญนี้ภายใต้พระปรมาภิไธย

ในประเทศไทยนับได้ว่าผู้พิพากษาและตุลาการมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งความยุติธรรมที่ประชาชน องค์กรที่เดือดร้อนเมื่อมีปัญหาสามารถพึ่งพาได้อย่างบริสุทธิ์ใจ

บุคลากรผู้พิพากษาและตุลาการถึงแม้จะมีการพิจารณาพิพากษาอยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งบทบัญญัติกฎหมายแต่ก็จะปรากฏให้เห็นอยู่ว่าเมื่อมีวิกฤติเกิดขึ้นในประเทศ บุคลากรด้านนี้ก็จะมีส่วนมีบทบาทเข้าคลี่คลายวิกฤติของประเทศได้อย่างมีนพคุณมีประสิทธิภาพ สาเหตุหนึ่งก็คงมาจากการที่บุคลากรเหล่านี้ไม่เคยสร้างความเคลือบแคลงสงสัยในการดำรงไว้ซึ่งการสร้าง ความยุติธรรมให้ปรากฏแก่สาธารณชน จนทำให้ประชาชนไม่เคยเสื่อมศรัทธา

ที่ผ่านมาแม้จะเกิดการล่มสลายของศรัทธาที่ประชาชนมีต่อบุคลากร มีต่อองค์กรต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่เว้นแม้แต่บุคลากรในองค์กรศาลรัฐธรรมนูญ (ซึ่งปัจจุบันได้สิ้นสุดไปแล้ว) บุคลากรในองค์กรคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในอดีต บุคลากรในคณะกรรมการ

LI RT

การเลือกตั้ง (ชุดก่อนเกิดการรัฐประหาร) แต่บุคลากรผู้พิพากษาและตุลาการก็ยังคงมีความเข้มแข็ง และเป็นที่ยศรัทธาของประชาชนตลอดมาและคงเป็นที่พึ่งต่อไปในอนาคต

แม้แต่ครั้งนี้ที่เกิดวิกฤติเหตุการณ์รุนแรงถึงขีดสุดอีกครั้งหนึ่ง เป็นเหตุการณ์ที่ประเทศไทยต้องประสบวิกฤติทั้งจากปัญหาการเมืองภายในประเทศ และปัญหาถูกรุกรานทางเศรษฐกิจจากประเทศทุนนิยม หรือแม้จะมีวิกฤติการณ์ “ชนชั้นไคบัญญัติกฎหมายก็จะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นนั้น” จากการที่ชนชั้นนักธุรกิจที่มามีอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารประเทศเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน แต่กลับปรากฏว่ามีกระแสข่าวออกมาทำนองว่ามีการออกกฎหมายมาเอื้อประโยชน์แก่ตนและพรรคพวก แต่ก็ยังมีผู้พิพากษาและตุลาการได้ออกมาแก้ไขสถานการณ์เลวร้ายนั้นให้คลี่คลายลงได้ในระดับหนึ่ง

ในอนาคตอาจเห็นการกระทำเชิงรุกของบุคลากรด้านผู้พิพากษาและตุลาการในการประคับประคองฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ สู่การสร้างทิศทางอุดมการณ์เพื่อเป้าหมายการสร้างความยุติธรรมสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมอย่างเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง

การร่างรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มีสมาชิกจำนวน ๑๐๐ คน ซึ่งขั้นตอนในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ต้นจนมีผลใช้บังคับเป็นขั้นตอนที่อาศัยเงื่อนไขและพยายามให้เกิดการระดมความคิดเห็นหลากหลายจากประชาชนในหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคีรัฐภาคีวิชาการ ภาคเอกชน ภาคสังคม จากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทำให้มีหลายมาตราที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการยกร่างรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นมาตรา ๕ พรรคสามและพรรคสี่ มาตรา ๙ พรรคหนึ่ง มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๓ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๘ มาตรา ๒๙ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ มาตรา ๓๒

ขั้นตอนแรกในการร่างรัฐธรรมนูญก็คือให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติซึ่งก็คือ พลเอก สุนธิ บุญยรัตกลิน เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง “สมาชิกสมัชชาแห่งชาติ” ซึ่งการแต่งตั้งนี้จะต้องสรรหาบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ ในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม ภาควิชาการ

จากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม จำนวนไม่เกิน ๒,๐๐๐ คน โดยสมาชิกสภาแห่งชาตินี้จะต้องมีคุณสมบัติ

๑. ต้องมีสัญชาติไทยโดยกำเนิด

๒. อายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปี

เมื่อได้สมาชิกสภาแห่งชาติแล้วก็ให้มีการประชุมสมาชิกสภาแห่งชาติ โดยให้ประธานสภาธิบดีบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่ประธานสมาชิกสภาแห่งชาติ และรองประธานสภาธิบดีบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รองประธานสมาชิกสภาแห่งชาติ

ในการประชุมสมาชิกสภาแห่งชาตินี้ประชุมเพื่อให้สมาชิกสภาแห่งชาติทำหน้าที่คัดเลือกสมาชิกด้วยกันเองเพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมควรได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒๐๐ คน โดยในการคัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ให้สมาชิกสภาแห่งชาติมีสิทธิเสนอชื่อได้คนละไม่เกิน ๓ ชื่อ และให้ผู้ได้คะแนนเสียงสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบจำนวน ๒๐๐ คน เป็นผู้ได้รับเลือก โดยการคัดเลือกนี้จะต้องทำให้แล้วเสร็จภายใน ๗ วันนับแต่วันเปิดประชุมสมาชิกสภาแห่งชาติครั้งแรก

เมื่อได้รายชื่อผู้สมควรจะได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญครบจำนวน ๒๐๐ คน แล้วให้เสนอบัญชีรายชื่อผู้สมควรได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒๐๐ คนนี้ ไปยังคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติจะได้คัดเลือกบุคคลทั้ง ๒๐๐ คนให้เหลือ ๑๐๐ คน และนำรายชื่อ ๑๐๐ คนนั้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ต่อไป

ในการนี้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

เมื่อสมาชิกสภาแห่งชาติได้คัดเลือกสมาชิกสภาผู้สมควรดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฐานะของสมาชิกสภาแห่งชาติเป็นอันสิ้นสุดลง

แต่ถ้าหากเกิดกรณีมีอุบัติเหตุที่หากครบกำหนดระยะเวลาที่กำหนดแล้ว สมาชิกสภาแห่งชาติยังไม่สามารถคัดเลือกสมาชิกเพื่อจะไปดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ ให้สมาชิกสภา

ชาตินั้นเป็นอันสิ้นสุดลงเหมือนกัน และในกรณีนี้ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเลือกสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ จำนวน ๑๐๐ คน เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป

ภาระหน้าที่หลักโดยตรงของสภาร่างรัฐธรรมนูญคือ การจัดทำ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐” ให้สำเร็จลุล่วง มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

การที่จะร่างรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดที่เป็นทิศทางการปกครองประเทศนั้น สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญคงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงการร่างรัฐธรรมนูญให้มีความเหมาะสม สักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีความคงทนถาวรบังคับใช้ได้ยาวนานปี และสามารถปรับบังคับใช้ในอนาคตได้แม้หากจะมีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงซึ่งรัฐธรรมนูญมิได้ครอบคลุมถึงก็มีทางออกโดยใช้การแก้ไขเพิ่มเติม เช่นอาจจะเป็นกรณี “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๖๐” และแก้ไขเพิ่มเติมอีกเมื่อมีความจำเป็น เป็นกรณี ๆ ไปเช่น “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๘๐” เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นของบ้านเมือง ซึ่งเงื่อนไขปัญหาด้านเวลาและความคาดหวังทั้งของนักการเมืองและประชาชนที่ติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิด อาจเป็นแรงกดดันต่อการทำงานของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญชุดนี้อย่างมาก แต่โดยข้อเท็จจริงก็เป็นที่ยอมรับกันว่าสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญชุดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความหลากหลายในที่มา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีวิสัยทัศน์ในแต่ละด้าน จึงไม่น่าจะพิศสัยเท่าไรนักหากทั้งนักการเมืองและประชาชนจะคาดหวังว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐” จะเป็นรัฐธรรมนูญที่สามารถแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้น (ก่อนที่จะเกิดรัฐประหาร) ได้ ไม่ว่าจะป็นปัญหาการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรมซึ่งมีข้อครหาเกิดขึ้นว่ามีเครือข่ายข้าราชการ เครือข่ายฝ่ายบริหาร เครือข่ายการเมือง หรือแม้แต่องค์กรอิสระ เข้าแทรกแซงช่วยเหลือนักการเมืองและพรรคการเมือง บางพรรคอย่างเด่นชัด ปัญหาบุคลากรในองค์กรอิสระที่มีหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลถูกแทรกแซงและยอมรับการแทรกแซงนั้น จนเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ปัญหาการใช้

อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารในการเอื้อประโยชน์ต่อตนเอง และพรรคพวกทั้งในทางตรงและทางอ้อม หรือกรณีขอกล่าวหาการออกกฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือ กระทำกิจการอันมิชอบโดยที่ฝ่ายค้านไม่มีโอกาส่วงดุลหรือพลิกสถานการณ์ได้เลย

ปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นและสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญชุดนี้ได้รับรู้ถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและได้รับรู้ถึงจุดอ่อนของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่จะต้องถูกใช้เพื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับที่จะจัดทำขึ้นในปี ๒๕๕๐ ฉะนั้นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้จะมีความเป็นไปได้ที่จะสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ดี ก่อให้เกิดความเป็นธรรม ความยุติธรรมต่อสังคมทั้งระบบ พร้อมสามารถบัญญัติโครงสร้างองค์กรใหม่เพิ่มเพื่อเป็นกลไกในการกระตุ้นบังคับพฤติกรรมที่ไม่ชอบมาพากลของผู้มีอำนาจ ทั้งในด้านนิติบัญญัติ และด้านบริหาร ซึ่งรวมถึงข้าราชการทุกระดับที่ไม่มีจิตสำนึกต่อการเป็นข้าของแผ่นดิน ไม่มีจิตสำนึกต่อเงินเดือนที่ได้รับซึ่งเป็นเงินภาษีอากรที่เก็บจากประชาชน ให้อยู่ในกรอบที่พึงปฏิบัติ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนต่อเนื่อง

สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจึงควรคำนึงถึงทิศทางและความเหมาะสมต่อประเทศ วิเคราะห์สภาพชีวิตประชาชนและสังคมไทย ซึ่งต่อไปจะเป็นอย่างไรก็ด้วยการกำกับดูแลภายใต้บทบัญญัติแห่ง “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”

หวังว่าความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญคงเป็นแรงผลักดัน ส่งให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญสร้างสรรค์ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐” ไปในทิศทางแห่งประชาธิปไตยที่ไม่ต้องสะดุดหยุดเป็นระยะๆ เหมือนที่ผ่านมา ไม่ต้องประสบปัญหาประวัติศาสตร์ซ้ำรอยจาก “รัฐประหาร” ครั่งแล้วครั่งเล่า

ดังนั้นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจึงต้องมีความละเอียดอ่อน มีความรอบคอบ มองการณ์ไกลเป็นแรงขับเคลื่อนในการเร่งกอบกู้ฟื้นฟูความเชื่อมั่นของนักการเมืองและประชาชน ในการยกร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้รัฐธรรมนูญเป็นกลไกทางหนึ่งในการสร้างความสมานฉันท์จากคนแต่ละกลุ่ม แต่ละพรรคให้หันหน้ามาร่วมเดินตามแนวทางการเมืองด้วยวิถีทางเหตุผล จริยธรรม คุณธรรม พร้อมการเสียสละอย่างจริงจัง

สำหรับในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญในขั้นกรรมาธิการนั้น กำหนดให้สภาร่างรัฐธรรมนูญ แต่งตั้งคณะกรรมการกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

๑. ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ได้รับการคัดเลือกตามมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน ๒๕ คน และ

๒. ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน ๑๐ คนตามคำแนะนำของประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติร่วมกันเป็น “คณะกรรมการกร่างรัฐธรรมนูญ”

ในระหว่างที่สภาร่างรัฐธรรมนูญยังปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญนี้ไม่แล้วเสร็จ หากมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อตามที่เหลืออยู่ หรือจากบุคคลที่เคยเป็นสมาชิกสภาแห่งชาติแล้วแต่กรณี เพื่อนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง ภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่มิได้ตำแหน่งว่าง

ในระหว่างที่ยังมิได้แต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่เหลืออยู่

เมื่อคณะกรรมการกร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้จัดทำคำชี้แจงว่าร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นใหม่นั้น มีความแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในเรื่องใดพร้อมด้วยเหตุผลในการแก้ไขไปยังสมาชิก องค์การ และบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๙ เพื่อพิจารณาและเสนอความเห็น

ซึ่งสมาชิก องค์การ และบุคคลที่คณะกรรมการกร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำคำชี้แจงส่งไปให้พิจารณาได้แก่

๑. คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๒. สภานิติบัญญัติแห่งชาติ
๓. คณะรัฐมนตรี
๔. ศาลฎีกา
๕. ศาลปกครองสูงสุด

๖. คณะกรรมการการเลือกตั้ง
๗. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
๘. ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน
๙. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
๑๐. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๑๑. สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๒. สถาบันอุดมศึกษา

และยังให้คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญและเอกสารชี้แจงดังกล่าวให้ประชาชนทั่วไปทราบ ตลอดจนส่งเสริมและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนด้วย

ส่วนในด้านของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเมื่อได้รับร่างรัฐธรรมนูญและเอกสารชี้แจงว่าร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นใหม่นั้นมีความแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในเรื่องใดพร้อมเหตุผลในการแก้ไขแล้ว หากประสงค์จะแปรญัตติแก้ไขเพิ่มเติม ให้กระทำได้เมื่อมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญลงชื่อรับรองไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มีอยู่และต้องยื่นคำขอแปรญัตติพร้อมทั้งเหตุผลก่อนวันนัดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้สมาชิกที่ยื่นคำขอแปรญัตติหรือที่ให้คำรับรองคำแปรญัตติของสมาชิกอื่นแล้ว จะยื่นคำขอแปรญัตติหรือรับรองคำแปรญัตติของสมาชิกอื่นได้อีกไม่ได้

หลังจากพ้น ๓๐ วันนับแต่วันที่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญส่งร่างรัฐธรรมนูญพร้อมเอกสารชี้แจง คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาความคิดเห็นที่ได้รับจากทั้ง ๑๒ องค์กรที่กล่าวมาแล้ว พร้อมทั้งความคิดเห็นที่ได้จากประชาชน และต้องพิจารณาคำแปรญัตติของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งจัดทำรายงานการแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่แก้ไขเพิ่มเติมพร้อมทั้งเหตุผลเผยแพร่ให้ทราบเป็นการทั่วไป แล้วนำเสนอร่างรัฐธรรมนูญต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา

สำหรับในการพิจารณาของสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นการพิจารณาเพื่อให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับและเฉพาะมาตราที่สมาชิกยื่นคำขอแปรญัตติ หรือที่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเสนอ โดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะแปรญัตติแก้ไขเพิ่มเติม

นอกจากที่เคยแปรญัตติไว้มิได้ เว้นแต่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญจะเห็นชอบด้วย หรือ สมาชิกสภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๕ เห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น

โดยทั้งนี้ทั้งนั้นให้สภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญและพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๑๘๐ วันนับแต่วันเปิดประชุมสภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก และ

เมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้เผยแพร่ให้ประชาชนทราบและจัดให้มีการออกเสียงประชามติว่าจะให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ซึ่งต้องจัดทำภายใน ระยะเวลาตั้งแต่ ๑๕ - ๓๐ วันนับแต่วันที่เผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่สภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญประกาศกำหนด

ส่วนการออกเสียงประชามติต้องกระทำภายในวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในการออกเสียงประชามติ ถ้าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงประชามติเห็นชอบให้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาใช้บังคับแล้ว ให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาตินำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และเมื่อทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและใช้บังคับได้

ส่วนคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญก็ยังมีหน้าที่ต่อหลังจากสภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญร่างและพิจารณารัฐธรรมนูญแล้วเสร็จตามกำหนด โดยรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้บัญญัติให้คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญต้องดำเนินการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งนี้ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน ๔๕ วันนับแต่วันที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ เพื่อเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติดำเนินการต่อไป โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน ๔๕ วันนับแต่วันที่ได้รับร่างจากคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ

เพื่อประโยชน์แห่งการขจัดการมีส่วนได้เสีย รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้ยังบัญญัติห้ามมิให้กรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือดำรงตำแหน่ง

LIART

สมาชิกวุฒิสภาภายใน ๒ ปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

สภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งก็สื่อถึงอำนาจหน้าที่อยู่แล้ว คือมีหน้าที่โดยตรงในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้นเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เรียบร้อยแล้วพร้อมๆ ไปได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งเสร็จแล้ว ก็ถือว่าหมดภาระหน้าที่ของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ดังนั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญถือเป็นอันสิ้นสุดลง

ในกรณีที่สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา ๑๘๐ วันนับแต่วันเปิดประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก หรือสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่ให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญก็ดี หรือในการออกเสียงประชามติประชาชนโดยเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบให้ใช้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ดี ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง ในกรณีนี้ให้คณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติประชุมร่วมกับคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้เคยประกาศใช้บังคับมาแล้วฉบับใดฉบับหนึ่งมาปรับปรุงให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วันนับแต่วันออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบ และนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญต่อไป

ในการประชุมร่วมกันในกรณีนี้ให้ประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติทำหน้าที่ประธานในที่ประชุม

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญตามกรณีนี้ให้นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ผังแสดงที่มาของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้รับรองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ จำนวนไม่เกิน ๒,๐๐๐ คน (ได้มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติจำนวน ๑,๕๘๒ คน ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๓ ตอนพิเศษ ๑๒๗ ง วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๕)

สมาชิกสภาแห่งชาติคัดเลือกสมาชิกด้วยตนเองเพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อ "ผู้สมควรได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน ๒๐๐ คน" ให้แล้วเสร็จใน ๗ วัน นับแต่วันเปิดประชุมสภาแห่งชาติครั้งแรก

สมาชิกสภาแห่งชาติสิ้นสุด
กรณีที่ ๑ เมื่อได้คัดเลือกสมาชิกสภาร่าง
รัฐธรรมนูญแล้ว
กรณีที่ ๒ เมื่อครบกำหนดเวลาแล้ว ยังไม่
อาจคัดเลือกได้ครบถ้วน

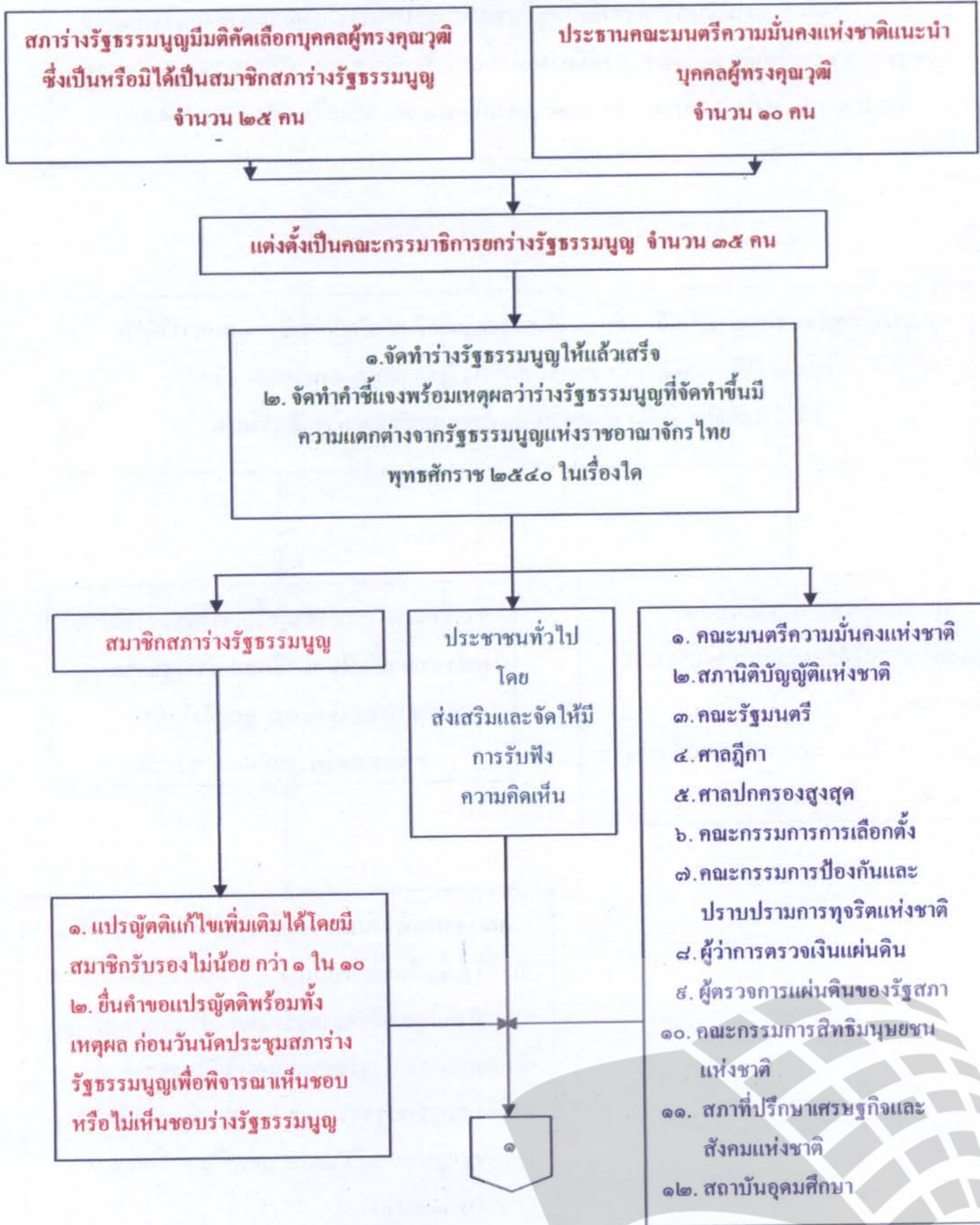
รายชื่อสมาชิกสภาผู้สมควรได้รับการโปรด
เกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
จำนวน ๒๐๐ คน ถูกแจ้งไปยัง
คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

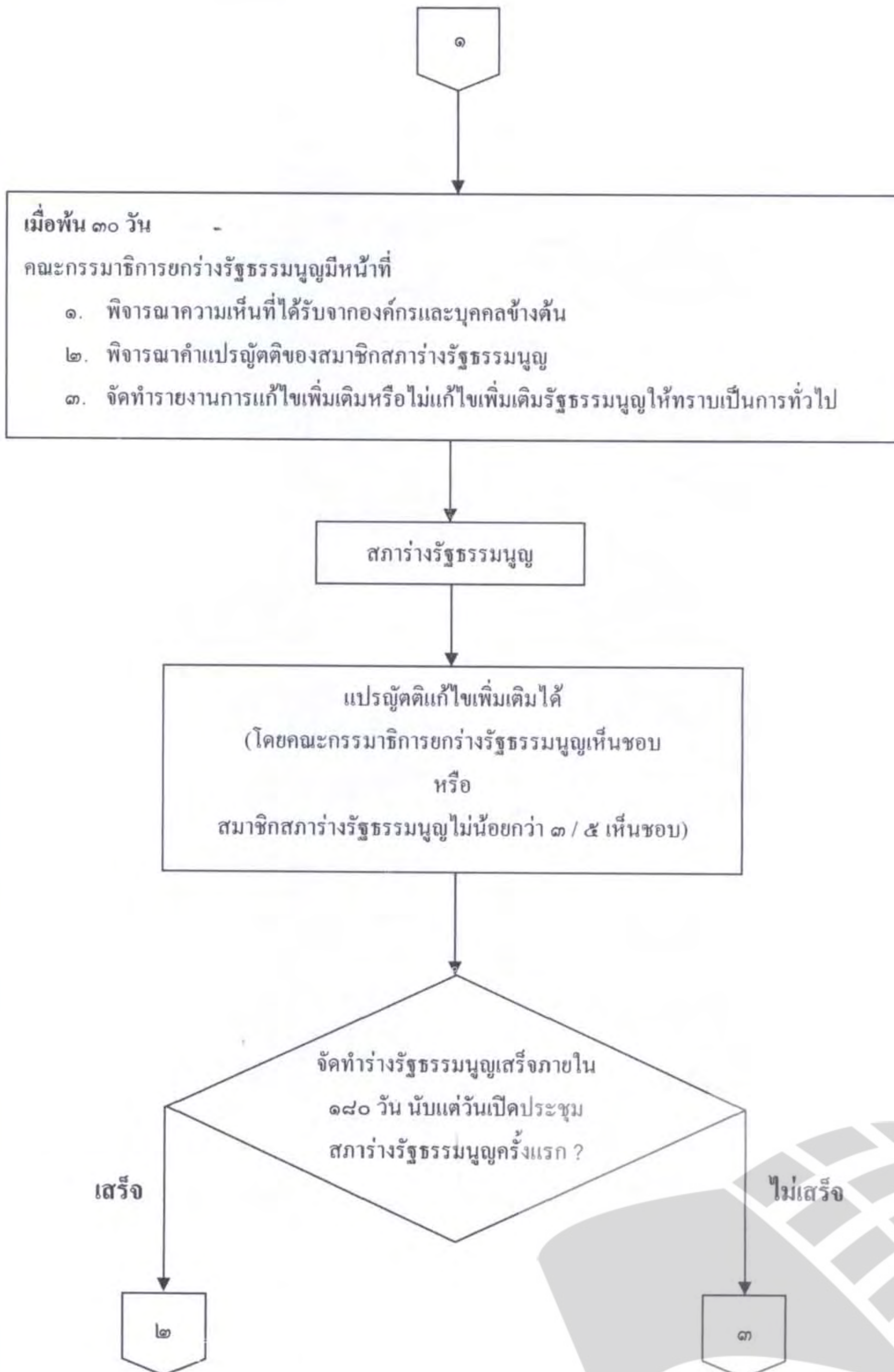
คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกบุคคลตาม
บัญชีรายชื่อดังกล่าวให้เหลือ ๑๐๐ คน และนำความ
กราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง
เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ได้มีการประกาศแต่งตั้ง
สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน ๑๐๐ คน ใน
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๑ ก วันที่ ๑
มกราคม ๒๕๕๐)

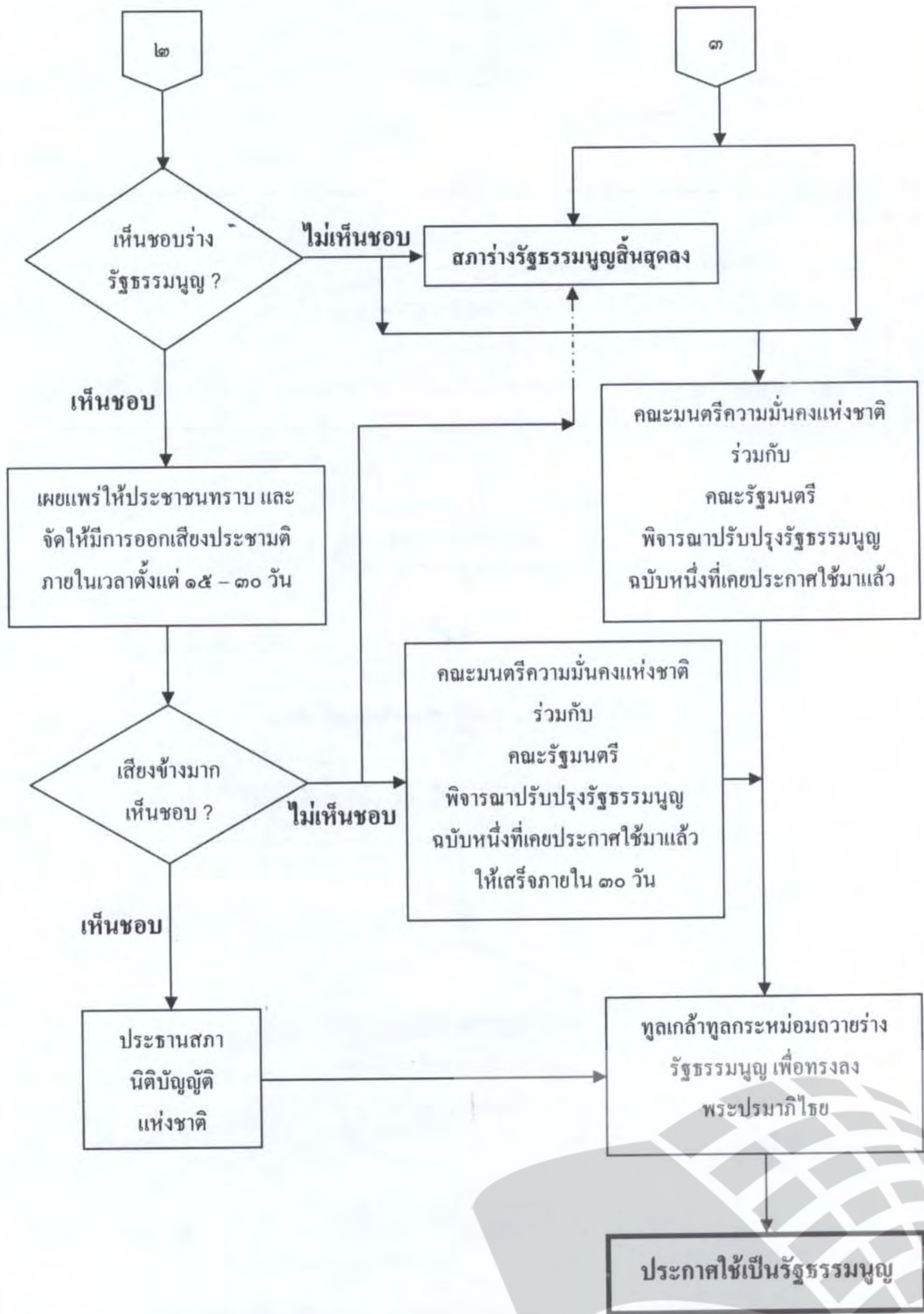

ผังแสดงที่มาของการยกร่างรัฐธรรมนูญ

เงินประจำตำแหน่ง

กรณีเรื่องเงินประจำตำแหน่งและผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาในเมื่อมีตำแหน่ง มีภาระหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติก็ย่อมต้องได้รับค่าตอบแทน

โดยหลังจากคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำการรัฐประหารวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ สำเร็จ ทำให้โครงสร้างการเมืองการปกครองของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง นำมาสู่การสิ้นสุดขององค์กรบางองค์กรในทางกลับกันได้เกิดองค์กรใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ขึ้นมาทดแทน เช่น

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เป็นองค์กรที่ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา

สภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทดแทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่สิ้นสุดโดยประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒ ที่ได้ประกาศยกเลิกไปเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๙ และยังมีกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งจำนวน ๒๕ คน มาจากการเลือกของสภาร่างรัฐธรรมนูญ และอีก ๑๐ คนมาจากการเลือกของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แทนศาลรัฐธรรมนูญที่สิ้นสุดโดยประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓ ที่ได้ประกาศยกเลิกไปเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙

เมื่อมีการตั้งองค์กรใหม่ก็ต้องมีผู้ปฏิบัติงานและเมื่อมาปฏิบัติงานมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบก็ย่อมจะต้องมีการให้เงินเดือน และผลประโยชน์ตอบแทนในการทำงานการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ ซึ่งต้องยอมรับว่าภาระหน้าที่ของบุคลากรในบางองค์กรที่ตั้งขึ้นนั้น ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะตัวและความซื่อสัตย์สุจริตเฉพาะตัว เมื่อมารับหน้าที่ที่ต้องแบกรับความรับผิดชอบโดยตรงต่อบุคคลและต่อพฤติกรรมที่เกิดขึ้นและแบกรับความรับผิดชอบทางอ้อมที่ส่งผลกระทบต่อ

ประเทศไทยไว้ด้วยนั้น ถึงแม้จะตั้งเงินเดือนไว้ในระดับสูงเท่าไรก็ไม่เทียบเท่ากับหน้าที่ที่รับผิดชอบ
เพียงแต่พวกท่านที่เข้ามาบริหารหน้าที่ก็ด้วยจิตสำนึกที่เสียสละอุทิศตัวเพื่อสร้างคามยุติธรรมความ
ชอบธรรมสู่สังคม ดังเช่นบุคลากรในองค์กรคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๖ ก วันที่ ๑๙
มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ว่าด้วย “พระราชกฤษฎีกา เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอื่น
ของประธานสภาและรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติและสภาร่างรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งใน
คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ กรรมาธิการ และผู้ดำรงตำแหน่งในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐”
อันมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ได้กำหนดอัตราเงินประจำตำแหน่งและเงินเพิ่มของ

- ประธานสภาและรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- ประธานสภาและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ
- สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
- ประธานและรองประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
- สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
- ประธานและรองประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
- ตุลาการรัฐธรรมนูญ
- กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ (ซึ่งไม่มีตำแหน่งตามที่กล่าวไว้ข้างต้น)

ในพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ยังได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการได้รับเบี้ยประชุม สิทธิการได้รับ
ค่าพาหนะในการเดินทาง รวมทั้งสิทธิในการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการสำหรับบาง
ตำแหน่งอีกด้วย

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

เพื่อให้คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อยู่ในสถานะที่มีกฎหมายรองรับ จึงบัญญัติให้ “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” กลายสภาพเป็น “คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ” ดังนั้น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคณะแรกจึงประกอบด้วยบุคคล ๘ คน ดังนี้

๑. พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เป็นประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๒. พลอากาศเอก ชลิต พุกผาสุข เป็นรองประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๓. พลเรือเอก สติรพันธ์ เกยานนท์ เป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๔. พลเอก บุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ เป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๕. พลตำรวจเอก โกวิท วัฒนะ เป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๖. พลเอก วินัย ภัททิยกุล เป็นเลขาธิการคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๗. พลโท สพรัง กัลยาณมิตร เป็นผู้ช่วยเลขาธิการคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ
๘. พลโท อนุพงษ์ เผ่าจินดา เป็นผู้ช่วยเลขาธิการคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

และยังให้อำนาจประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติสามารถแต่งตั้งสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเพิ่มได้อีกไม่เกิน ๑๕ คน

ส่วนเรื่องการปฏิบัติงานและการมอบหมายงานของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาตินั้นในกรณีประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติตามลำดับที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติกำหนดทำหน้าที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ และในกรณีที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติและรองประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเลือกสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคนหนึ่งทำหน้าที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ

และในการทำหน้าที่ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติในกรณีที่เห็นสมควร ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีอาจขอให้มีการประชุมร่วมกันของคณะมนตรีความ

LIPT

มั่นคงแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี เพื่อเข้าร่วมพิจารณาและแก้ไขปัญหานั้นเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงแห่งชาติ รวมตลอดทั้งการปรึกษาหารือเป็นครั้งคราวในเรื่องอื่นใดก็ได้

หากพิจารณาถึงภาระหน้าที่ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าบทบาทของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติถูกแทรกซึมอยู่ในเกือบทุกองค์การตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

แม้เมื่อเกิดรัฐประหารใหม่ ๆ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติที่มาจาก “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” จะได้รับความชื่นชมเห็นดีเห็นงามเป็นที่ยกย่องของประชาชน แต่ก็ต้องไม่ลืมว่าการรักษาความนิยมชื่นชมตลอดไปนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ หากองค์การแต่ละองค์การที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติตั้งมานั้นไม่มีผลงานเป็นที่ปรากฏต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะเป็นการพิสูจน์ความจริงให้กระจ่างในกรณีกล่าวหาว่าคณะรัฐบาลสมัยนายฯ ทักษิณ ชินวัตร มีพฤติกรรมทุจริตประพฤติมิชอบอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ต้องเป็นที่ยอมรับของสังคม

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ให้บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญหรือเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

หรืออีกนัยหนึ่งก็คือบรรดาภารกิจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในอดีตให้โอนมาเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งรวมถึงบรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ให้โอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ส่วนองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย ได้ให้เป็นไปตามที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังบัญญัติให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ธุรการและการอื่นใดตามที่ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมอบหมาย

ประกาศ คำสั่ง และการกระทำทั้งหลายในการยึดอำนาจของหัวหน้าและคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถือว่าชอบด้วยกฎหมายและพ้นจากความผิด

ให้บรรดาประกาศและคำสั่งที่ได้ประกาศหรือสั่งตั้งแต่วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ จนถึงวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวฉบับนี้ให้มีผลใช้บังคับในทางนิติบัญญัติ ให้มีผลใช้บังคับในทางบริหาร ให้มีผลใช้บังคับในทางตุลาการ

เป็นการบัญญัติเพื่อให้บรรดาประกาศและบรรดาคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและคณะ ให้มีผลใช้บังคับต่อไปและให้ถือว่าประกาศหรือคำสั่งตลอดจนการปฏิบัติตามคำสั่ง หรือประกาศนั้นไม่ว่าการปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งนั้นจะกระทำก่อนหรือหลังวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นประกาศหรือคำสั่งหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

รวมทั้งให้บรรดาการกระทำทั้งหลายซึ่งได้กระทำเนื่องในการยึดและควบคุมอำนาจการปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ ของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและคณะ รวมตลอดทั้งการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำดังกล่าวหรือของผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือของผู้ซึ่งได้รับคำสั่งจากผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าหรือคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การอันได้กระทำไปเพื่อการดังกล่าว ให้การกระทำดังกล่าวทั้งหมดนั้นไม่ว่าเป็นการกระทำเพื่อให้มีผลบังคับในทางนิติบัญญัติ ในทางบริหาร หรือในทางตุลาการ รวมทั้งการลงโทษและการกระทำอันเป็นการบริหารราชการอย่างอื่นไม่ว่ากระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ให้กระทำ และไม่ว่ากระทำในวันทีกล่าวนั้นหรือก่อนหรือหลังวันที่กล่าวนั้น หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง

LIBRT

การวินิจฉัยตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ในกรณีเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

และในกรณีมีปัญหาเกี่ยวแก่การวินิจฉัยกรณีใดเกิดขึ้นในวงงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือเมื่อมีกรณีที่คณะรัฐมนตรี ขอให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัยให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติวินิจฉัยชี้ขาด

ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีในระหว่างที่ยังมิได้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

เป็นบทบัญญัติสุดท้ายแห่งรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙

จากการที่คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้เข้ายึดอำนาจการปกครองไว้ได้เป็นผลสำเร็จ และได้มีประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓ ให้คณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลงแล้วนั้น ทำให้เกิดสภาพการว่างเว้นจากผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรานี้จึงเป็นการบัญญัติเพื่อให้มีผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดิน และในการนี้ได้ให้ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีไปพลางก่อน ก่อนที่จะมีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

บทสรุป

หลังจากการรัฐประหารในวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๑๐๒ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๙ อันเป็น

LIERT

รัฐธรรมนูญฉบับที่เรียกได้ว่าบัญญัติขึ้นมาขัดตาทัพก่อนที่จะได้บัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้นมา ซึ่งโดยเหตุผลเล็ก ๆ ยังไม่กระจ่างว่าทำไมคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ สิ้นสุดลง ทั้งที่หากจะให้คงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เอาไว้และแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะบางหมวดบางมาตราที่มีปัญหา อาจทำให้ภาพพจน์ของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะดูสวยงามและน่าชื่นชมมาก และการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมในจุดที่คิดว่าเป็นจุดอ่อนจุดบกพร่อง ย่อมเป็นการง่ายกว่าการที่จะมาประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ สิ้นสุดลงและมาประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ เพื่อบัญญัติตั้งองค์กรต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ หรือเพื่อรองรับกิจกรรมใดก็ตาม ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อมีหน้าที่โดยตรงในการจัดทำกรรณการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ อีกทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ยังเป็นการประหยัดทั้งทรัพยากรบุคคลและประหยัดงบประมาณแผ่นดินจำนวนไม่น้อย และที่สำคัญที่สุดก็คืออาจนำมาซึ่งการเลือกตั้งที่รวดเร็ว อันเป็นกรณีที่สามารถปกป้องปัญหาที่รู้อยู่แล้วว่าต้องมีการครหาถึงการอยู่ในอำนาจที่ยาวนานเกินไปของ “คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ” ได้อีกทางหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกบัญญัติขึ้นมาก็โดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ และบุคลากรในองค์กรที่สำคัญทั้งในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านนิติบัญญัติ ด้านยกย่องรัฐธรรมนูญ ต้องยอมรับว่าบุคลากรในองค์กรที่สำคัญเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มาจากการที่ประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติถวายคำแนะนำ หรือโดยประธานคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งเข้ามารับตำแหน่งทั้งนั้น

ดังนั้นไม่ใช่เรื่องแปลกหากบรรดานักการเมืองและประชาชนทั่วไปจะมองจะติดตามการทำงานของบุคลากรในองค์กรเหล่านี้ว่าจะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างโปร่งใส เป็นอิสระ ปราศจากการถูกแทรกแซงทั้งทางตรงและทางอ้อมได้มากน้อยเพียงใด

หรือหากจะพูดอีกนัยหนึ่งก็คือองค์กรที่น่าสังเกตว่าอาจถูกแทรกแซงไม่โดยทางตรงก็โดยทางอ้อมก็คือ

LIBRT

องค์กรนิติบัญญัติ

องค์กรที่ถูกตั้งขึ้นมาก็คือสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ ทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา

ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (มาตรา ๗) บัญญัติให้อำนาจประธานคณะกรรมการความมั่นคง แห่งชาติซึ่งก็คือ พลเอก สนิธิ บุญยรัตกลิน เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิก สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติและรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายบางฉบับจึงอาจถูกมองว่าเอื้อประโยชน์หรือมีส่วนที่ก่อให้เกิด ผลดีต่อญาติพี่น้อง พรรคพวกเพื่อนสนิท หรือบุคคลที่ใกล้ชิดต่อคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ

องค์กรบริหารราชการแผ่นดินซึ่งได้แก่รัฐบาล

ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ (มาตรา ๑๔) บัญญัติให้อำนาจแก่ประธานคณะกรรมการความมั่นคง แห่งชาติ ซึ่งก็คือ พลเอก สนิธิ บุญยรัตกลิน เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

การมีอำนาจแต่งตั้งและปลดนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวก็เท่ากับมีอำนาจในการแต่งตั้ง และการปลดคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ

อำนาจพิเศษของประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติซึ่งก็คือ พลเอก สนิธิ บุญยรัตกลิน ยังคงมีต่อการครอบงำการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีชุดนี้ โดยในกรณีที่ เห็นสมควรประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีอาจขอให้มีการประชุมร่วมกัน ของคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี เพื่อร่วมพิจารณาและแก้ไขปัญหอันเกี่ยวกับ ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ (มาตรา ๓๔) เป็นกรณีบัญญัติเพื่อเปิดช่องทางให้ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติเข้าไปมีบทบาทเปลี่ยนแปลงมติของคณะรัฐมนตรีได้อีกทาง ในกรณีนี้ เท่ากับเปิดโอกาสให้คณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติเข้าไปแทรกแซงการทำงานของคณะรัฐมนตรีได้ ตลอดเวลาเท่าที่ต้องการ

องค์กรรกร่างรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติให้อำนาจแก่ประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติในเกือบทุกขั้นตอนของการแต่งตั้งบุคคล เข้ามารับตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกๆ ให้มีสมาชิกสภาแห่งชาติไม่เกิน ๒,๐๐๐ คน และภายหลังเมื่อสมาชิกสภาแห่งชาติเลือกกันเองให้เหลือ ๒๐๐ คน ส่งให้ประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ และยังให้อำนาจประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติคัดเลือกเหลือ ๑๐๐ คน เพื่อนำชื่อขึ้นทูลเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป

ส่วนในคณะกรรมการกรรกร่างรัฐธรรมนูญก็ให้ประธานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติมีอำนาจแต่งตั้งกรรมการได้ถึง ๑๐ คนใน ๓๕ คน

จุดด้อยของสมาชิกสภากรรกร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการกรรกร่างรัฐธรรมนูญคงพอมองเห็นว่าถูกแทรกแซงโดยคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติเกือบทุกขั้นตอน ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้มีการทำประชามติและให้องค์กรอื่น ๆ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นก็ตาม แต่การจะบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับถาวรนั้นก็อยู่ที่ดุลยพินิจของ คณะกรรมการกรรกร่างรัฐธรรมนูญและสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติว่าต้องการให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นไปในทิศทางไหน ต้องการแนวทางการปกครองในอนาคตเน้นด้านใด ซึ่งการกรรกร่างรัฐธรรมนูญนี้หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญมีจิตเอียงเอน หรือมีการตั้งธงบางประเด็นที่ไม่เหมาะสมไว้ก่อนก็อาจกรรกร่างรัฐธรรมนูญโดยมีการหมกเม็ดเงื่อนไขบางประการไว้ หรือแม้แต่การกรรกร่างรัฐธรรมนูญในลักษณะที่มีบทบัญญัติแอบแฝง ที่เป็นการป้องกันไม่ให้อดีตนายกรัฐมนตรีบางคนกลับเข้ามามีตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือมีตำแหน่งทางการเมืองอื่นอีก ซึ่งกรณีเหล่านี้นับเป็นเรื่องน่าวิตกกังวลและเป็นสิ่งน่ากลัว เป็นเรื่องไม่เหมาะสม เป็นกลไกอันตรายต่อรัฐธรรมนูญเหมือนกัน ซึ่งทุกคนก็คงหวังด้วยความบริสุทธิ์ใจว่าการจะตั้งธงและบัญญัติในสิ่งที่ไม่เหมาะสมคงจะไม่เกิดในรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเป็นแน่แท้ และถึงแม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะบัญญัติว่า หากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสียงข้างมากของผู้มาออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบให้นำรัฐธรรมนูญที่ร่างใหม่นั้นมาใช้บังคับก็ทำให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็อยู่ที่ความจริงใจบวกกับความสามารถของผู้เกี่ยวข้อง ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญได้

ประชาสัมพันธ์และชักชวนให้ประชาชนสนใจและต้องการเข้ามีส่วนร่วมในการยกร่างรัฐธรรมนูญแต่
ไหนอย่างไร

ซึ่งหากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญต้องการลดกระแสแห่งการ
ถูกวิพากษ์วิจารณ์กรณีถูกครอบงำแทรกแซงโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใน
การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญมีทางออกเป็นทางเลือกอีกทาง โดยต้องดำเนินการด้านประชาสัมพันธ์ใน
เนื้อหาสาระจุดเด่นจุดด้อย ในแต่ละประเด็นของร่างรัฐธรรมนูญสู่ประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วถึง
อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อหวังผลให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีการตื่นตัวออกมาใช้สิทธิมีส่วนร่วมใน
การแสดงประชามติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแสดง
ประชามติเห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ อาจทำให้ภาพพจน์ของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ
ดูดีเป็นอิสระ พ้นจากข้อครหาในประเด็นการถูกครอบงำแทรกแซงได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญควรต้องหาทางสื่อสารให้ประชาชน
ได้รับรู้ในแต่ละขั้นตอนของการยกร่างรัฐธรรมนูญเป็นระยะ ๆ ในหลายสื่อไม่ว่าจะโดยทางวิทยุ
กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และสื่อโดยการขอให้บุคลากรภาครัฐที่มีอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ร่วมมือ
กับภาคเอกชนช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ สิ่งเหล่านี้หากกระทำโดยบริสุทธิ์ใจและมีความตั้งใจ
จริงหวังให้เกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติเป็นรูปธรรมเป็นหลัก ไม่ใช่เพียงเพื่อให้พื้น
ภาระหน้าที่ หรือไม่ใช่แค่ภาพลวงเท่านั้น อาจทำให้ภาพพจน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำกร
ยกร่างรัฐธรรมนูญอยู่ในใจอยู่ในความเชื่อใจศรัทธาของประชาชนไปได้อีกนาน ภาพที่ว่าคณะผู้จัดทำ
ร่างรัฐธรรมนูญอยู่ภายใต้การครอบงำของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติคงถูกลบออกจากใจของ
ประชาชนไปได้ และประวัติศาสตร์หน้านี้คงสวยงามไม่น้อย

หวังว่าการบัญญัติ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐” คงเป็น
ที่ยอมรับต่อสาธารณชนอย่างจริงใจและเป็นรูปแบบ กติกา แบบแผนการเมืองการปกครองที่น่าพา
ประชาชนและประเทศชาติสู่ทิศทางที่เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงเป็นรูปธรรมยั่งยืนนานอารยะประเทศ
โดยสามารถบังคับใช้สืบต่อไปภายภาคหน้าเป็น ๕๐ ปีเป็น ๑๐๐ ปี เพื่อสมศักดิ์ศรีและเกียรติ
แห่งความเป็นกฎหมาย “รัฐธรรมนูญ”

LIIRT

ศาสนาประจำชาติกับรัฐธรรมนูญ

ชนาทร จิตติเดโช*

การบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” กำลังเป็นประเด็นที่พระสงฆ์และฆราวาสบางกลุ่มได้เรียกร้องให้มีในรัฐธรรมนูญฉบับที่กำลังร่างอยู่ จนนำไปสู่การถกเถียงกันในสังคมอย่างกว้างขวางว่าการบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่

การบัญญัติรัฐธรรมนูญนั้นถือกำเนิดขึ้นในประเทศตะวันตกที่ปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตย การบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่ประเทศเราเรียนรู้และรับเอาอิทธิพลของประเทศตะวันตก ดังนั้น เราจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่จะพูดถึงเหตุผลในการบัญญัติเรื่องศาสนาไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศตะวันตก

*น.บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, น.บ.ท., น.ม. (กฎหมายมหาชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นิติกร ๕ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

LI
RT

ประเทศในตะวันตกนั้นเป็นดินแดนที่เรียนรู้เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างศาสนาหรือระหว่างนิกายในศาสนาที่ยาวนานซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้มีการบัญญัติเรื่องศาสนาไว้ในรัฐธรรมนูญ

ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาในตะวันตกสามารถย้อนไปถึงสมัยกลางของยุโรป (Middle Ages) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๖-๑๕ ซึ่งเป็นยุคที่ศาสนจักรโรมันคาทอลิกโดยมีสันตะปาปา (Pope) แห่งกรุงโรมเป็นศูนย์กลางอำนาจมีอำนาจอันยิ่งใหญ่ครอบคลุมทั่วทวีปยุโรป โดยที่ศาสนจักรได้อ้างว่าต้องมีอำนาจเหนืออาณาจักรเพื่อจะนำพาสังคมมนุษย์ไปสู่คุณธรรม

แต่ความจริงที่เกิดขึ้นหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ อำนาจอันยิ่งใหญ่ของศาสนจักรโรมันคาทอลิกได้ครอบงำปิดกั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ของมนุษย์ และนำไปสู่การเบียดเบียน “พวกนอกศาสนา” และก่อให้เกิดสงครามศาสนา ตลอดจนก่อให้เกิดการเสื่อมศีลธรรมและการฉ้อฉลของคณะสงฆ์ ดังนั้นรัฐเทวธิปไตย (Theocracy) ในสมัยกลางจึงเป็นอันตรายต่อเสรีภาพของราษฎร และเป็นอันตรายต่อศาสนาเอง เพราะสิ่งที่เป็นใหญ่สูงสุดหาใช่พระธรรมคำสอนของพระศาสดาไม่แต่กลับเป็นกลุ่มนักบวชหรือผู้คลั่งอำนาจซึ่งกดขี่บีฑาเอาเปรียบประชาชนในนามของพระเจ้า

ในที่สุดจึงเกิดการกระด้างกระเดื่องของประชาชนไม่ยอมรับความชอบธรรมในอำนาจการปกครองของพระสันตะปาปาที่กรุงโรมอีกต่อไป จนเกิดกระบวนการที่เรียกว่าการปฏิรูปศาสนา (Reformation) และมีการตั้งนิกายขึ้นใหม่เรียกว่านิกาย “โปรเตสแตนต์” (Protestant) อันเป็นการประกาศคัดค้านและเลิกนับถืออำนาจศาสนจักรและสันตะปาปาอย่างเป็นทางการ และหันมานับถือพระเจ้าและคัมภีร์ไบเบิลโดยไม่ผ่านศาสนจักรจนกระทั่งนำไปสู่การล่มสลายของศาสนจักรโรมันคาทอลิก ทำให้ศาสนาคริสต์แตกออกเป็นหลายนิกายในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖

ขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางความคิดของนักปรัชญาการเมืองของยุโรปหลายท่าน เช่น ดังเต (Dante) และมาร์ซิลิโอ แห่งพาดัว (Marsilio of Padua) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔, มาคิอาเวลลี (Machiavelli) และฌอง โบแดง (Jean Bodin) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ที่ได้เสนอว่าอำนาจอธิปไตยต้องเป็นของกษัตริย์ ไม่ใช่เป็นของพระสันตะปาปา และข้อเท็จจริงทางสังคมที่เกิดขึ้นก็คือเมื่อศาสนจักรโรมันคาทอลิกล่มสลายลง ทวีปยุโรปซึ่งเคยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้อำนาจของศาสนจักรโรมันคาทอลิกที่อำนาจอธิปไตยเป็นของสันตะปาปาก็ได้แตกออกเป็นรัฐชาติ (Nation-State) โดยที่มีกษัตริย์ค่อย ๆ รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางจนมีอำนาจเด็ดขาดเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่อำนาจอธิปไตยเป็นของกษัตริย์ในที่สุด ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษ

ที่ ๑๖-๑๗

แต่กระนั้นปัญหาทางศาสนาในยุโรปก็ยังไม่จบลงเพราะผู้ปกครองในรัฐระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่างต้องการให้ลัทธิความเชื่อศาสนานิกายที่ตนนับถือเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับแก่ประชาชนในฐานะที่เป็นกฎเกณฑ์สากลที่ถูกต้องในฐานะ “ศาสนาประจำชาติ” ซึ่งกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์มักจะใช้อำนาจในการแทรกแซงความเชื่อทางศาสนาของประชาชนในประเทศทำให้เกิดความวุ่นวายอันมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางศาสนาขึ้นบ่อยครั้ง จนนำไปสู่การชนหน้า เกิดเป็นสงครามระหว่างศาสนา (นิกาย) จนทำให้มีการอพยพหนีออกจากประเทศ ดังเช่นชาวอเมริกันส่วนหนึ่งได้อพยพมาจากยุโรปก็ด้วยสาเหตุจากความขัดแย้งทางศาสนา

หลังจากต้องต่อสู้กับอำนาจของศาสนจักรแล้วสังคมตะวันตกก็ต้องต่อสู้กับอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกครั้งเพื่อสิทธิและเสรีภาพของตนซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนาด้วย โดยที่ความคิดของนักปรัชญาการเมืองเสรีนิยม (Liberalism) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ อย่างเช่น จอห์น ล็อก (John Lock) และ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ได้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อการนำประเทศตะวันตกก้าวไปสู่การเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยที่ได้แยกรัฐและศาสนาออกจากกันหรือเรียกว่า “รัฐฆราวาส” (Secular State)

การเป็นรัฐฆราวาสนั้น รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องของศาสนา เพราะถือว่าศาสนาเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล รัฐจะให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนทุกคน ตราบเท่าที่การนับถือศาสนานั้นไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังที่ จอห์น ล็อก เคยกล่าวไว้ว่า

“ประชาชนตั้งรัฐบาลขึ้นมาเพื่อที่จะเสริมสร้างและรักษาสิทธิทางธรรมชาติ ชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของเขาไว้ แต่รัฐบาลไม่ได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อดูแลให้วิญญาณของประชาชนเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วได้ไปพบกับพระเจ้าบนสวรรค์ ถึงแม้ว่าการทำให้วิญญาณรอดพ้นไปสู่สุคติจะเป็นเรื่องที่ดี แต่นั่นไม่ใช่หน้าที่ที่แท้จริงของรัฐบาล การรักษาโรคภัยไข้เจ็บเป็นภารกิจที่ดี แต่ไม่ใช่ภารกิจของคนที่ไม่ได้จบมาทางแพทย์ การช่วยให้วิญญาณรอดพ้นจึงไม่ใช่กิจของรัฐบาลแต่เป็นภารกิจของฝ่ายศาสนา”^๑

^๑ มอริซ แครนสตัน (Maurice Cranston) ส. ศิวรักษ์ (แปล), “บทสนทนาทางการเมืองเรื่องความมีใจ

กว้าง” ใน ประชญาการเมือง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๒๕-๕๐

ปัจจุบันรัฐเสรีประชาธิปไตยในตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตก จึงมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่แยกรัฐและศาสนาออกจากกันอย่างชัดเจน

ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น แนวความคิดดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นในบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบทแรก (First Amendment) ในปี ค.ศ.๑๗๙๑ โดยบทบัญญัติดังกล่าวมีใจความว่า “สภานิติบัญญัติจะไม่ออกกฎหมายทำการสถาปนาศาสนาใดศาสนาหนึ่งขึ้นโดยเฉพาะ หรือห้ามการปฏิบัติศาสนกิจโดยเสรี”

สหรัฐอเมริกาจึงเป็นประเทศที่ยึดหลักของการแยกรัฐออกจากศาสนาโดยห้ามสถาปนาศาสนาประจำชาติ ดังที่ โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) เคยกล่าวไว้ว่า “ศาสนานั้นเป็นของมนุษย์กับพระเจ้าเท่านั้น องค์กรอภิปัตย์หรือฝ่ายการเมืองต้องไม่มาเกี่ยวข้องกับด้วย”

ซึ่งต่อมาในภายหลังได้มีการตีความโดยศาลแห่งสหรัฐว่า “ทั้งมลรัฐและรัฐบาลกลางไม่สามารถสถาปนาศาสนาได้ ไม่มีใครที่จะออกกฎหมายช่วยศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ช่วยศาสนาทุกศาสนา หรือให้สิทธิพิเศษศาสนาหนึ่งศาสนาใดมากกว่าศาสนาอื่น ไม่มีใครที่จะสามารถบังคับหรือจูงใจบุคคลให้ไปโบสถ์หรือไม่ไปโบสถ์โดยไม่เต็มใจได้ หรือบังคับให้เขามีความเชื่อหรือไม่เชื่อในศาสนาได้”^๒

ในประเทศฝรั่งเศสแนวความคิดดังกล่าวได้ปรากฏในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.๑๗๘๙ มาตรา ๑๐ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมไม่ต้องหวั่นเกรงต่อการแสดงความคิดเห็นของตน แม้จะเป็นเรื่องทางศาสนาก็ตาม ถ้าการแสดงออกนั้นไม่กระทบกระเทือนความสงบเรียบร้อยที่กำหนดโดยรัฐบัญญัติ”

ต่อมารัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ มาตรา ๑ บัญญัติว่า “ฝรั่งเศสเป็นสาธารณรัฐที่มีอาจแบ่งแยกได้ เป็นกลางทางศาสนา เป็นประชาธิปไตย และเป็นของสังคม สาธารณรัฐรับรองความเสมอภาคตามกฎหมายของพลเมืองโดยไม่แบ่งแยกแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา สาธารณรัฐเคารพต่อความเชื่อของทุกนิกาย โครงสร้างของสาธารณรัฐเป็นการกระจายอำนาจทาง

^๒คดี Everson v. Board of Education, 330 U.S. 1, 16 (1947)

ปกครอง”

และได้มีกฎหมายฉบับลงวันที่ ๙ ธันวาคม ๑๙๐๕ บัญญัติถึงการแยกศาสนจักรออกจากอาณาจักรโดยเด็ดขาดว่า “สาธารณรัฐไม่รับรอง ไม่สนับสนุนทางการเงิน และไม่อุดหนุนใดๆแก่ทุก ๆ ลัทธิ”

ประเทศสหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสจึงเป็นประเทศที่แยกรัฐกับศาสนาออกจากกันอย่างเด็ดขาด ทำให้รัฐต้องเป็นกลางทางศาสนา รัฐไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในการจัดการหรือการดำเนินการของศาสนจักร ตลอดจนการให้เงินสนับสนุนในกิจกรรมใด ๆ ของศาสนา และรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาของประชาชน แต่การเป็นรัฐฆราวาสที่แยกรัฐกับศาสนาออกจากกันนั้นไม่ได้หมายความว่าจะทำให้ประชาชนไร้ศาสนาหรือศีลธรรมแต่เป็นวิธีการขจัดความขัดแย้งทางศาสนาเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยซึ่งได้รับอิทธิพลการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการบัญญัติรัฐธรรมนูญมาจากประเทศตะวันตกนั้น รัฐธรรมนูญได้รับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนามาตลอด แต่ที่บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และในทางปฏิบัติรัฐก็ให้การอุปถัมภ์ศาสนาตลอด ซึ่งการที่รัฐให้การอุปถัมภ์ศาสนานี้เองที่ถือได้ว่าประเทศไทยไม่ได้แยกรัฐออกจากศาสนาอย่างเด็ดขาดเหมือนรัฐเสรีประชาธิปไตยในตะวันตก

อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญทุกฉบับไม่เคยมีการบัญญัติให้ศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติมาก่อนเลย แต่คนไทยก็เข้าใจว่าประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตลอด จึงมีกระแสเรียกร้องให้มีการบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งปรากฏชัดเจนตั้งแต่สมัยร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ และต่อมาก็ได้เกิดกระแสเรียกร้องอีกครั้งหนึ่งเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปัจจุบัน

ปัญหาก็คือประเทศไทยเราจะบัญญัติ “รัฐธรรมนูญแบบไทยๆ” โดยบัญญัติให้ “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” จะเหมาะสมหรือไม่ เพราะประเทศไทยไม่เคยมีความขัดแย้งทางศาสนาเหมือนประเทศตะวันตก สภาพสังคมไทยก็ต่างจากฝรั่ง หรือดังที่มีผู้กล่าวอ้างอยู่เสมอ

LIRIT

ว่า “ฝรั่งกินขนมปัง คนไทยกินข้าว” เราจึงไม่ต้องตามฝรั่ง

เหตุผลของฝ่ายที่เรียกร้องให้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมีหลากหลาย แต่ก็พอที่จะสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับชาติไทยมาตั้งแต่อดีตและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย
๒. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย
๓. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการคุ้มครองจากรัฐมากยิ่งขึ้น
๔. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากยิ่งขึ้น
๕. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป
๖. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไม่ได้ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของศาสนาอื่นจึงไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชาติ

ผู้เขียนเป็นฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยขอให้เหตุผลโต้แย้งในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

๑. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับชาติไทยมาตั้งแต่อดีตและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย

ฝ่ายที่เรียกร้องให้รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติได้ให้เหตุผลว่าสังคมไทยเป็นสังคมพุทธมาแต่โบราณ พระมหากษัตริย์ตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันทรงเป็นพุทธมามกะ และให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา โดยอ้างพระราชปรากรม พระราชปณิธาน พระราชนิพนธ์ ของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ^๓ การที่พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณนี้เองที่ทำให้นักวิชาการทาง

^๓ ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีผู้กล่าวรายละเอียดไว้จำนวนมากแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องกล่าวในที่นี้อีก

พระพุทธศาสนาบางท่านได้กล่าวสรุปว่า “ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา”^๕ และ “พระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทย”^๕ บางท่านถึงกับสรุปว่า “สถาบันกษัตริย์และสถาบันสงฆ์พร้อมด้วยชาวพุทธเท่านั้นเป็นผู้ก่อตั้งประเทศไทย” “ชาวพุทธเป็นผู้ก่อตั้งประเทศไทยฉะนั้นประเทศไทยจึงเป็นของชาวพุทธ”^๖ และ “ศาสนาอื่นไม่มีส่วนในการสร้างชาติสร้างแผ่นดิน”^๗

ประเด็นดังกล่าวเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับชาติไทยมาตั้งแต่อดีต และเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย และรัฐไทยในอดีตก็เคยใช้พระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง และมีหลักฐานคือพระราชปรารภ พระราชปณิธาน พระราชนิพนธ์ ของพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ข้อสรุปในทำนองที่ว่า “พระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทย” ก็ดี หรือ “ประเทศไทยเป็นของชาวพุทธ” ก็ดี เป็นการสรุปที่เกินเลยไป เพราะประวัติศาสตร์ก็ได้ชี้ให้เห็นว่ามีคนก็นับถือศาสนาอื่นที่มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นชาติไทยด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงไม่ควรผูกมัดชาติไทยและความเป็นไทยไว้กับพระพุทธศาสนาเพียงศาสนาเดียวเท่านั้น

สิ่งสำคัญที่ต้องเข้าใจก็คือแม้ว่าศูนย์กลางอำนาจรัฐไทยในอดีตจะมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่รัฐไทยในอดีตหาได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเหนือพื้นที่ที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันทั้งหมดไม่ เมื่อรัฐไทยได้ขยายอำนาจเป็นรัฐชาติตั้งในปัจจุบันก็ได้รวบรวมเอาดินแดนที่ไม่ใช่เป็นของชนชาติไทยและชาวพุทธไว้ด้วย ดังที่เห็นได้ชัดเจนคือหัวเมืองมลายูซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวมลายูที่นับถือศาสนาอิสลามมาแต่เดิมก็ได้ถูกรวบรวมเข้ามาเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน หรือ

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑,๔๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^๖ ดุสิต ไสภิตชา, ทำไมรัฐธรรมนูญไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ (อุบลราชธานี : บริษัท โรงพิมพ์ทองกมล จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า (๓).

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๘.

ดินแดนชายขอบซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชนเผ่าต่าง ๆ ที่เป็นชนกลุ่มน้อยก็ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่นับถือผี (Animism) ดังนั้น หากเราจะผูกมัด “ความเป็นไทย” ไว้กับการนับถือพระพุทธศาสนาก็เท่ากับกีดกัน คนที่นับถือศาสนาอื่นออกจาก “ความเป็นไทย”

นอกจากนั้นการที่มีผู้เรียกร้องให้รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติก็เพราะเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต คือ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”

อันที่จริงแล้ว สถาบัน “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ที่สังคมไทยยึดถือว่าเป็นสถาบัน หลักของสังคมไทยนั้นเกิดจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) นำเอา คำขวัญของประเทศอังกฤษ คือ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” (God, King and Country) มา อธิบายสถาบันหลักของสังคมไทย คำขวัญนี้ได้ทำให้สามสถาบันกลายเป็นอุดมการณ์ของรัฐไทย ทั้ง ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสืบมาจนถึงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.๒๔๗๕^๖

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่า “ศาสนา” ที่จะไปด้วยกันได้ กับอุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” นั้นหมายถึง พระพุทธศาสนา ดังนั้น “ศาสนา” ในที่ นี้จึงหมายถึง “พระพุทธศาสนา” เท่านั้น ไม่รวมถึงศาสนาอื่นซึ่งมีประชาชนนับถือ^๗ แต่ต่อมาหลังการ เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.๒๔๗๕ เรามีรัฐธรรมนูญทำหน้าที่กำหนดโครงสร้างสถาบันทางการเมือง ซึ่ง “ชาติ และพระมหากษัตริย์” ได้รับการรับรองให้เป็นสถาบันที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่ “ศาสนา” ไม่ได้ได้รับการรับรองเป็น “สถาบัน” ภายใต้รัฐธรรมนูญแต่อย่างใด อาจจะด้วยเหตุผลว่า “ศาสนา” ไม่ได้ เป็น “สถาบันทางการเมือง” ที่ใช้อำนาจอรัฐ ดังนั้นเรื่องศาสนาจึงเป็นเรื่องที่รัฐธรรมนูญได้เปิดพื้นที่ให้ เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่จะกำหนดเอาเอง

แต่ไม่ว่าเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม การที่ศาสนาไม่ได้รับรองให้เป็น “สถาบัน” ในรัฐธรรมนูญ แต่ในวัฒนธรรมไทยกลับยังยึดถือสามสถาบันดังกล่าวเป็นอุดมการณ์ของรัฐอยู่นั้นได้ก่อให้เกิดปัญหา

^๖ นิธิ เอียวศรีวงศ์, “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์”, มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑๒๕๗ วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๗, หน้า ๓๓.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ขึ้นมาว่าคำว่า “ศาสนา” ที่สังคมไทยยังยึดถือว่าเป็นหนึ่งใน “สถาบัน” ทั้งสามอยู่นั้น ยังคงหมายถึง พระพุทธศาสนาเพียงศาสนาเดียวหรือหมายถึงทุกศาสนาที่มีคนไทยนับถือ ดังนั้นคำว่า “ศาสนา” ใน อุดมการณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” จึงกลายเป็นคำที่คลุมเครือ แม้จะมีผู้พยายามให้นิยาม ใหม่ว่าหมายถึงทุกศาสนาที่คนไทยนับถือ แต่ก็มีผู้ที่เห็นว่านี่คือการบังอาจแก้ไขพระบรมราชโองการ ของรัชกาลที่ ๖ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมาย^{๑๐} ในความเป็นจริงแล้วสังคมไทยยังเชื่อว่าพระพุทธศาสนาเป็น หนึ่งในสามสถาบันหลักของสังคมมาตลอด

ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาหลายท่านเห็นว่าในความเป็นจริงหรือ ทางพฤตินัยเรายอมรับกันมาตลอดว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพียงแต่ไม่ได้มีการ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ดังนั้น ในเมื่อรัฐธรรมนูญได้เขียนเรื่องอื่นไว้ร้อยเรื่องพันเรื่องได้ ทำไม ถึงเขียนคำว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไม่ได้?^{๑๑} ซึ่งเป็นการเขียนเพื่อจะให้ไปตาม “ความเป็นจริง” ทางประวัติศาสตร์ของชาติ^{๑๒} หรือดังที่บางท่านเห็นว่าการเขียนรัฐธรรมนูญเป็นการ นำเอาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมของชาติที่สืบสานกันมาแล้วแต่อดีตมาลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น^{๑๓}

แต่ความเห็นดังกล่าวอาจลืมนิดไปว่า การเขียนรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเขียนกติกาสูงสุดของ สังคมที่กำหนดโครงสร้างองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ กำหนดหน้าที่ของรัฐ สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน เป็นเรื่องของการกำหนดกติกาที่จะใช้กับเหตุการณ์ในอนาคต รัฐธรรมนูญไม่ใช่ “จดหมายเหตุ” ที่ใช้ บันทึกรับ “ความเป็นจริง” ทางประวัติศาสตร์ (ถึงแม้จะเป็นความจริง) ดังนั้น หากการเขียนรัฐธรรมนูญ เรื่องใดไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในอนาคตแล้วก็ไม่จำเป็นต้องเขียนลงไปไม่ว่าจะสั้นหรือยาว ในเมื่อเรา

^{๑๐} เสถียรพงษ์ วรรณปก, “พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติไทย” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๘, หน้า ๖.

^{๑๑} ดุสิต โสภิตชา, อ้างแล้ว, หน้า (๕).

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๙.

^{๑๓} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : บริษัท แปดสิบเจ็ด(๒๕๕๕) จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖.

LIART

สามารถเขียนรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของสังคมตัวเอง เราก็สามารถที่จะกำหนดสถาบันหลักของสังคมได้ เพราะเป็นการเขียนรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย หากเราไม่ยอมรับความจริงข้อนี้ เราก็ไม่ควรที่จะเขียนรัฐธรรมนูญ แต่ควรกลับไปใช้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หากเราเขียนรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยเราก็มีสิทธิที่จะกำหนดให้ “ศาสนา” ไม่เป็น “สถาบันทางการเมือง” แต่ให้เป็นเสรีภาพของประชาชนที่จะเลือกได้เราไม่จำเป็นที่จะต้องยึดติดกับอดีตแต่อย่างใด

นอกจากนั้นแล้ว แม้ว่าเราจะไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ได้หมายความว่าเราปฏิเสธความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชาติไทยในอดีตแต่อย่างใด และสำหรับในอนาคตนั้นตราบใดที่คนไทยยังนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็ยังมีความสำคัญในวัฒนธรรมไทย ดังที่ ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า “ถึงจะเขียนหรือไม่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธศาสนาก็เป็นศาสนาประจำชาติไทยอย่างปฏิเสธไม่ได้ และตราไว้อย่างเปิดเผยชัดเจนในรัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมอยู่แล้ว”^{๑๔}

๒. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย

เหตุผลสำคัญอันหนึ่งที่มีผู้เรียกร้องให้บัญญัติรัฐธรรมนูญรับรองพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็เพราะเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือมากที่สุด และมีผู้เห็นว่าการบัญญัติให้พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาของเสียงข้างมากเป็นศาสนาประจำชาติเป็นการสอดคล้องกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นการปกครองโดยเสียงข้างมาก^{๑๕}

แต่ความคิดดังกล่าวอาจจะลืมนึกไปว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยเสียงข้างมากก็จริง แต่ยังต้องรักษาสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อยด้วย เราไม่สามารถอ้างเสียงข้างมากไปลดทอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อยได้ คนที่นับถือศาสนาซึ่งเป็นเสียงข้างน้อยนั้นยังมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการปฏิบัติจากรัฐเท่าเทียมกับคนที่นับถือศาสนาของเสียงข้างมาก การบัญญัติรัฐธรรมนูญให้รับรองพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติด้วยเหตุผลว่าเป็นศาสนาของเสียงส่วนใหญ่โดยคาดหวังว่าจะได้รับการดูแลจากรัฐ ดีกว่าศาสนาของเสียงข้างน้อยจึงไม่สอดคล้อง

^{๑๔} นิธิ เอียวศรีวงศ์, “รัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมไทย” ใน ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ (กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๑.

^{๑๕} ดุสิต โสภิตา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓๘ : พระเทพดิลก (ระแบบ/รัฐญาโณ), อ้างแล้ว, หน้า ๓๑.

กับหลักการประชาธิปไตยแต่อย่างใด

นอกจากนั้น สำหรับเรื่องการนับถือศาสนายังมีปัญหว่าศาสนาของเสียงข้างมาก หมายถึงอะไร? จะใช้หลักเกณฑ์ใดตัดสิน? หากเราถือเอาว่าการเป็นชาวพุทธนั้นถือตามที่ปรากฏใน บัตรประจำตัวประชาชน เราก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของเสียงข้างมาก แต่หาก พิจารณาเนื้อหาสาระจริง ๆ แล้วปัญหว่าปัจจุบันคนไทยเป็นชาวพุทธที่แท้หรือไม่? หรือเป็นชาวพุทธ แค่ในบัตรประจำตัวประชาชน จริง ๆ แล้วนับถือทั้งผี ทั้งไสย ทั้งพราหมณ์ ทั้งพุทธ ผสมกัน ก็เป็น ประเด็นปัญหาที่ถกเถียงกันได้อีกมากมายซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวรายละเอียดไว้ ณ ที่นี้

แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สำคัญเท่ากับการที่เรามีหลักรัฐธรรมนูญที่สำคัญซึ่งใช้มาตลอดคือ การให้เสรีภาพแก่ประชาชนที่จะนับถือศาสนาใดก็ได้ และจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยรัฐอันเนื่องมาจาก เหตุที่ถือศาสนาแตกต่างจากบุคคลอื่น^{๑๑} ซึ่งผู้ที่เสนอให้รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติก็ไม่ได้ปฏิเสธหลักการดังกล่าว และยังคงต้องการให้คงหลักการดังกล่าวไว้ ซึ่ง หลักการดังกล่าวทำให้คนไทยมีสิทธิที่จะเปลี่ยนการนับถือศาสนาไปนับถือศาสนาใดก็ได้ ดังนั้น หาก ศาสนาประจำชาติหมายถึงศาสนาที่มีคนในชาตินับถือ มากที่สุด ถ้าสมมติว่าในอนาคตมีคนไทยหันไปนับถือ ศาสนาอื่นมากกว่าพระพุทธศาสนา เราจะถือว่า พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาประจำชาติอยู่อีกหรือไม่? หรือเราจะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญบัญญัติให้ศาสนาอื่นเป็น ศาสนาประจำชาติ? (ถึงแม้ว่าความเป็นจริงจะมีโอกาส

^{๑๑} เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อ หน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือ ปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น”

ขึ้นได้น้อยมากก็ตาม แต่การเขียนรัฐธรรมนูญต้องเขียนเพื่อเหตุการณ์ในอนาคต ไม่ใช่เขียนเรื่องในอดีต) ด้วยเหตุนี้เองที่เป็นเหตุผลว่า ทำไมประเทศเสรีประชาธิปไตยที่รับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาจึงไม่มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ นั่นก็เพราะการบัญญัติให้มีศาสนาประจำชาติกับการให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาเป็นตรรกะที่ขัดแย้งกันเอง ดังนั้น หากศาสนาประจำชาติหมายถึงศาสนาที่มีคนในชาตินับถือมากที่สุด เราก็ไม่สามารถบัญญัติรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติพร้อมกับการบัญญัติให้ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาได้ เว้นเสียแต่เราจะบัญญัติห้ามไม่ให้ประชาชนเปลี่ยนการนับถือศาสนาเท่านั้นจึงจะไปด้วยกันได้กับการบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ในปัจจุบันเราคงก็ไม่อาจทำเช่นนั้นได้

แน่นอนว่าชาวพุทธไม่ต้องการให้คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น แต่หากเกิดเป็นเช่นนั้นจริงก็ต้องทำใจยอมรับ ถึงแม้ว่าไม่อาจทำใจยอมรับได้และไม่อยากให้เป็น เราก็ไม่อาจไปกีดกันเขาได้ เพราะการนับถือศาสนาเป็นเรื่องภายในจิตใจที่ไม่อาจมีใครไปบังคับได้ (หากจะบังคับได้ก็เป็นเรื่องของการแสดงออกและการปฏิบัติตามหลักศาสนาและความเชื่อเท่านั้น)

๓. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการคุ้มครองจากรัฐมากยิ่งขึ้น

ฝ่ายที่เห็นควรบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ มักจะเกิดจากความกลัวว่าหากไม่บัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ศาสนาอื่นก็จะเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยมากขึ้น ประเทศไทยก็จะกลายเป็น “ตลาดเสรีทางศาสนา”^{๑๗} ทำให้ “สงครามแย่งชิงมวลชนทางศาสนา” ทวีความรุนแรง^{๑๘} ทำให้พระพุทธศาสนา “สูญเสียมวลชน” ซึ่งการสูญเสียมวลชนเป็นเรื่อง “ศักดิ์ศรี”^{๑๙} และเป็นการ “เปิดประตูให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบงำแผ่นดินไทย”^{๒๐}

^{๑๗} ดุสิต โสภิตชา, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓๑.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗๘.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๙.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๓.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๕.

และเห็นว่า “ถ้าพระพุทธศาสนาอยู่ไม่ได้ ประเทศไทยก็จะมี”^{๒๑}

ความคิดเห็นในทำนองดังกล่าวหากเราพิจารณาให้ดีแล้วย่อมเห็นได้ว่าได้ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า “ประเทศไทยเป็นของชาวพุทธ” นั่นเอง ซึ่งความจริงแล้วเรื่องของศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจภายในเป็นเรื่องของความเชื่อความศรัทธา “ไม่ใช่เรื่องของศักดิ์ศรี” และไม่ควรเป็นเรื่องของการแข่งขัน “แย่งชิงมวลชนกัน” หรือแข่งขันกันหาสมาชิกเหมือนกับการตลาดแบบ “ขายตรง” (แม้ว่าความจริงจะมีบางศาสนาได้กระทำการดังกล่าว) เพราะจะไม่มีประโยชน์อันใดหากศาสนาใดมีสมาชิกเป็นจำนวนมากแต่เป็นสมาชิกที่ไม่ได้ปฏิบัติตนดำรงอยู่ในหลักธรรมคำสอนของศาสนานั้น

สำหรับการที่ศาสนาอื่นได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยโดยใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การโจมตีพระพุทธศาสนา การบิดเบือนคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือการลอกเลียนพิธีกรรมและประเพณีของพระพุทธศาสนานั้น เราต้องใช้กฎหมายอื่น (ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ) คุ้มครองพระพุทธศาสนา (แต่ศาสนาอื่นก็มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองด้วยเช่นกัน) ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนั้นกำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น^{๒๒} ก็เพียงพอแล้วส่วนจะคุ้มครองอย่างไรควรกำหนดในกฎหมายอื่น และปัญหาว่ากฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถให้ความคุ้มครองเพียงพอหรือไม่เป็นเรื่องต้องพิจารณากันอีกต่างหาก

ดังนั้น จึงไม่สามารถอธิบายได้ว่า หากรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติแล้วจะสามารถป้องกันไม่ให้ศาสนาอื่นเข้ามาครอบงำสังคมไทยและป้องกันไม่ให้คนไทยหันไปนับถือศาสนาอื่นได้อย่างไร และก็ไม่สามารถอธิบายได้ว่าจะสามารถป้องกันศาสนาอื่นทำลายพระพุทธศาสนาได้อย่างไรเช่นกัน

สำหรับผู้เขียนเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการปกป้องพระพุทธศาสนาจากการกระทำของศาสนาอื่นน่าจะเป็นการใช้ปัญญาอธิบายตอบโต้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักธรรมคำสอน

^{๒๑} เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติว่า

“มาตรา ๗๓ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต”

ของพระพุทธศาสนา แต่ก็ไม่ปฏิเสธที่จะใช้วิธีการทางกฎหมายด้วย

๔. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะทำให้พระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้มีการแยกภูมิจากศาสนาออกจากกันอย่างเด็ดขาดแบบประเทศตะวันตก เพราะรัฐไทยได้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษมาตั้งแต่อดีต แต่รัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ก็ไม่ได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแต่อย่างใด การบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ดังกล่าวเพิ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๗๓ เป็นครั้งแรก แต่เมื่อรัฐธรรมนูญบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแล้ว ก็ต้องบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์ศาสนาอื่นด้วย เพื่อไม่ให้เป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางศาสนา

การที่ในอดีตรัฐให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้บัญญัติว่ารัฐต้องอุปถัมภ์ศาสนาอื่นด้วยนี้เองจึงทำให้มีผู้เห็นว่าเป็นการ “ลดศักดิ์ศรีของพระพุทธศาสนาลงให้เท่ากับศาสนาอื่น” หรือ “เป็นการยกระดับศาสนาอื่น ๆ ให้มีศักดิ์ศรีเท่ากับพระพุทธศาสนา”^{๒๓} ผู้ที่เห็นดังกล่าวจึงเสนอให้รัฐธรรมนูญบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพื่อให้รัฐต้องอุปถัมภ์พระพุทธศาสนามากกว่าศาสนาอื่นเป็นพิเศษเหมือนที่เป็นมาตั้งแต่อดีต โดยกล่าวว่าหากรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะทำให้รัฐไม่สามารถอุปถัมภ์พระพุทธศาสนามากกว่าศาสนาอื่นเป็นพิเศษได้ เพราะรัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจไว้ หากกระทำเช่นนั้นจะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ^{๒๔}

ประเด็นดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า การที่พระพุทธศาสนาจะได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากเพียงใดและมากกว่าศาสนาอื่นหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นกับว่าได้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่ การให้การอุปถัมภ์ศาสนารัฐสามารถพิจารณาตามสัดส่วนของแต่ละศาสนาว่ามีศาสนิกชนมากน้อยเพียงใดได้ เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่รัฐก็สามารถให้การอุปถัมภ์มากกว่าศาสนาอื่นได้ โดยไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ขัดต่อ

^{๒๓} ดุสิต โสภิตชา, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓๐ : พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), อ้างแล้ว, หน้า ๒.

^{๒๔} ดุสิต โสภิตชา, อ้างแล้ว, หน้า ๒๕๓.

รัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีข้อสงสัยว่า การที่พระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากขึ้นนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และส่งผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและมีบทบาทต่อสังคมมากขึ้นจริงหรือไม่?

ความเป็นจริงในอดีตของพระพุทธศาสนานั้น นอกเหนือจากได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐแล้ว พระพุทธศาสนายังได้รับการอุปถัมภ์จากสังคม (ชาวพุทธ) ด้วย โดยพระสงฆ์ได้รับปัจจัย ๔ จากสังคม ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาหรือพระสงฆ์ ก็เป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นแหล่งความรู้ทางธรรมของสังคม การที่พระสงฆ์กับสังคมพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทำให้สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ เพราะเมื่อสังคมอุปถัมภ์ปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ สังคมย่อมตรวจสอบว่าพระสงฆ์ปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ และเมื่อพระสงฆ์พึ่งพาสังคมก็ย่อมทำให้พึ่งพารัฐน้อย เมื่อพึ่งพารัฐน้อย โอกาสที่จะถูกครอบงำโดยรัฐก็ย่อมน้อยเช่นกัน พระสงฆ์จึงเป็นอิสระจากรัฐระดับหนึ่งซึ่งทำให้พระสงฆ์กล้าที่จะตรวจสอบรัฐได้ด้วยเพราะไม่ต้องพึ่งพารัฐเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น “พระพุทธศาสนา” “รัฐ” และ “สังคม (ชาวพุทธ)” จึงเป็นความสัมพันธ์สามเส้าที่สมดุลในอดีต

แต่ในทางตรงกันข้าม หากให้พระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากขึ้นเท่าใด รัฐก็สามารถที่จะครอบงำพระพุทธศาสนาหรือพระสงฆ์มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐหรือกลายเป็นเครื่องมือของรัฐและทำให้คณะสงฆ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการ (ซึ่งปัจจุบันก็เป็นอยู่แล้ว) ไม่สามารถที่จะตรวจสอบรัฐได้ ขณะเดียวกันเมื่อพระสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากเกินไป พระสงฆ์ก็จะให้ความสำคัญกับการช่วยเหลืออุปถัมภ์สังคมน้อย และไม่สนใจการตรวจสอบจากสังคม เพราะพระสงฆ์ไม่ต้องพึ่งพาสังคมแต่อยู่ได้ด้วยการอุปถัมภ์จากรัฐ

ดังนั้น โดยส่วนตัวแล้วผู้เขียนเห็นว่า พระพุทธศาสนาควรพึ่งรัฐให้น้อยลงและควรสัมพันธ์กับสังคม (ชาวพุทธ) มากขึ้น พระพุทธศาสนาจึงควรแยกออกจากรัฐมากขึ้น ไม่ใช่ด้วยเหตุผลเพื่อให้เหมือนกับประเทศตะวันตก แต่ด้วยเหตุผลเพื่อให้พระพุทธศาสนามีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น(ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อรัฐด้วย)และความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาเอง แต่การบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยหวังว่าจะได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมากขึ้นนั้น มีแต่จะทำให้พระพุทธศาสนามีโอกาสถูกครอบงำจากรัฐมากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่ส่งผลดีต่อพระพุทธศาสนา

และสังคมแต่อย่างใด

๕. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป

ฝ่ายที่เรียกร้องให้รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติได้ให้เหตุผลอีกประการหนึ่งว่า “จะทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงพัฒนาสภาพอยู่ในประเทศไทยตลอดไป”^{๒๕}

ความจริงแล้วการบัญญัติให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเพียงทำให้คำว่า “พระพุทธศาสนา” ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ซึ่งไม่มีประโยชน์อันใดหากสังคมไทยไม่ได้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งพระพุทธศาสนาอีกต่อไป การมีตัวหนังสือยืนยันว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไม่ได้เป็นหลักประกันว่าพระพุทธศาสนาจะอยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไปแต่อย่างใด

ส่วนที่มีผู้เห็นว่าเมื่อรัฐธรรมนูญไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็เท่ากับไม่อนุญาตให้พระพุทธศาสนามี “ที่ยืน” ในแผ่นดินไทย^{๒๖} นั้น เราจะเห็นได้ว่าในอดีตรัฐธรรมนูญทุกฉบับก็ไม่เคยบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาได้สูญหายไปจากสังคมไทยแต่อย่างใด

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจะมี “ที่ยืน” ในแผ่นดินไทยหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติหรือไม่ แต่ขึ้นอยู่กับว่าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาและได้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งพระพุทธศาสนาหรือไม่

๖. การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไม่ได้ลดทอนสิทธิเสรีภาพของ

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๗-๖๘๘.

^{๒๖} เสถียรพงษ์ วรรณปก, “พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติไทย(๒)” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๘, หน้า ๖.

ศาสนาอื่นจึงไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชาติ

ฝ่ายที่ต้องการให้รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเห็นว่าการบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไม่ได้ลดทอนสิทธิเสรีภาพของศาสนาอื่นเพราะคนที่นับถือศาสนาอื่นยังมีสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาของตนต่อไป^{๒๖๗} และในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาไม่เคยมีความขัดแย้งกับศาสนาใด ชาวพุทธไม่เคยเบียดเบียนหรือรังเกียจเด็ดจันท์ผู้นับถือศาสนาอื่น ประเทศไทยไม่มีความขัดแย้งระหว่างศาสนาเหมือนประเทศตะวันตก^{๒๖๘} ดังนั้นการบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติคงจะไม่ถึงกับทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาหรือเกิดความแตกแยกในชาติได้

แต่ผู้เขียนเห็นว่าแม้การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไม่ได้ลดทอนสิทธิเสรีภาพของผู้ที่นับถือศาสนาอื่นก็ตาม แต่ก็อาจทำให้ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นรู้สึกว่าการถูกแบ่งแยกทางศาสนาได้ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ดีแน่นอน ความรู้สึกเช่นนี้หากมีสาเหตุจากความแตกต่างทางศาสนาเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงได้ แต่หากมีปัจจัยอื่นเข้ามาร่วมด้วยเช่น ความแตกต่างเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และอุดมการณ์ทางการเมือง ก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ซึ่งในเรื่องนี้ประเทศเพื่อนบ้านของเราคือประเทศพม่าเคยมีประสบการณ์เป็นอุทาหรณ์แก่เราได้

ในประเทศพม่านั้นพระสงฆ์เคยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติโดยอ้างเหตุผลว่าเป็นการทำเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา นักการเมืองจึงได้ใช้นโยบายการให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติในการหาเสียงเลือกตั้งเมื่อปี ค.ศ.๑๙๖๐ เพื่อต้องการคะแนนเสียงจากชาวพุทธ เมื่อชนะเลือกตั้งรัฐบาลจึงประกาศให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติโดยการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.๑๙๕๗ ครั้งที่ ๓

การบัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของพม่าได้ก่อให้เกิดผลตามมาก็คือชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ และชาวพม่าที่นับถือศาสนาอื่นที่มีสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์และศาสนาที่ไม่

^{๒๖๗} ดุสิต ไสภิตา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๖-๑๔๗ : พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), อ้างแล้ว, หน้า ๙.

^{๒๖๘} ดุสิต ไสภิตา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๖,๒๔๔ : พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), อ้างแล้ว, หน้า ๑๑ : พระเทพดิลก (ระบบ จิตญาโณ), อ้างแล้ว, หน้า ๕๑.

เหมือนชาวพม่าที่นับถือพระพุทธศาสนา คนเหล่านี้คิดว่าการที่รัฐประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเป็นการกระทำที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์และศาสนาของประชาชนในพม่า และคิดว่ารัฐบาลกำลังเอาวัฒนธรรมพม่ามาครอบงำตน และกลัวว่าชาวพุทธจะมีสถานะทางสังคมและสิทธิพิเศษเหนือกว่าผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในประเทศ แม้ว่าต่อมาได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่ ๔ โดยยอมรับสิทธิในการสอนศาสนาทุกศาสนาอย่างเสรี แต่ก็ไม่ได้ช่วยให้ความขัดแย้งผ่อนคลายลง เพราะพระสงฆ์จำนวนมากออกมาก่อความวุ่นวายปัญหาจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้ง ๒ ครั้งประกอบกับปัญหาอื่น ๆ ของรัฐบาลได้ทำให้รัฐบาลพม่ามีสถานะที่ไม่มั่นคงจนกระทั่งถูกทหารทำการปฏิวัติในปี ค.ศ.๑๙๖๒

ผู้เขียนเห็นว่า ถึงแม้ประเทศไทยจะแตกต่างจากประเทศพม่าหลายประการ เช่น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และศาสนา มีไม่มากเท่ากับประเทศพม่า ดังนั้น การบัญญัติรัฐธรรมนูญรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยคงจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงได้ แต่อย่างไรก็ตามการบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทยก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ต่อพระพุทธศาสนาและประเทศชาติได้แน่นอนว่าพระพุทธศาสนามีคุณประโยชน์มหาศาลต่อชาติไทยที่ไม่อาจปฏิเสธได้ แต่พระพุทธศาสนาก็สามารถก่อประโยชน์แก่มนุษย์ได้โดยไม่จำกัดว่าเป็นคนชาติไหน เรื่องของศาสนาซึ่งเป็นเรื่องภายในจิตใจจึงไม่ผูกติดอยู่กับประเทศชาติใด ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงไม่ควรที่จะเป็นศาสนาประจำชาติไทยเท่านั้น แต่ควรที่จะเป็น “ศาสนาแห่งปัญญาของมวลมนุษยชาติ”

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กระมล ทองธรรมชาติ และ สมบูรณ์ สุขสำราญ. เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปกครองและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓
- ดุสิต ไสภิตธา. ทำไมรัฐธรรมนูญไม่บัญญัติรับรองให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ. อุบลราชธานี : บริษัท โรงพิมพ์ทองกลม จำกัด, ๒๕๔๕
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ.๑๙๕๘. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๙
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘
- ปรีดี เกษมทรัพย์. นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๓๙
- พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). พระพุทธศาสนากับรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : บริษัท แปะดสิบเจ็ด(๒๕๔๕) จำกัด, ๒๕๕๐
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๓
- มอริซ แครนสตัน (Maurice Cranston) ส. คิวรัักษ์ (แปล), “บทสนทนาทางการเมืองเรื่องความมีใจกว้าง” ใน ปรัชญาการเมือง, กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕

สารนิพนธ์

- ตรี จตุรานน. ความเป็นมาของการประกาศให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของพม่าใน ค.ศ.๑๙๖๑. สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๔๘

บทความ

นิธิ เอียวศรีวงศ์. "ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์". มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑๒๕๗, วันที่ ๑๗
กันยายน ๒๕๔๗, หน้า ๓๓.

..... "รัฐธรรมนูญฉบับวัฒนธรรมไทย" ใน ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์,
หน้า ๑๓๖ - ๑๗๑. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๘

เสฐียรพงษ์ วรรณปก, "พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติไทย" หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน
ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๐๐๑๘, วันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘

..... "พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติไทย (๒)" หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน

คำ ศัพท์ รัฐสภาภาษาอังกฤษ

สำนักภาษาต่างประเทศ

พบกันอีกครั้งกับหนังสือรัฐสภาสารฉบับนี้ ต่อเนื่องจากคำศัพท์รัฐสภาภาษาอังกฤษที่ได้
นำเสนอไปแล้ว ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองใน
ปัจจุบัน พร้อมกับการนำเสนอตัวอย่างประโยคภาษาอังกฤษและคำแปลภาษาไทย เพื่อแสดงให้เห็น
ถึงวิธีการใช้คำศัพท์ดังกล่าวในรูปแบบของการใช้ภาษาอังกฤษ

รัฐสภาสารฉบับนี้ประกอบด้วยคำศัพท์รัฐสภาภาษาอังกฤษ ซึ่งคัดสรรมาให้สอดคล้อง
กับเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง ทีมงานได้คัดเลือกคำศัพท์ที่น่าสนใจและคาดว่าจะ
เป็นประโยชน์ต่อบุคคลในวงงานรัฐสภาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ คำศัพท์รัฐสภาภาษาอังกฤษดังกล่าว
ได้แก่ “Political ethics” จริยธรรมทางการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการของประชาชน
ที่อยากให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับตำแหน่งทางการเมือง “Reconciliation
หรือ Conciliation” สมานฉันท์ ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจของคนในสังคมที่อยากเห็นความสงบสุขและ
ยุติปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันมีหลายคนสงสัยและต้องการทราบคำว่า “Strategy”
ยุทธศาสตร์ หรือ กลยุทธ์ รวมทั้งความแตกต่างและวิธีการใช้ซึ่งจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป
เนื่องจากมีการใช้คำที่หลากหลายซึ่งอาจใช้ปะปนกัน เช่น จริยธรรมหรือคุณธรรม สมานฉันท์หรือ

LIBRT

สันติ ประองตอง กลยุทธ์หรือชั้นเชิง (Stratagem หรือ Trick) เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้ล้วนมีการยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและวิธีใช้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

Political ethics จริยธรรมทางการเมือง

ราชบัณฑิตยสถาน ได้นิยามว่า จริยธรรม Ethics หมายถึง “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ” ซึ่งจะแตกต่างจาก คุณธรรม Virtue ที่หมายถึง “สภาพคุณงามความดี” ศีลธรรม Moral หมายถึง “ความประพฤติที่ดีที่ชอบ”

นอกจากนี้ยังสามารถใช้คำว่า “จรรยาบรรณ” Etiquette หรือ Code of Conduct ซึ่งหมายถึง “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้”

ในส่วนของจรรยาบรรณนั้น คือ กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานต่างๆ ที่คอยควบคุมความประพฤติทางด้านศีลธรรมของ บุคคล องค์กร หรือวิชาชีพการจัดการ ทฤษฎีเกี่ยวกับจรรยาบรรณมีอยู่ ๔ ทฤษฎีด้วยกัน กล่าวคือ (๑) ทฤษฎีเชิงประจักษ์ (empirical theory) ระบุว่า เกิดจากประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีความเห็นพ้องต้องกัน (๒) ทฤษฎีเหตุผล (rational theory) ระบุว่า ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินว่าอะไรดีหรือไม่ดี โดยใช้เหตุผล (๓) ทฤษฎีหยั่งรู้เอง (intuitive theory) ระบุว่า โดยธรรมชาติมนุษย์เข้าใจว่าอะไรถูก อะไรผิดโดยอัตโนมัติ (๔) ทฤษฎีที่เกิดจากการดลบันดาล (revelation theory) ในส่วน จรรยาบรรณทางธุรกิจนั้น จะเน้นที่ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าเช่นเดียวกับที่บุคคลประสงค์จะให้ผู้อื่นซื่อสัตย์ต่อเขา อนึ่ง บุคคลไม่สามารถดำเนินการโดยอิสระเนื่องจากเขายังต้องมีความผูกพันต่อกฎหมาย วิชาชีพ ปทัสถานทางสังคม ครอบครัว ศาสนา เชื้อชาติ ผลประโยชน์ของกลุ่มในสังคม และผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ เป็นต้น

ส่วน บรรทัดฐาน Norm คือ “แบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ” ธรรมเนียม หมายถึง “ประเพณี แบบแผน แบบอย่าง” ธรรมเนียมประเพณี Custom หรือ Tradition หมายถึง “ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญ ถ้าฝ่าฝืนไม่ถือว่าผิดหรือชั่ว”

โดยเฉพาะในทางการเมือง ปัญหาที่ว่าในการตัดสินใจและดำเนินการต่าง ๆ นั้น ผู้บริหารจะมีความชอบธรรมเพียงใดหรือไม่ที่จะหาเหตุผลมาประกอบว่า ที่เลือกใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นก็เพื่อสนองตอบเป้าหมายของประเทศชาติ อย่างไรก็ตามที่ถือปฏิบัติกันนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า “เป้าหมายที่ดีมักจะไม่เป็นที่พึงปรารถนา หากเป้าหมายนั้นได้มาด้วยวิธีการที่ขาดจรรยาบรรณ” (ติน ประจัญฤทธิ์, ๒๕๔๘ หน้า ๑๓๗-๑๓๘) อาจกล่าวได้ว่าเรื่องจริยธรรมหรือจรรยาบรรณในการบริหารนั้น ถ้าเป็นนามธรรม บางอย่างอาจตีความได้แตกต่างกัน เนื่องจากหลากหลายสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลและองค์กรย่อมส่งผลต่อเกณฑ์มาตรฐานที่จะใช้เป็นเกณฑ์วัดในทางจริยธรรมตามสภาพสังคมนั้น ๆ

ยกตัวอย่าง ข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๗ ระบุว่า ข้าราชการพึงปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างเต็มความสามารถ ละเว้นการรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดซึ่งมีมูลค่าเกินปกติวิสัยที่วิญญูชนจะให้โดยเสน่หาจากผู้ที่มาติดต่อราชการ การบริการอย่างเสมอภาคปราศจากอคติ ใช้กิริยาวาจาสูกภาพ และดูแลทรัพย์สินราชการ ใช้อย่างประหยัด มิให้เสียหาย สิ้นเปลืองเยี่ยงวิญญูชนพึงปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนเอง กรณีจริยธรรมในทางการเงินแม้จะไม่ได้ระบุชัดเจน แต่หากจะตีความง่าย ๆ ว่าถ้าเป็นเงินหรือทรัพย์สินของท่านจะใช้อย่างนั้นหรือไม่นั่นเอง

Political การเมือง หมายถึง ศิลปะและศาสตร์ของการปกครอง สนใจเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบของการบริหารรัฐ ระบบพรรค และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ชาติและรัฐ (วิทยากร เขียงกุล, ๒๕๔๕ หน้า ๑๙๐) ส่วน Political Science หรือ รัฐศาสตร์ คือ วิชาว่าด้วยการเมืองและการปกครองประเทศ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจกล่าวได้ว่า จริยธรรมทางการเมือง คือ แนวทางที่ประมวลขึ้นให้สมาชิกยึดถือปฏิบัติ เพื่อเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของบุคคลในตำแหน่งทางการเมืองให้อยู่ในความถูกต้องดีงาม

โดยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ระบุเรื่องจริยธรรมทางการเมืองในมาตรา ๗๗ และตามข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๒ ขอนำเสนอในบางส่วน ดังนี้ (สรุปจากข้อ ๖,๗,๑๓,๑๔,๑๕,๑๘,๒๐,๒๑,๒๒,๒๓,๒๖)

- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามกฎหมาย
 - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเคารพสิทธิผู้อื่นไม่แสดงกริยาวาจาอันไม่สุภาพ อาฆาตมาดร้าย ใส่ร้ายเสียดสีบุคคลใด โดยไม่มีหลักฐานหรือนำเอาเรื่องที่เป็นเท็จมาอภิปรายแสดงความเห็นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร และไม่ควรมั่วซั่วประทุษร้าย
 - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่กระทำการหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่ขัดต่อการทำหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ไม่ยินยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือผู้อื่นใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนโดยมิชอบ และไม่เรียกร้องของขวัญของกำนัลหรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ อันอาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของตน
 - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการ มิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง
 - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องแสดงความรับผิดชอบตามควรแก่กรณี เมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือผิดพลาดอย่างร้ายแรง
 - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่บิดเบือนข้อมูลเพื่อให้ประชาชนเข้าใจผิด หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือพรรคพวก และต้องไม่คบหาหรือสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติผิดกฎหมาย รวมทั้งไม่ปกปิดข้อมูลหรือการกระทำที่ทำให้ราชการเสียหาย เช่น การฉ้อฉล หลอกลวง การใช้อำนาจในทางที่ผิด และการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เป็นต้น
- แม้ว่าการรับโทษใด ๆ ในทางกฎหมายนั้น จะต้องมียุติบัญญัติในกฎหมายว่าผิด ณ เวลานั้น ส่วนการจะตัดสินว่าผิดหรือไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษาและวินิจฉัยตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ว่าจะตัดสินพิพากษาว่าอย่างไร ซึ่งโดยมากมักจะพิจารณาจากหลักฐาน พยาน ลายลักษณ์อักษรหรือเจตนาในการกระทำ เป็นต้น อนึ่ง อาจมีข้อถกเถียงกันในสังคมที่มักจะเกิดขึ้น ในกรณีที่กฎหมายระบุให้ใช้การตีความหรือใช้ดุลยพินิจเนื่องจากอาจมีความเห็นที่แตกต่างกันซึ่งกฎหมายก็มักจะเปิดช่องไว้หรือแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๗ ก็ระบุว่า ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ดังนั้น มาตรฐานที่จะใช้ควบคุมความประพฤติทางจริยธรรมหรือข้อควรประพฤติปฏิบัติของแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างตามสถานภาพของแต่ละบุคคลและองค์การที่ผูกพันกับปทัสสถานในสังคม ณ เวลานั้น ว่ายอมรับได้แค่ไหน ควรหรือไม่ควร สังคมนั้น ๆ จะเป็นผู้กำหนดขึ้น และปฏิบัติกันมาจนได้รับการยอมรับในสังคมว่าเหมาะสม ถูกต้องดีงาม

ตัวอย่างรูปประโยค

The Thai political system encounters behavioural hassles, such as vote buying, power abuse for self-benefits, corruption and lack of political ethics . (ที่มา : www.moph.go.th)

ระบบการเมืองไทยเผชิญปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งได้แก่ การซื้อเสียง การใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน การคอร์รัปชันและขาดจริยธรรมทางการเมือง

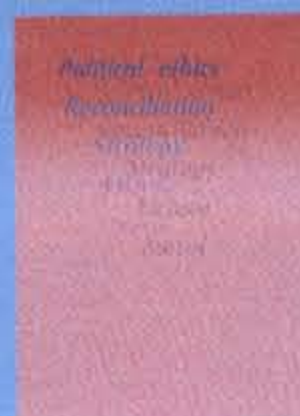
“The State shall prepare a political development plan, moral and ethical standard of holders of political positions, Government officials, officials and other employees of the State in order to prevent corruption and create efficiency of the performance of duties.”

(Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E.2540 (1997) Section 77.)

“รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐเพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่”

LIART

Reconciliation หรือ Conciliation สมานฉันท์

นิยามของคำว่า สมานฉันท์ มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายความหมาย ที่นี้ขอยกตัวอย่างดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน ได้นิยามว่า “ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน เช่น มีความเห็นเป็นสมานฉันท์” ซึ่งมีความหมายคล้ายกับคำว่า ประองคอง Harmony ที่หมายถึง “ออมขอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยความไกล่เกลี่ย ตกลงกันด้วยไมตรีจิต” ส่วนคำว่า ประนีประนอม Compromise หมายถึง “ผ่อนหนักผ่อนเบาให้แก่กัน อะลุ่มอล่วยกัน” (วิทย์ เทียงบูรณธรรม, ๒๕๔๒) แต่ความหมายจะแตกต่างจากคำว่า สันติ หมายถึง ความสงบ เช่น อยู่ร่วมกันอย่างสันติ สันติวิธี หมายถึง วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจรจาสงบศึกโดยสันติวิธี เป็นต้น

ดิน ประชัญพฤทธิ นิยามว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงาน : การพิจารณาหาทาง ประนีประนอมระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง และผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานที่มีส่วนได้เสียจากการพิพาท”

อาจได้กล่าว สมานฉันท์ คือ การสร้างความพอใจแก่ทุกฝ่ายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวและ เข้าใจกัน เช่น หากเกิดความไม่พอใจกัน ก็หาวิธีสร้างความเห็นพ้องต้องกันให้พอใจร่วมกัน ที่สำคัญต้องทราบว่ อีกฝ่ายต้องการอะไร ก็หาทางสนองความต้องการให้แต่ละฝ่ายพอใจและเข้าใจกันตรงกัน เพราะหากฝ่ายใดเกิดความไม่พอใจ ไม่เห็นด้วยหรือไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการก็จะส่งผลให้เกิด ปัญหาต่าง ๆ ตามมา

ส่วนอุปสรรคในการสร้างความสมานฉันท์ก็คือว่า ปัญหาใดที่ทำให้ไม่พอใจ ความต้องการที่แท้จริงคืออะไร และอะไรคือจุดที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกัน จะทำอย่างไรให้ทุกฝ่ายพอใจร่วมกัน เช่น ในทางกฎหมายก็จะมี การเจรจาประนีประนอมยอมความ หรือการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นความพยายามของผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็น “อิสระหรือคนกลาง” ที่จะยุติข้อขัดแย้ง เช่น ระหว่างนายจ้าง กับ สหภาพแรงงาน โดยให้เป็นที่ยอมรับทั้งสองฝ่าย โดยทั่วไปมักจะเลือกผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความรู้เกี่ยวกับ ปัญหาแรงงานสัมพันธ์มากกว่าทนายความ โดยข้อไกล่เกลี่ยไม่มีผลผูกพันเหมือนอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ขึ้นอยู่กับการยอมรับของทั้งสองฝ่าย เป็นต้น (วิทย์กร เชียงกุล, ๒๕๔๕ หน้า ๕๐)

นอกจากนี้ยังมีคำที่สามารถใช้แทน “สมานฉันท์” เช่น Agreement, Conformity, Concord , Unanimity, Peace, Mediation เป็นต้น

ตัวอย่างรูปประโยค

Prime Minister said that the conciliation work to win hearts and minds of the local Muslims must be done concurrently with the efforts to track and bring insurgents to justice. (ที่มา : www.nationmultimedia.com)

นายกรัฐมนตรีกล่าวว่าการสร้างความสมานฉันท์จะต้องชนะใจและเข้าถึงความรู้สึกของชาวมุสลิมในพื้นที่ซึ่งจะต้องเห็นพ้องต้องกันในการให้ความร่วมมือในการขับไล่และนำผู้ก่อความไม่สงบมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

By the restoration of national unity, I mean healing the political divide and bringing reconciliation and justice to our three deep South provinces. (ที่มา : www.thaigov.go.th)

ในการฟื้นฟูความสามัคคีกันของคนในชาติ ข้าพเจ้าตั้งใจจะแก้ไขปัญหการแบ่งแยกทางการเมือง เพื่อนำไปสู่ความสมานฉันท์ และสร้างความเป็นธรรมให้แก่สามจังหวัดภาคใต้ของเรา

Strategy ยุทธศาสตร์ หรือ กลยุทธ์

นิยามของคำว่า ยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์นั้น มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายความหมาย ที่นี้ขอ ยกตัวอย่างดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้นิยามว่า

กลยุทธ์ หมายถึง การรบที่มีเล่ห์เหลี่ยม วิธีการที่ต้องใช้กลอุบายต่าง ๆ เล่ห์เหลี่ยม

ในการต่อสู้

ยุทธศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม และที่มีความสำคัญ เช่น จุดยุทธศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากคำว่า วิสัยทัศน์ หรือ Vision เพราะหมายถึง การมองการณ์ไกล

ติน ปรัชญพฤทธิ กล่าวว่าการจัดการเชิงกลยุทธ์ คือ กระบวนการจัดการที่จะมีแนวปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ในขณะเดียวกันก็พยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีขององค์การและสภาพแวดล้อมเอาไว้

วิทยากร เชียงกูล นิยามว่า ยุทธศาสตร์คือแผนในการปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิยามว่า "วิถีทางหรือแนวทางที่ได้สร้างหรือพัฒนาขึ้น เพื่อระดมและเพื่อการจัดสรรการใช้ทรัพยากร ในอันที่จะช่วยให้บรรลุถึงซึ่งเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ"

อาจกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ คือ กรอบทิศทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมตามเป้าหมาย

ยกตัวอย่างเช่น แผนกลยุทธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ มีวัตถุประสงค์ ต้องการเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่และพัฒนาประชาธิปไตย ยุทธศาสตร์ คือ เสริมสร้างองค์ความรู้ประชาธิปไตยและผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

วัตถุประสงค์ มีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือ และผลักดันมาตรการแก้ไข ปัญหาในเวทีรัฐสภาระหว่างประเทศ ยุทธศาสตร์ คือ เพิ่มศักยภาพงานรัฐสภาด้านต่างประเทศตามมาตรฐานสากล เป็นต้น

นอกจากนี้คำว่ายุทธศาสตร์ยังใกล้เคียงกับคำว่า กลวิธี หรือ ยุทธวิธี Tactics หมายถึง วิธีพลิกแพลง โดยอาศัยความรู้ความชำนาญ (คณิน บุญสุวรรณ, ๒๕๔๗) และอาจใกล้เคียงกับคำว่า อูบาย ที่หมายถึง วิธีการอันแยบคาย ความหมายคล้ายกับคำว่า เล่ห์กลและเล่ห์เหลี่ยม

Stratagem หรือ Tactics หมายถึง กลอุบายหรือเงื่อนงำอันอาจทำให้คนอื่นหลงผิด เข้าใจผิด หรือใช้วิธีการพลิกแพลงก็ได้ เหมือนคำว่า ชั้นเชิง Trickery ซึ่งใช้แทนคำว่า เล่ห์เหลี่ยม ท่วงทีและอุบาย ได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น Tactical voting หมายถึง “การลงคะแนนเสียงที่ไม่ได้มุ่งให้ผู้ที่เราต้องการเลือกชนะ แต่เพื่อป้องกันไม่ให้คนที่เราไม่ต้องการมีโอกาสชนะมากกว่า” (วิทยากร เชียงกุล, ๒๕๔๕) ทั้งนี้ น่าจะขึ้นอยู่กับ “เจตนา” ที่ใช้มากกว่า เช่น หากใช้กลยุทธ์ในการลดต้นทุนเพื่อแข่งขันทางเศรษฐกิจก็จะเป็นการนำกลเม็ดเคล็ดลับ (Tip) ต่าง ๆ มาใช้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด แต่ถ้าตกแต่งตัวเลขเท็จ สร้างหลักฐานเท็จ มุ่งเอาเปรียบผู้อื่นอย่างนี้น่าจะเป็นในเชิงใช้เล่ห์เหลี่ยมกลโกง เป็นต้น เนื่องจากคำว่าฉ้อฉลและโกงนั้นผิดกฎหมายชัดเจน ในขณะที่กลวิธีหรือยุทธวิธีจะใช้ในเชิงมุ่งประสงค์ต่อเป้าหมายหลักและทำให้งานสำเร็จดีขึ้นกว่าเดิม หากกล่าวในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะหมายถึง การดำเนินการทาง วิเทโศบาย Foreign policy หรือ ทางการทูต Diplomacy จะเป็นเทคนิคการปฏิบัติการที่รัฐใดรัฐหนึ่งนำมาใช้เพื่อขยายผลประโยชน์ออกไปนอกเขตดินแดนหรือนอกเขตอำนาจศาลของตน (ทองใบ อีรานั้นทางกูร, ๒๕๔๗) เช่นการใช้วิเทโศบายในการถ่วงดุลอำนาจกับประเทศมหาอำนาจของโลก เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตนาที่ใช้ตามสิทธิและกรอบกติกาที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าความต้องการจะบรรลุเป้าหมายให้เกิดผลสำเร็จมากที่สุดเหมือนกัน แต่วิธีการอาจแตกต่างกัน ซึ่งการควบคุมนั้น ด้านจริยธรรมก็เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการกำกับทิศทาง หากเกิดกรณีที่ไม่มียุติทางกฎหมายมาบังคับใช้

ตัวอย่างรูปประโยค

The Prime Minister stated that the Cabinet had acknowledged the strategy and working plan on 6 February 2007. (ที่มา : www.thaigov.go.th)

นายกรัฐมนตรีแถลงว่าคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบยุทธศาสตร์และแผนงานแล้ว เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

LIART

When George W. Bush lands in New Delhi this week, India and the U.S. hope to seal a transformation from cold war antagonists to strategic partners. (ที่มา : Time, March 6, 2006 , page 28.)

เมื่อประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช มาถึงกรุงนิวเดลีในสัปดาห์นี้อินเดียและสหรัฐอเมริกาหวังที่จะปฏิรูปความสัมพันธ์กันให้แน่นแฟ้นเปลี่ยนจากการต่อต้านกันในยุคสงครามเย็นไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

ที่ปรึกษา

นายสมพล วณิชพันธ์
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
รองศาสตราจารย์พรสม ศิริสัมพันธ์
ผู้อำนวยการสำนักภาษาต่างประเทศ
นางสาวรัชณี เอี่ยมประภาส
รักษาการผู้อำนวยการกลุ่มงานภาษาอังกฤษ

ผู้จัดทำคำศัพท์

นายวรเทพ เชื้อเจ็ดองค์
กลุ่มงานภาษาอังกฤษ

บรรณานุกรม

ข้อบังคับ ก.พ. ว่าด้วยจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๗.

คณิน บุญสุวรรณ. อธิบายศัพท์รัฐธรรมนูญ อังกฤษ-ไทย และ ไทย- อังกฤษ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๗.

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สารานุกรมระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ ฉบับที่ ๖ อ้างจาก กลุ่มงานนโยบายและแผน (คู่มือ) การจัดทำแผนกลยุทธ์ระดับสำนัก. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๔๙.

ทองใบ ธีรานันท์ทางกูร. พจนานุกรมศัพท์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกแก้ว, ๒๕๔๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. ศัพท์รัฐศาสตร์ อังกฤษ - ไทย ไทย - อังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐.

ดิน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, ๒๕๔๘.

วิทย์ เทียงบุญธรรม. พจนานุกรมไทย-อังกฤษ Thai-English Dictionary . กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา, ๒๕๔๒.

วิทยากร เชียงกุล. อธิบายศัพท์การเมืองการปกครองสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ: สายธาร, ๒๕๔๕.

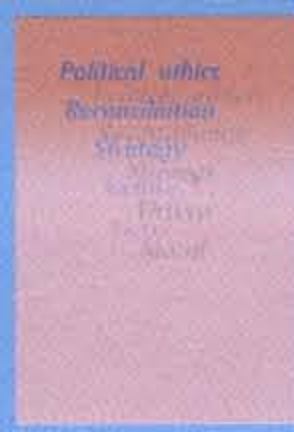
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๔๕.

LIART

๑๒๘ รัฐสภาสาร

The Office of the Council of State. Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E.2540 (1997)

Time, March 6, 2006.

www.nationmultimedia.com/specials/south2years/june190601.php

http://www.moph.go.th/ops/thealth_44/CHA4_3.PDF

<http://www.thaigov.go.th/en/government/>

[news.aspx?newsid=R50000000421&M_CODE=](http://www.thaigov.go.th/en/government/news.aspx?newsid=R50000000421&M_CODE=)

Political ethics

Legislative Institutional Repository of Thailand

ใบสมัครเป็นสมาชิกวารสารรายเดือน รัฐสภาสาร

อัตราค่าสมาชิก

- ค่าสมาชิก ๕๐๐ บาท/ปี (๑ ปี ๑๒ เล่ม)
- ราคาจำหน่าย เล่มละ ๕๐ บาท

ขอสมัครเป็นสมาชิก โดยเริ่มตั้งแต่ฉบับเดือน..... พ.ศ. ถึงฉบับเดือน พ.ศ.

ชื่อ นามสกุล

ที่อยู่

.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์ โทรสาร

ได้จัดส่ง ธนาณัติ ตัวแลกเงิน

จำนวนเงิน.....บาท

หมายเหตุ

ตัวแลกเงินหรือธนาณัติส่งจ่าย ณ ที่ทำการไปรษณีย์รัฐสภา กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๕

โดยส่งจ่ายในนาม "ผู้จัดการรัฐสภาสาร"

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๓๔ อาคารธนาคารทหารไทย ชั้น ๕๐ ถนนพญาไท แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

โทร. ๐ ๒๓๕๔ ๕๐๑๘-๒๒ โทรสาร ๐ ๒๓๕๔ ๕๐๒๑

หรือติดต่อโดยตรงได้ที่ กลุ่มงานผลิตเอกสาร

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

วันแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน

ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

ขอเชิญฟังการเสวนาและชมนิทรรศการ

วันจันทร์ที่ ๒๕ - วันศุกร์ที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๐

ณ ห้องสสารนิเทศ อาคารรัฐสภา ๑
และบริเวณห้องโถง อาคารรัฐสภา ๑

LIRT

จัดทำโดย
กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์
พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
<http://www.parliament.go.th>

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand